

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1922.

Första kammaren.

Nr 29.

Onsdagen den 3 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.*

I anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 84, hade inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen inom första kammaren nr 109, av herr *M. Svensson*, nr 110, av herrar *A. O. Frändén* och *J. Carlsson*, nr 111, av herr *C. G. Schedin* m. fl., samt nr 112, av herrar *T. Julin* och *C. Winberg*, och inom andra kammaren nr 200, av herr *R. Karlsson* i Gasabäck, nr 201, av herr *O. Carlström* i Helgagård m. fl., nr 202, av herr *H. Kinmanson*, nr 204, av herr *J. A. Jonsson* i Hökhult m. fl., nr 205, av herr *A. Månsson* i Backa m. fl., nr 206, av herrar *C. Lovén* och *E. Hage*, nr 207, av herr *C. Lovén*, nr 208, av herr *A. Wiklund* m. fl., samt nr 209, av herr *E. Hage*.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt:

A) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å de av herrar *M. Svensson*, *A. O. Frändén* och *J. Carlsson*, *C. G. Schedin* m. fl., *T. Julin* och *C. Winberg*, *R. Karlsson*, *H. Kinmanson*, *J. A. Jonsson* m. fl., *A. Månsson* m. fl., *C. Lovén* och *E. Hage* (II:206), *C. Lovén* (II:207), *A. Wiklund* m. fl. samt *E. Hage* (II:209) i ämnet väckta motionerna, måtte

1) godkänna vid utlåtandet såsom Bil. A. fogat förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst med undantag dock i vad anginge dels de under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare, dels ock befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens anstalt för pensionering av folkskol-lärare m. fl.;

Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)

2) medgiva, att till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk dyrtidstillägg för år 1922 och första halvåret 1923 finge utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes;

3) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid nedannämnda verk och institutioner å tilläggsstat för år 1922 anvisa

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket ett reservationsanslag å kronor 55,000,
att direkt utgå av inkomst av myntning och justering;
för bank- och fondinspektionen ett reservationsanslag å kronor 38,000,
att direkt utgå av bidrag till bankinspektionen och av bidrag till fondinspektionen;

för postsparbanken ett reservationsanslag å ..... kronor 220,000,
att direkt utgå av inkomster av postsparbanksrörelsen;
för kontrollstyrelsens avdelning för ärenden angående skattefri sprit
m. m. ett reservationsanslag å ..... kronor 24,000,
att direkt utgå av denatureringsavgifter;

under åttonde huvudtiteln:

för statens biografbyrå ett reservationsanslag å ..... kronor 19,000,
att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder;

under tionde huvudtiteln:

för patent- och registreringsverket ett reservationsanslag å ..... kronor 290,000,
att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsavgif-
ters medel;

för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å ... kronor 28,000,
att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen;

till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare
vid verk och institutioner, som icke förut i utlåtandet särskilt angivits, å
tilläggsstat för år 1922 såsom förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	.....	kronor	3,050,000
„ tredje	„	„	825,000
„ fjärde	„	„	15,000,000
„ femte	„	„	8,850,000
„ sjätte	„	„	280,000
„ sjunde	„	„	6,350,000
„ åttonde	„	„	8,725,000
„ tionde	„	„	2,025,000

samt

4) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg under första halvåret 1923 vid nedannämnda verk och institutioner å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa

*Dyrtidstillägg
å befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket ett reservationsanslag å ..... kronor 20,000,
att direkt utgå av inkomst av myntning och justering;
för bank- och fondinspektionen ett reservationsanslag å ..... kronor 14,000,
att direkt utgå av bidrag till bankinspektionen och av bidrag till fondinspektionen;
för kontrollstyrelsens avdelning för ärenden angående skattefri sprit m. m. ett reservationsanslag å ..... kronor 9,000,
att direkt utgå av denatureringsavgifter;

under åttonde huvudtiteln:

för statens biografbyrå ett reservationsanslag å ..... kronor 7,500,
att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder;

under tionde huvudtiteln:

för patent- och registreringsverket ett reservationsanslag å ..... kronor 100,000,
att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifternas medel;
för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å kronor 10,000,
att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen;
till bestridande av motsvarande kostnader för befattningshavare vid verk och institutioner, som icke förut i utlåtandet särskilt angivits, å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 såsom förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	.....	kronor	1,075,000
„ tredje	„	„	300,000
„ fjärde	„	„	5,000,000
„ femte	„	„	3,125,000
„ sjätte	„	„	100,000
„ sjunde	„	„	1,900,000
„ åttonde	„	„	3,250,000
„ tionde	„	„	800,000

B) att de av herrar O. Carlström m. fl., samt greve G. Lagerbjelke i ämnet väckta motionerna måtte anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar A. C. Lindblad, O. U. B. Olsson, J. Nilsson i Malmö, O. Bergqvist, C. Johansson, A.

*Dyrtidstillägg Anderson i Råstock, J. B. Eriksson i Grängesberg, K. V. Rydén, O. H:son
dt befattnings- Waldén, C. R. Jansson i Falun och L. J. Carlsson-Frosterud, vilka an-
havare i sta- sett, att utskottets yttrande och förslag bort hava den lydelse, reservationen utvisade. Nämda reservanters förslag innebar, att de nuvarande
tens tjänst. grunderna för dyrtidstilläggen skulle bibehållas oförändrade.*
(Forts.)

Herr Bergqvist: Herr greve och talman, mina herrar! När jag i denna fråga anslutit mig till den av herr A. C. Lindblad m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen, har detta visserligen icke skett på grund därav, att jag underskattar de statsfinansiella svårigheter, vilka av utskottsmajoriteten framhållits såsom ett huvudskäl för den reducering av statstjänarnas dyrtidstillägg, som utskottet föreslagit. Tvärtom uppskattar jag dessa svårigheter till deras fulla värde. Det är därför givet att, så att säga, en sordin lägges på den frimodighet, som man eljest skulle vilja lägga i dagen, när man går att kämpa för tjänstemännens sak. Men då jag sökt överväga denna fråga, har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att en beskärning av statstjänarnas dyrtidstillägg utöver den, som automatiskt följer av den hastigt sjunkande indexen, skulle medföra sådana följder, både direkt och indirekt, att det är bättre att inrikta sig på att övervinna de statsfinansiella svårigheterna än att på bekostnad av en för statsförvaltningen viktig samhällsgrupp söka inbespara ett par tiotal miljoner kronor.

Då man år 1919 övergick till systemet med glidande dyrtidstillägg, byggt på levnadskostnadsindex, rådde i vida kretsar den uppfattningen, att man slagit in på en väg, där inga större rubbningar av grunderna för dyrtidstilläggens utgående skulle behöva ske, särskilt sedan man år 1920 reviderat systemet efter rationella linjer. Dyrtidstilläggen skulle enligt detta system automatiskt följa förändringarna i prisnivån för levnadskostnaderna. De då fastställda grunderna ansågos billiga och rättvisa. Redan år 1921 antog emellertid riksdagen vissa ändringar i de förut antagna grunderna, vilka medförde en försämring i dyrtidstilläggen och sänkte tjänstemännens reallöner. Nu föreslår statsutskottet mot Kungl. Maj:ts förslag en ytterligare reducering.

Dessa ideliga rubbningar kunna icke annat än verka nedslående på tjänstemännen och framkalla ett ledsamt osäkerhetstillstånd, då de aldrig kunna veta, vad de hava att räkna med. Det är nödvändigt, att man även på detta område söker komma till en viss stabilitet, så att tjänstemännen någorlunda kunna veta, vad de ha att rätta sig efter. Detta är ett oeftergivligt villkor, för att de skola kunna bevara någon arbetsglädje. En fortgående sänkning av existensvillkoren alstrar missmod, och detta länder ingalunda till fromma för staten.

Nu invänder man visserligen, att det icke blott är statstjänarna utan även andra samhällsgrupper, som få vidkännas svår nedgång i inkomsterna. Detta är ju sant och skall ingalunda förnekas; men de flesta andra samhällsgrupper hava under kriget haft det mycket bättre än statens befattningshavare. Många hava till och med varit icke så litet överkompenserade för dyrtiden. De enskilda arbetsgivarna måste tidigare

än staten höja lönerna och även giva en bättre compensation. Staten kommer i dylika lägen alltid efter. Därför fingo statstjänstemännen vänta längre än löntagarna i enskild tjänst på dyrtidstillägg, och då dessa kommo, blev det ingen full compensation.

Ur denna synpunkt skall man även se den jämförelse, som utskottet gör mellan den sänkning, som måste ske i enskilda arbetstagarers löner och i statstjänstemännens löneförmåner. Även jordbrukare och affärsmän hava haft det mycket bättre ställt än tjänstemännen. Jordbruksprodukterna stodo under kriget mycket högt i pris. Många jordbrukare, som före kriget haft det trångt, fingo sin ekonomi ordnad och kommo på goda fötter. Även affärsmännen förtjänade stora pengar. Men tjänstemännen fingo icke sin ekonomi att gå ihop, utan de flesta fingo göra skulder. På dessa skulder hava de nu att betala dryga räntor, och därtill komma skatterna, som icke minskats utan snarare ökats.

Det är därför icke underligt, att tjänstemännen nu med bekymmer se, att man har för avsikt att försämra grunderna för deras dyrtidstillägg. Många uttryck för dessa bekymmer hava säkerligen framkommit till de flesta riksdagsmän, och det synes mig finnas starka skäl för att behjärta dessa. Utskottet erkänner också, att det måste anses vara ett samhälleligt önskemål av stor vikt, att statens befattningshavare beredas en skälig och efter deras tjänsteställning avpassad gottgörelse för utfört arbete, varmed också bör följa tillfredsställande compensation för dyrtiden. Ja, detta är så sant som det är sagt, men desto mera nedslående är det, att utskottet det oaktat skall anse sig nödsakat att föreslå en åtgärd, enligt vilken statens befattningshavare komma att få vidkännas en ytterligare sänkning i den reallön, som hittills skäligen ansetts böra tillkomma dem. Utskottet hänvisar till den nuvarande depressionen med därav följande statsfinansiella svårigheter och framhåller särskilt de anspråk på statskassan, som förorsakas av den rådande arbetslösheten. Vad detta senare angår, synes mig utskottet ändå hava avsett att lägga en alltför dryg andel av bördan å tjänstemännens skuldror, då icke mindre än omkring 25 % av det ifrågasatta anslaget till arbetslöshetens bekämpande skulle uttagas genom besparingar på statstjänstemännens löneförmåner. Det kan dock icke vara någon rimlig proportion, och detta så mycket mindre som även tjänstemännen i likhet med alla andra samhällsgrupper genom skatter få bidraga med sin andel till statsutgifterna.

Beträffande de statsfinansiella svårigheterna är jag givetvis icke kompetent att yttra mig om, huruvida dessa verkligen äro så stora, att de skulle omöjliggöra ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om dyrtidstilläggen. Jag ber emellertid att få framhålla, att statens budget är uppgjord med den beräkning, att det av regeringen avsedda beloppet för dyrtidstilläggen skulle kunna utgå, och det bör icke heller förbises, att enbart genom den nya indexställning, som inträtt efter statsbudgetens uppgörande, en besparing göres på 24 miljoner kronor utan att någon ändring i grunderna för dyrtidstilläggens utgörande behöver ske. Den besparing, som genom utskottets förslag till ändring i grunderna

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Dyrtidstillägg skulle göras, belöper sig till ytterligare 22 miljoner kronor. Någon klarläggande utredning angående nödvändigheten att spara dessa 22 miljoner kronor har utskottet icke presterat utan grundat sitt beslut på ett allmänt antagande. Icke heller har, så vitt jag vet, någon framställning om nödvändigheten att ändra grunderna för dyrtidstilläggen kommit från finansdepartementet. Under sådana förhållanden torde man vara berättigad att antaga, att budgeten enligt finansministerns uppfattning skall hålla, även om Kungl. Maj:ts förslag bifalles.

De två förändringar, som utskottet vidtagit i Kungl. Maj:ts förslag, innebära dels att grundalet icke såsom hittills skall erhållas genom levnadskostnadsindexens minskning med 1/10 utan i stället med 15 fasta enheter, dels att det belopp, vårå fullt dyrtidstillägg utgår, skall minskas från 85 till 60 kronor i månaden. I fråga om utskottets förslag för bestämmandet av grundalet framhålles, att detta innebär ett beaktande av de framkomna önskemålen om avveckling av hela systemet med dyrtidstillägg. I den mån levnadskostnaderna komma att nedgå, komma också på detta sätt dyrtidstilläggen att avtaga betydligt hastigare än själva indexen. Vid en index av omkring 115 och för de reglerade verken av omkring 135 komma de helt att bortfalla. — Mina herrar! Ett sådant sätt att avveckla dyrtidstilläggen innebär dock ovedersägligen en hårdhänthet emot statens befattningshavare och ger dem inga ljusa framtidsperspektiv. Man hade hoppats, att dyrtidstilläggen skulle avvecklas på ett mjukare sätt helst genom reglering av de fasta lönerna till en någorlunda motsvarighet mot den prisnivå, som kan inträda, när förhållandena börja stabilisera sig. Med utskottets förslag skulle dyrtidstilläggen komma att ställa sig oproportionerligt låga, när man till exempel kom till en index av låt mig säga 120. Vill man avskaffa dyrtidstilläggen vid en index av 115, kan man göra detta även utan att nu godkänna utskottets förslag.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att framhålla, att man från sina håll stundom hör uttalas en förmodan, att indexen kommer att stiga i stället för att sjunka och att tjänstemännen sålunda skulle kunna beräkna, att utskottets förslag komme att medföra en fördel för dem. Detta antagande är dock föga sannolikt. I varje fall har utskottet icke utgått från en sådan förutsättning, eftersom utskottet ställt sitt förslag i samband med en avveckling av dyrtidstilläggen.

Till sist vågar jag uttala den förmodan, att det beslut, som riksdagen i dag kommer att fatta i denna fråga, får en betydelse av stor räckvidd, och att den betydelsen torde komma att i lika hög grad bliva av psykologisk som ekonomisk art. Frågan om tjänstemännens dyrtidstillägg är ingen partifråga. Den är till sin natur en fråga, som ju kan bedömas olika inom de skilda partierna, men den bör icke heller vid behandlingen i riksdagen få något sken av att vara en partifråga. Alla svenska medborgare — de må tillhöra vilket parti som helst — hava anledning att hysa tillfredsställelse med och uttala sitt erkännande av den plikttrohet och samvetsgrannhet, som den svenska statens befattningshavare, såväl högre som lägre, lägga i dagen. Det vore därför

också önskvärt, att man ville giva detta erkännande ett sådant uttryck genom riksdagens beslut i dag, att det länder till uppmuntran och icke till förstämning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr A. C. Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Herr förste vice talmannen: Herr talman, mina herrar! Då jag sedan flera år tillhört den avdelning inom statsutskottet, som i första hand haft göra med dyrtidstilläggen — ett uppdrag, som är rätt maktpåliggande och för övrigt icke särdeles angenämt — ber jag att med några ord få säga, huru jag ser denna sak.

Den föregående ärade talaren har pekat på — och det har framhållits rätt ofta i pressen och även från andra håll — att det har varit mycket skiftande bestämmelser, som riksdagen meddelat med hänsyn till dyrtidstilläggen. Det är också mycket riktigt; men vad har det berott på? Jo, naturligtvis därpå, att vid varje riksdag en del motioner och petitioner hava avlämnats och att man försökt lösa frågan på bästa sätt och med hänsyn till huru konjunkturena vid tillfället varit. Jag har för min del för två år sedan varit med om att rätt väsentligt öka på dyrtidstilläggen. Det var då andra konjunkturer än nu. Var och en vet, hur tiderna förändrats, och det är alldeles klart, att man under sådana förhållanden i någon mån måste vara berättigad att ändra sin uppfattning om dyrtidstilläggen.

Kammaren torde hava sig bekant, att i denna fråga hava väckts åtskilliga motioner, därav ett par, som visserligen avsett att höja dyrtidstilläggen utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit; de hava naturligtvis icke blivit bönhörda på något sätt vare sig av utskottet eller av reservanterna. Men de flesta motionerna hava gått ut på väsentliga nedsättningar och kraftiga beskärningar av dyrtidstilläggen. Motionerna hava varit av olika slag men hava huvudsakligen sysslat med att fixera grundtalet betydligt lägre än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Den, som gått längst av vederbörande, har till och med föreslagit, att grundtalet skulle åstadkommas på det sättet, att den differens, som ligger mellan levnadskostnaderna nu och 1914, d. v. s. skillnaden i indexen, skulle icke såsom Kungl. Maj:t föreslagit sänkas med en tiondel utan med fyra tiondelar. Det är sålunda en högst väsentlig nedsättning i grundtalet, som skulle bliva ofantligt mycket kännbarare, än vad utskottet ansett sig böra föreslå.

Vad har nu legat bakom alla dessa motioner? Naturligtvis åskådandet av de förhållanden, som vi för närvarande leva i. Jag vill i det fallet citera vad en av motionärerna säger, därför att det i koncentrerad form återger den uppfattning, som jag tror vi alla hava av tidsförhållandena. Han vänder sig i någon mån mot departementschefen, och så säger han: "Frågan huruvida statens befattningshavare bliva skäligt tillgodosedda kan icke avgöras ensamt ur synpunkten av deras egna intressen, utan måste skärskådas ur allmänna utgångspunkter. Äro statens egna finanser nu bättre eller sämre än vad 1921 års riks-

Dyrtidstillägg dag befarade skulle vara fallet vid innevarande tidpunkt? Obestriddligen *vid* sämre. Jordbruket, landets främsta kraftkälla, bär för närvarande *att befattnings-* icke de med näringens utövning förenade oundgängliga utgifterna. *havare i sta-* Industrien ligger antingen helt lamslagen eller pågår endast i begränsad *tens tjänst.* omfattning och därvid i regel med större eller mindre förlust. Handel (Forts.) och skeppsfart drivas, där ej fullständigt stillestånd råder, med nästan undantagslöst uppstående förluster. De i aktier placerade förmögenheterna eller mindre besparingarna smälta i många fall helt eller delvis bort för sina ägare. Landets kreditanstalter äro över hela linjen hårt trängda, där de ej redan äro i färd med att avvecklas. Kommunikationsverken tillämpa, och detta utan att nämnvärt förbättra sin egen ställning, för samfärdsmedlens användning trafiktaxor, som i högsta grad betunga all produktion och handikapa hela det svenska näringslivet gent emot utlandet. Arbetslösheten griper omkring sig för varje dag, och anspråken på statens och kommunernas mellankomst för nödens avhjälpande bli allt mera påträngande och vittgående. Hur en ansvarig statsledning under sådana förhållanden kan finna det möjligt att från det allmännas sida bibehålla våra nuvarande lönepålägg på under kristiden starkt förbättrade grundlöner, är icke lätt att förstå."

Detta är naturligtvis bakgrunden för den uppfattning, som nu gör sig gällande och som enligt min mening även berättigar utskottet att göra en starkare beskärning av dyrtidstilläggen än vad endast indexen framkallat.

Beträffande själva indexen berördes den av den föregående ärade talaren. Han sade nämligen, att det blivit liksom förespeglat, att denna index möjligen skulle komma att stiga och att det därigenom skulle bli bättre utsikter för statstjänstemännen att få högre dyrtidstillägg. Jag får verkligen säga, att med avseende å den index, som utskottet räknat med och som är 10 enheter lägre än den som Kungl. Maj:t räknat med, hava vi sökt skaffa oss upplysningar genom vederbörande i socialstyrelsen. De bruka ju i allmänhet räkna säkert. Därför trodde vi oss också kunna begagna denna index. Men man får ju alltid tillägga: för så vitt icke förhållanden inträffa, som komma indexen att stiga. Man kan ju tänka sig tullar och åtgärder mot valutadumping, ett förhinderande av importen o. s. v., o. s. v., vilket allt kan höja priserna och därmed också höja index. Men då bli ju också levnadskostnaderna högre.

Vidare har den siste ärade talaren tryckt på detta om statstjänstemännens ställning jämförd med de privatanställdas. Jag vågar säga, att jag tror, att jag har någon erfarenhet av detta, och jag tror, att det är överdrivet att säga, att de privatanställda blivit så ofantligt mycket bättre kompenserade än statens tjänstemän. I allmänhet har man, tror jag, i det hela haft samma grunder som staten tillämpat. Jag kan icke neka till att Stockholms stad möjligen gått litet längre än vad staten själv gjort, och då har man i allmänhet inom Stockholm, där dyrtidstillägg varit använda, i det hela taget följt stadens grunder i den vägen. Men man får ju icke glömma, hur det går till i den enskilda affärs-

verksamheten, där affärsmännen stupa och vederbörande icke kunna fortsätta och industrien blir förlamad. Då avskedas vederbörande personal. Det är dock en stor sak, som icke får förglömmas, att statens tjänstemän hava fast anställning med löner, som ju i allmänhet under denna tid sedan 1914 blivit väsentligt förhöjda. Det är en omständighet, som man icke får förglömma, när man jämför statens tjänstemän med de i privat tjänst anställda.

Jag har icke någon anledning att ställa mig på min ståndpunkt för att på något sätt komma åt eller straffa tjänstemännen eller för att giva dem något slags betyg för deras uppförande. Jag tror i likhet med den siste ärade talaren, att vi hava en utmärkt tjänstemannakår. När han vidare talade om att man litet var blivit uppvaktad med skrivelser från tjänstemännen, får jag säga, att det har också jag blivit, men det har icke varit i någon så särdeles överdriven grad. Det plägar alltid, när det är fråga om dyrtidstilläggen, vara fallet, att man får mottaga skrivelser och petitioner, och det är ganska naturligt. Men jag kan inte säga, att tjänstemännen i år varit på något sätt enträgnare eller envisare eller använt kraftigare ordalag än tidigare. Tvärtom tycker jag att man även hos dem kunnat märka en viss sordin, som nog tyder på att många i sitt inre finna det berättigat att man med hänsyn till depressionstiden går något längre nedåt än Kungl. Maj:t föreslagit.

Nu har vidare den föregående ärade talaren med avseende å besparingar och det statsfinansiella läget hänvisat till budgeten och finansministern. Ja, men man får väl icke glömma, att finansministern — med all aktning vi hava för honom — även kan misstaga sig i sina beräkningar. Han har ju icke ensam ansvaret för den riksstat, som blir upprättad, utan detta ansvar måste han dela med riksdagen. Riksdagen har således å sin sida också den i någon mån ett visst ansvar att se till, huru utgifterna ställa sig, och att se till, vad man kan våga sig på eller bör underlåta att göra. Då förefaller det mig, efter vad man har sig bekant, att den kassafond, på vilken allt detta naturligtvis vilar, skulle bliva mera medtagen, än vad finansministern beräknat i sin ursprungliga inkomstberäkning.

Vi veta ju alla, att föregående års budget slutade med en brist på över 40 miljoner. Jag vet nu icke, i vilket hänseende detta är något, som precis faller på kassafonden, men jag tar för givet, att största delen därav drabbar kassafonden. Detta har finansministern icke räknat med. Jag vill förresten erinra om, vad han sade, när det var fråga om understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter, då, som herrarna erinra sig, jordbruksutskottet tagit sig för att stryka "högst" efter "förslagsanslag", vilken principiella åtgärd vi här och även han ansågo vara oriktig. Han sade då, att han hyste en viss farhåga för, huruvida riksstaten för 1922 skulle vara hållbar. Nu kan man visserligen säga, att här gäller det icke riksstaten utan tilläggsstaten, men man disponerar ju i varje fall för ändamålet kassafonden, och skulle det räcka på det ena hållet men brista på det andra, blir den i alla fall förminskad.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtdstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Redan i sitt uttalande vid beräkningen av inkomsterna sade finansministern, att behållningen av kassafonden, som var att räkna med sedan man disponerat för 1922 och en del av 1923, skulle kunna beräknas till 90 miljoner, och vilken han ansåg nödvändigt att behålla; man kunde ej räkna med den vid uppgörande av den närmast följande statsregleringen.

Här föreligger, det kan icke förnekas, en viss farhåga för att de statsfinansiella förhållandena äro sådana, att en beskrining måste göras, icke endast med hänsyn till denna utgiftspost, utan även till andra. Nu ställde den siste ärade talaren denna reducering i samband med arbetslöshetsanslaget; men det kan ju icke precis vara meningen att tjänstemännen skola betala extra till detta, ty då skulle jag också kunna hänvisa till finansministern och säga, att han har disponerat även för arbetslöshetsanslaget. Så mycket tror jag mig dock kunna säga, att det är högst tvivelaktigt, om någon väsentlig besparing, om ens någon, kan göras på detta anslag, då här i alla fall tidigare i denna kammare framhållits, vilken omfattning denna arbetslöshet tagit. Det är således icke utan visst skäl man kan tänka sig, att de uppgjorda finansberäkningarna icke hålla streck, och även från den synpunkten kan en reducering vara berättigad.

Nu är det ju alldeles klart, att det kan visas med olika siffror, huru det ställer sig i det ena eller andra fallet, och jag vet, att detta kommer att göras under diskussionen. Jag skall därför inte syssla med några siffror om, huru det träffar den ena eller andra kategorien av statstjänstemän. Jag har mycket klart för mig, att för dem, det närmast träffar och dem som stå vederbörande nära, är det kännbart, och jag har till och med själv mycket personliga intryck av detta. Men det kan icke hjälpas. Sådana som förhållandena i landet i övrigt äro och med hänsyn till tjänstemännens säkra ställning måste vi försöka en reducering på detta anslag, och jag tror nog, att det finns en stor del av ledamöterna av den aktade tjänstemannakåren, som även inse detta. Det har varit huvudskälet för mig, då jag nu anser mig böra gå på utskottsförslaget, till vilket jag för min del ber att få yrka bifall.

Herr L i n d b l a d: Herr talman! Jag skall icke trötta kammaren med många ord i denna fråga. Den har varit så ingående behandlad vid föregående tillfällen och så uppmärksamman i pressen och annorstädes, att ämnet är uttömt och knappast kan ge något nytt, som kan föranleda någon av kammarens ledamöter att rösta annorlunda än han redan förut bestämt sig för. Jag tror som sagt, att i detta avseende ställningen är fullt klar.

Liksom den förste ärade talaren förstår jag mycket väl de sparsamhetsmotiv, som varit bestämmande för utskottsmajoriteten. Jag är övertygad om, att sparsamhet måste iakttagas överallt, där det är möjligt, och skulle jag ensam handskas med statsbudgeten, skulle säkerligen över en hel del poster strykas ett brett streck, emedan jag anser, att en del utgiftsposter i statsbudgeten utan olägenhet för landet skulle kunna avföras. Men det är en sak. När det nu gäller denna fråga, får

man ta hänsyn även till andra synpunkter, och dessa äro naturligtvis, huruvida man mot en stor kår begår någon mannamån eller någon orättvisa. I det fallet kan jag icke blunda för att utskottsmajoritetens förslag går alltför hårdhänt fram mot de mindre befattningshavarna. Det är så nämligen, att procentuellt få dessa enligt utskottsmajoritetens förslag ett betydligt större avdrag än de större befattningshavarna. På ledamöternas bord ligger en promemoria, som anger detta, och jag tror, att den är i stort sett riktig. Enligt denna promemoria skulle en stationskarl på dyraste ort med en månadslön av 210 kronor få ett reducerat dyrtidstillägg av 15 procent, medan en byråchef med en månadslön av 995 kronor, alltså nära tusen kronor, skulle få dyrtidstillägget reducerat med endast 8 procent. Detta kan jag icke vara med om. Detta skäl har för mig varit avgörande. Ett annat skäl till, att jag ställt mig på reservanternas ståndpunkt, är, att jag tycker det blir för mycket med dessa oavlåtliga rubbningar i dyrtidstilläggen. Riksdagen har icke någon gång följt Kungl. Maj:ts intentioner i denna fråga. När första gången förslag framlades, behagade riksdagen gå med cirka 90 miljoner utöver Kungl. Maj:ts förslag, och sedan har man gång efter annan vidtagit rubbningar. På grund av denna höjning första gången har det blivit svårare att på ett naturligt och mjukare sätt komma ner under den snabba depressionen. När nu Kungl. Maj:t i år framlagt förslag igen och funnit sig kunna lämna grunderna orubbade och låta det hela avveckla sig på det sätt, man bestämde sig för i fjol, då ju ändå ganska väsentliga beskrningar ägde rum, har jag funnit det vara riktigare att låta dessa saker ha sin gilla gång. Med det prisfall, som ägt rum, kanske tidpunkten icke är så långt avlägsen, då dyrtidstilläggen över huvud av sig själva dö bort.

Detta har, som sagt, varit skälen, som bestämt mig att stanna vid reservationen och Kungl. Maj:ts förslag, och jag skall med dessa ord, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Då jag är motionär i denna fråga, må det tillåtas mig att yttra några ord.

Såsom utskottet framhållit, har min motion gått ut på ändring av grunderna för dyrtidstilläggen för vissa befattningshavare vid statens affärsdrivande verk; och med anledning av denna motion framhåller utskottet också, att dess nu framlagda förslag innebär ett beaktande av motionens syfte. Detta gör, att jag så mycket mindre vill ingå på ett närmare uttalande angående min motion, som den här inte är aktuell. Jag vill dock i anslutning till motionen framhålla, att det efter min uppfattning är synnerligen olyckligt att, på sätt som skett, lönereregleringen för de affärsdrivande verken sammankopplats med löneregleringarna för statsförvaltningen i övrigt; det lär väl ändå vara alldeles nödvändigt, att, om i framtiden de affärsdrivande verken skola drivas enligt affärsmässiga principer, till förmån för vilket riksdagen upprepade gånger uttalat sig, att, säger jag, det blir ett särskilt lönesystem för de affärsdrivande verken. Jag vill ock uttala den förhoppningen, att

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Dyrtidstillägg denna fråga blir upptagen till prövning av regeringen, oaktat jag till fullo
åt befattnings- inser de svårigheter, som därvid komma att möta. Under nuvarande för-
havare i sta- hållanden kan jag för min del emellertid icke annat än yrka bifall till
tens tjänst. statsutskottets förslag, ehuru jag i likhet med både den förste och den
(Forts.) tredje talaren här självfallet hyser stora betänkligheter mot att nedsätta
statstjänarnas levnadsstandard under vad riksdagen förut genom sina
löneregleringar och antagna grunder för dyrtidstilläggen beslutat.

Jag vill dock, då den siste ärade talaren här uttalade sig emot statsutskottets förslag särskilt av den anledningen, att detsamma skulle gå hårdare ut över de mindre befattningshavarna, framhålla, att anledningen därtill självfallet är den, att de lägre befattningshavarna förut blivit i dyrtidstilläggshänseende vida bättre ställda än de högre tjänstemännen; och det synes väl då icke vara orimligt, att den nu föreslagna ändringen i någon mån går hårdare ut över dem. Jag anser också, att dessa lägre befattningshavare fortfarande komma att bli vida bättre ställda än motsvarande befattningshavare i enskild tjänst; och jag vill i det avseendet särskilt erinra om, att järnvägsstyrelsen, som i många år gjort sig känd för ett synnerligen stort tillmötesgående mot sina befattningshavare, i ett uttalande i tarifffrågan förra året framhållit, att lönerna vid statens järnvägar, även om alla dyrtidstillägg borttagas, äro i det närmaste fördubblade, åtminstone för den mångtaliga lägre personalen. Då nu även efter statsutskottets förslag skulle kvarstå ett ganska väsentligt dyrtidstillägg, synes det mig, som om dessa lägre befattningshavare fortfarande ha en relativt god ställning, ehuru man även därvidlag, som jag även framhållit i min motion, är skyldig att ta hänsyn till, att deras ingångslöner vid kristidens inträde voro väl låga och att de även fått vänta på sina dyrtidstillägg. När man nu jämför de lägre befattningshavarnas föreslagna dyrtidstillägg med de högre, får man även beträffande de senare erinra sig, att de nog få sin beskärda lott ändå. De ha aldrig fått motsvarande compensation som de lägre, och indexens fall drabbar dem ganska orättvist i jämförelse med de lägre, när man tar i betraktande bl. a., att indexen utgår från lägre skatter, vilket endast har avseende på de lägre inkomsttagarna men icke de högre till följd av den progressiva beskattningen.

Jag anser mig icke behöva något närmare gå in på vårt statsfinansiella läge; det har herr Lamm redan gjort. Men jag vill ändå något uppehålla mig därvid och vill då framhålla, att även huvudreservanterna öppet uttala, att det verkligen råder ett finansiellt nödläge. Jag har svårt att förstå reservanternas tillika gjorda uttalande, att det belopp, som nu erfordras för statstjänarnas avlönande synes kunna beredas utan åsidosättande av de övriga budgetära kraven. Detta är endast ett löst uttalande. Jag vill, som jag nämnde, icke trötta kammaren med att här lämna en allmän översikt över budgetens nuvarande ställning, hur frestande det nog eljest kunde vara, men jag vill ändå framhålla några moment.

Om man först går till utgifterna och då betraktar resultaten av riksdagens beslut och vederbörande utskotts förslag angående Kungl.

Maj:ts äskanden på årets tilläggsstat — jag håller mig till ställningen den 23 april i år — så finner man, att det är så långt ifrån att några minskningar blivit gjorda, att tvärtom ökningar skett på något över 100,000 kr. Enahanda förhållande råder beträffande riksstaten för nästa år, även där är det en ökning på något över 100,000 kr. Går man sedan till inkomstsidan, har av kontrollstyrelsen gjorts en beräkning angående avkastningen av de indirekta skatterna i år i jämförelse med vad som upptages i riksstaten. I riksstaten har beräknats en avkomst av sockerskatten, brännvinstillverkningsskatten, maltskatten och rusdrycksförsäljningsmedlen samt omsättnings- och utskänkningsskatten på 140,5 miljoner i runt tal, men det beräknas inflyta blott något över 116 miljoner, alltså en brist på över 24 miljoner kr. Den måste täckas på ett eller annat sätt, och då ha vi, som herr Lamm förut framhållit, föga att räkna med likvida tillgångar hos kassafonden. Jag vill dock anmärka att beträffande dessa indirekta skatter har finansministern beräknat att få omsättnings- och utskänkningsskatten höjd genom en ökad skatt, som skulle ge cirka 5 miljoner. Söker man beräkna våra statsfinanser något längre fram och även jämföra med föregående förhållanden, finner man minskningen så mycket mera anmärkningsvärd, som redan under förra året, då depressionen redan inträtt, rädde ett alldeles motsatt förhållande mellan beräknade och behållna inkomster. Håller man sig till de skattetitlar, jag nyss anført, finner man, att i riksstaten beräknades förra året en inkomst av 101 miljoner, men det redovisades något över 125 miljoner, således en ökning på ungefär samma belopp som det i år inträtt minskning. Sådana siffror måste man ta hänsyn till. Nu kan det dock vara möjligt, att den av förra årets riksdag beslutade förhöjningen av omsättnings- och utskänkningsskatten, beräknad till omkring 6 miljoner kr., ingår i den behållna inkomsten för förra året, varom jag nu talat. Går man till tullarna, äro de för i år beräknade till 110 miljoner och enligt gjorda beräkningar i tullen komma de att avkasta 5 miljoner mindre, således även där en minskning. Enligt uppgifter i pressen ha statens järnvägar under årets två första månader gått med förlust, cirka 2 miljoner, och även där, liksom för övriga affärsdrivande verk, har man räknat med för näringslivet alldeles nödvändiga taxesänkningar. Även inkomst- och förmögenhetsskatten, som skall uppbäras i slutet av året, lär nog komma att bereda synnerligen stora misräkningar, vilket uttalades redan i årets remissdebatt, och resultatet av första kommunalskatteuppbörden i Stockholm varslar också om dylikt.

Allt detta gör, herr greve och talman, att vid sådana förhållanden, som av mig antytts, och då en rimlig proportion måste finnas mellan det allmännas inkomster och utgifter, jag anser de av statsutskottet föreslagna nedsättningarna i dyrtidstilläggen icke kunna undvikas utan nödgas yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr S w a r t z: Herr talman! Mina herrar! Jag har kanske större skäl än de flesta till att börja denna förkunnelse med en bekännelse, att det för mig är synnerligen obehagligt att behöva i en fråga

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

som denna uppträda som målsman för dem, som yrka en nedsättning i statstjänstemännens dyrtidstillägg. Den ställning jag intar i förhållande till en synnerligen stor del av dessa statstjänstemän — och en del, som kanske blivit jämförelsevis hårdare drabbade än övriga, vilket jag sedermera kommer att ge belägg för — gör det naturligtvis ganska känsligt för mig att uppträda på den sida jag gör. Detta kan tjäna till bevis för att min uppfattning om nödvändigheten att gå till väga, såsom av statsutskottet föreslås, är synnerligen fast grundad, och att min uppfattning med hänsyn till statsfinansernas fordringar för mig fått vara det bestämmande gent emot de stora betänkligheter av annan beskaffenhet, som gjort sig gällande i motsatt riktning.

Det har ju sagts, att budgeten nog tål vid denna utgift utan att bli för hårt spänd. Det är mycket möjligt; det beror så mycket på vad man fordrar av en budget och huru man vill uppställa den. Alltid kan man uppställa den så, att den på papperet passar den ena eller andra sidans uppfattning, och så, att den för året går ihop, men vi äro icke nu i sådan belägenhet, att vi kunna nöja oss med att tänka på vad *detta* år kunde medföra för möjligheter i avseende å budgetens uppgörande. Vi leva i en tid, då vi ovillkorligen måste sträcka vår syn längre och tänka litet längre än på den närmaste tiden, vi måste tänka oss in i framtiden, och då vill det synas mig, som om betänkligheterna bliva ganska stora och måste göra sig gällande, så att vi måste med all makt söka åstadkomma en nedpressning av statens utgifter, i all synnerhet då det visar sig omöjligt att öka statens inkomster. Gör man icke det, avpassar man icke utgifterna efter de verkliga tillgångarna, de verkliga inkomster, som kunna förefinnas, så blir det ju icke annat övrigt än att man får taga av kapitalet. Det har nu sagts man och man emellan — och jag förstår det mycket väl — att en och annan av dessa enskilda drabbas av denna nedsättning, så att de måste taga av sitt eget sparkapital, och det kännes ytterst hårt. Ingen är villigare att medgiva detta än jag, men om man drar ut konsekvenserna litet längre, kommer man naturligtvis därhän, att om icke det *allmänna* har inkomster i tillräcklig grad för att täcka årets utgifter, måste man taga av det *allmänna kapitalet*, och det är det, som man redan i ganska hög grad gjort i den finansplan, som är framlagd, då kassafondens tillgångar i ganska hög grad äro här tagna i anspråk. Det kan gå för en gång, men det går icke för sig att räkna på detta sätt i längden. Då jag anser, att försiktigheten ovillkorligen kräver, att man söker anpassa sig efter förhållandena eller, såsom man säger, rätta munnen efter matsäcken, har jag för min del funnit det oundgängligen nödvändigt att här söka åstadkomma en minskning i statens utgifter, en minskning, som jag så mycket mer kunnat vara med om som jag, i motsats till vad som framhållits från ett annat håll, anser att i själva verket det för den enskilde icke spelar så stor roll som här framhållits, men däremot för staten är av mycket avsevärd betydelse.

Jag skall be att få något uppehålla mig vid det påståendet. Men innan jag går in på den punkten, ber jag att i alla fall något få rikta

mig mot den motivering som reservanterna anfört för sin mening. De erkänna "att den nuvarande statsfinansiella situationen erbjuder stora svårigheter för beredande av tillräckliga statsinkomster". Men de finna "att det knappast torde kunna anses lämpligt och rättvist att låta dessa svårigheter gå ut över statens befattningshavare". Jag erkänner för min del att, för den händelse svårigheterna endast skulle gå ut över statens befattningshavare, det skulle vara mycket att här invända, men det är ju så, att de allmänna ekonomiska svårigheterna gå ut över hela landet, över hela vårt folk. Vid sådant förhållande synes detta resonemang icke hava den vikt och den pondus, som reservanterna ansett att det har. Vi måste dela allt, vi leva alla under samma tryck, om det också gör sig gällande på olika sätt för den ene eller den andre. Vi måste ock alla söka hjälpa till att häva det trycket och hjälpa oss fram ur depressionen, och det kan icke gå för sig på annat sätt, än att var och en söker i sin mån bidra till att lätta i avseende å statsutgifterna, lätta statsbudgetens möjlighet att få debet och kredit gå ihop.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Det andra skälet, som reservanterna anföra, var, att de belopp, som erfordras för statstjänstemännens avlönande, synas kunna beredas utan åsidosättande av de övriga budgetära kraven, och detta skäl har jag redan tillåtit mig belysa. Min uppfattning i det avseendet är, att det icke gäller bara den närmaste tiden, utan att man får rikta in sig på framtiden och söka inkomma på en sådan bog, att man har utsikt och förhoppning, att något så när snart komma ur den svåra depression, som vi för närvarande lida utav.

Reservanternas tredje skäl var att "statens uppfyllande av sina förpliktelser mot de i dess tjänst anställda måste anses vara ett samhälleligt intresse". Ja, förvisso är det det; men reservanterna synas mig brista i ett avseende, och det är att bevisa, att staten verkligen åtagit sig sådana förpliktelser, som reservanterna synas vilja påstå är fallet. Det har staten ingalunda gjort. Statsmakterna ha för varje år bestämt dyrtidstilläggen för ett år i sänder, och vad särskilt detta dyrtidstillägg och de grunder, enligt vilka det nu utgår, beträffar, har statsutskottet i fjol framhållit, att det då icke ville rucka på grunderna, enär detta ej borde ske annat än för den händelse statsfinanserna fordrade eller omständigheterna i övrigt vore av beskaffenhet att fordra en sådan avvikelse — vilket då ej syntes oundgängligen nödvändigt — men utskottet tillade därjämte, med hänsyn till möjligheten av, att en sådan avvikelse vore nödvändig i år, att förslag angående dyrtidstilläggen borde framläggas för 1922 års riksdag på ett synnerligen tidigt stadium av riksdagen. Att sedermera denna del av motiveringen till riksdagens beslut föll bort, berodde på att frågan blev föremål för gemensam votering, då ju motiveringen faller bort, men det kan icke sägas, att detta uttalande på något håll väckt gensaga även såsom ett riksdagens uttalande. Det måste anses ha blivit godtaget. Under sådana förhållanden förfaller allt tal om statens förpliktelser i avseende å dyrtidstillägg gent emot tjänstemännen. Det var en sak, som fick avgöras efter de omständigheter som vid varje särskilt tillfälle tedde sig.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.*
(Forts.)

Nu skall jag be att få litet gå in på frågan, huru detta egentligen skulle komma att drabba. En ärad talare för reservanternas mening har nyss förklarat, att egentliga anledningen för honom att sluta sig till reservationen var den, att statsutskottets förslag skulle komma att gå så synnerligen hårt ut över de lägst avlönade. Jag ber att få säga, att i verkligheten är förhållandet alldeles motsatt. Förslaget går utan tvivel hårdare ut över de högre avlönade, och detta redan av den anledning, att de högre avlönade ännu icke ha fått full kompensation för dyrtiden. Om man således går ut från den uppfattningen, att dyrtidstillägget är avsett att giva kompensation för dyrtiden, så att levnadsstandarden inom vilken ställning som helst skulle kunna bibehållas oförändrad nu mot vad den var 1914 — går man ut därifrån, är det alldeles säkert, att de högre avlönade tjänstemännen hårdast drabbats av dyrtiden, och de bli det även nu genom den nu föreslagna nedsättningen. Jag måste emellertid för min del säga, att jag icke kan anse, att den nämnda utgångspunkten är riktig. Jag anser att ingen människa har rätt att fordra, att inkomsterna ovillkorligen skola hållas uppe på en nivå, som tillåter honom att behålla samma levnadsstandard som han hade, innan depressionstiden kom. Det är nödvändigt för var och en att rätta sig efter ändrade förhållanden, och därför kan icke detta tal om att man icke får sänka levnadsstandarden vara befogat. Det är också därför jag kunnat finna mig i att gå med på förslaget om den sänkning för de högre avlönade som det innebär. Men går jag till de lägre avlönade, förhåller det sig på det sättet, att det är så långt från att de löneförmåner, som de nu inneha, innebära någon nedpressning i och för sig från den levnadsstandard, som var rådande 1914, att det innebär möjlighet för dem att bibehålla den högre levnadsstandard, som de under uppgångstiden blevo vana vid och inrättade sig för. Jag har här några jämförande siffror. Den jämförelse, som jag läste i dag i Socialdemokraten angående den inverkan på de lägre avlönade i procentuell nedsättning av dyrtidstilläggen, som statsutskottets förslag skulle medföra, den är enligt min uppfattning alldeles missvisande. Man bör icke jämföra vad nedsättningen i dyrtidstillägget innebär i förhållande till förut utgående dyrtidstillägg, utan man bör naturligtvis jämföra de sammanlagda löneinkomsterna efter den nedsättning, som förslaget från statsutskottets sida innebär, med de löner som utgingo 1914. Det är det enda rätta sättet att göra jämförelser, i all synnerhet som dessa löner, själva de fasta lönerna, blivit under tiden reglerade uppåt på sådant sätt, att dyrtidstillägget egentligen är ett mindre tillägg på det större tillägg, de redan förut fått genom löneregleringen. Går man ut från dessa, såsom jag icke kan finna annat än fullt riktiga jämförelsepunkter, kommer man med avseende å en konduktör, vilken, jag vill minnas, anfördes såsom exempel i den nämnda artikeln, till att dennes lön å dyraste ort 1914 var 1,470 kronor såsom begynnelselön. Nu är den fasta lönen 2,988 kronor, och med ett indextal av 180, som vi ju kunna räkna med för den närmaste framtiden, får han ett dyrtidstillägg av 724 kronor 80 öre, summa 3,712 kronor 80 öre. Detta är efter statsutskottets förslag — således 3,712 kronor

80 öre mot 1,470 kronor — en ökning av 152,6 procent. Om man tager bort alla dyrtidstillägg uppgår ökningen av den fasta lönen till 103,3 procent. Index var 180, d. v. s. att om löneförmånerna stiga med 80 %, är det full kompensation, och vad därutöver är är överkompensation. I samma anda förhåller det sig med de övriga lägre avlönade, men för de högre ställer det sig olika. För ett kansliråd t. ex., en byråchef eller ett råd i ett kollegium m. fl. var lönen 1914 8,100, nu är den 10,500 kronor och med ett index tal av 180 såsom statsutskottet antager, skulle dyrtidstillägget enligt utskottets förslag uppgå till 2,167 kronor 20 öre och avlöningen i sin helhet utgöra 12,667 kronor 20 öre, således en ökning av 56,4 %, och därav 29,6 % ökning i fasta lönen. Det synes, att för dessa ämbetsmän innebär den föreslagna nedsättningen större svårighet än vad den gör för de lägre.

Om man så vill gå över till att få klarhet om huru detta verkar, icke procentuellt utan faktiskt för den ena eller den andra tjänstemannen, så har jag här några exempel på dyrtidstillägg per månad för vissa tjänstemän med en index av 190. För jämförelsens skull hade det nog varit förmånligare om en index av 180 använts, men här har man använt 190, emedan den under närmaste tiden kunde antagas bli gällande, och det skiljer litet men icke särdeles mycket. För en familjeförsörjare med en familjemedlem, i graden sekreterare m. fl., som vi veta är en av de mera ömtåliga tjänstegraderna i detta avseende, skulle enligt regeringens förslag dyrtidstillägget per månad för begynnelselönen uppgå till 191 kronor 65 öre och enligt utskottets förslag till 168 kronor 36 öre. Skillnaden är 23 kronor 29 öre per månad, d. v. s. icke fullt 300 kronor per år, och det utgör i procent av hela avlöningen 2,8. Här kan icke bli tal om 8 % eller 12 %, såsom man framhållit, att det blir, om man beräknar nedsättningen på dyrtidstillägget, icke på hela avlöningen — det är en teoretisk beräkningsgrund, som icke är riktig; den enda riktiga är att beräkna den procentuella nedsättningen på hela avlöningen. Så hava vi ett exempel med en expeditivvakt. Där utgör skillnaden mellan regeringens och statsutskottets förslag 12 kronor 99 öre per månad, lika med 4,5 % av hela avlöningen; men en expeditivvakt har fått en ökning i sina årliga avlöningsförmåner av sådan omfattning, att dessa, om vi nu taga samma index tal 190, skulle enligt statsutskottets förslag utgöra 3,304 kronor 80 öre i stället för år 1914 1,200 kronor, således en ökning av 2,104 kronor 80 öre, motsvarande 175,4 %, och då är det icke så farligt om denne befattningshavare blir av med 4,5 % av sina samtliga löneförmåner. I alla fall är det överkompensation i hög grad.

Jag skall icke vidare ingå på detta område, det vill synas mig att saken är ganska klar. För en och annan enskild betyder det icke så litet, det erkänner jag gärna, men för de flesta enskilda särskilt för dem, som redan förut fått sina löneförmåner så förbättrade, att de ovillkorligen måste anses fortfarande vara överkomparerade, gent emot vad som ägde rum 1914, för de flesta av dem kan det sägas icke betyda någonting alls, men för statsverket betyder det ganska mycket, en besparing

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.*
(Forts.)

Dyrtidstillägg av ungefär 20 miljoner kronor; härvid går man ovillkorligen i den rätta riktningen.

åtbefattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

Innan jag slutar, ber jag få göra ett litet tillägg. Antagligen kommer det att sägas, att levnadsstandarden 1914 var, redan den, alltför låg på grund av rådande förhållanden, därför att lönerna voro bestämda efter förhållandena 1905, och under tiden 1905—1914 hade levnadskostnaderna stigit så mycket, att redan på denna grund lönerna hade bort vara högre 1914. Det är riktigt, men uppgifterna om vilket inflytande detta skulle hava utövat på lönerna 1914 variera mellan 10 och 20 %, och även om man godtager siffran 20 %, så är det med de siffror, jag förut anført, säkert, att särskilt för de lägre tjänstemännen betyder en nedsättning i alla fall ett bibehållande vid en bättre levnadsstandard än den som var rådande 1914. Vid sådant förhållande och då, såsom sagt, det är ytterligt nödvändigt att göra allt vad vi kunna för att lätta finansministerns och allas våra bekymmer i fråga om möjligheten att få debet och kredit för staten att gå ihop icke blott under detta utan även under närmast kommande år, har jag icke dragit mig för att sluta mig till det förslag, som framlagts av statsutskottets majoritet, och får yrka bifall till detsamma.

Herr statsrådet S a n d l e r: Då finansministern blivit nödsakad att för ett par dagar lämna staden och icke är i tillfälle att delta i dagens överläggningar, har jag begärt ordet för att lämna vissa upplysningar angående budgetens läge samt för att framhålla några synpunkter med anledning av vad statsutskottet här anført.

Utgångspunkten för regeringens förslag i dyrtidstilläggsfrågan har varit, att själva huvudgrunderna för dyrtidstilläggen icke böra ändras utan verkligt tvingande skäl. Det kan ju sägas vara en ganska from önskan inför den gjorda erfarenheten, att varenda riksdag hittills har ändrat själva huvudgrunderna, men denna önskan förblir i alla fall lika berättigad. Jag tror icke någon egentligen vill göra någon gensaga här emot. Varken från utskottets sida eller under debatten har det hörts någon gensaga mot den utgångspunkten, ej heller mot vad i propositionen uttalats, att man ingalunda kan anse, att de utgående lönerna till tjänstemännen innebära någon oskäligen ersättning för det arbete de hava att utföra.

Då nu statsutskottet det oaktat förordat en beskärning genom att föreslå ändrade grunder för dyrtidstilläggens utgående, så åberopas för det dels statsfinansiella skäl enbart och dels också önskan att taga ställning såsom det heter till dyrtidstilläggens avvecklande. Vad betyder nu *dyrtidstilläggens avvecklande*? Är det verkligen så, att icke dyrtidstilläggen komma att avvecklas, ifall man bibehåller de grunder, som gälla efter förra riksdagens beslut. De falla med indextalet eller rättare sagt de falla betydligt snabbare, än indextalet rör sig nedåt, såsom det ovedersägligen påvisas i den kungl. propositionen. Var och en som tänker på de belopp, som räknades med i dyrtidstillägg för ett eller två år sedan och jämför dem med de siffror, man nu rör sig med, måste säga sig,

att här redan skett en ur budgetsynpunkt synnerligen välkommen, mycket avsevärd avveckling av dyrtidstilläggsbördan. Jag skulle gärna vilja fråga — utskottets betänkande lämnar icke någon upplysning därom — huru man egentligen tänker sig fortsättningen på detta första steg, som man nu vill taga till dyrtidstilläggens avvecklande. Är det meningen, att man, sedan detta steg har tagits, skulle låta indextalets fallande verka, eller tänker man sig, att om någon tid, vid nästa riksdag, återigen det skall göras en omläggning av själva grunderna, som bringa dyrtidstilläggen att falla snabbare än eljest skulle skett? Har man över huvud taget inom statsutskottet gått in på frågan om en verklig plan för dyrtidstilläggens avvecklande? Vad är målet och vilken är planen för den utveckling man här antyder, då det talas om att här föreligger ett första steg till dyrtidstilläggens avvecklande? I statsutskottets utlåtande framhålles, att därigenom att man nu går in för grunden om en minskning av indextalet med 15 fasta enheter, skulle man komma till denna avveckling, därför att om indextalet faller ner till 115, så äro dyrtidstilläggen borta. Det skulle närmast tyda på att man icke tänkt sig någon annan utveckling än att låta indextalets fallande verka. Det var med en viss överraskning jag fann av statsutskottets yttrande, att man där redan vågade räkna med ett indextal av 115. Jag undrar, om man icke vid denna frågas behandling bör göra klart för sig, att det dock ingalunda är säkert, att man kommer inom en rätt avsevärd tid framåt till en sådan indexställning. Man bör ju hava anledning att fråga sig: vilket blir läget, ifall prisnivån stabiliserar sig någonstans ganska långt ovanför denna siffra — om det t. ex. stabiliserar sig en prisnivå med ett indextal av 150? Då står man inför den frågan, den verkliga kärnpunkten i fråga om dyrtidstilläggens avvecklande, nämligen huruvida då dyrtidstilläggen försvinna, man skall komma till en definitiv sänkning av de löner, som riksdagen har reglerat under de senare åren. Och för det andra huruvida i samband med en sådan definitiv sänkning man skall verkställa en ganska fullständig och radikal omläggning av löneskalan inom avlöningsystemet. Ty det blir uppenbarligen följderna, ifall man kommer fram till en indexnivå någonstans av omkring 150 och man gått fram efter den linje, som statsutskottet här har förordat. För min del vill jag göra gällande att, då man på allvar tager upp frågan om dyrtidstilläggens avvecklande, bör det ske med fullt öppna ögon för de olika alternativ, som man då står inför, och efter verkligt övervägande, om man skall komma fram på den ena eller den andra linjen. Det förefaller mig vara alldeles osannolikt, att man skall kunna göra en sådan prövning av dyrtidstilläggens framtida utveckling annat än i samband med en allmän finansplan, och jag tror därför icke, att det skulle vara så särdeles lyckligt, ifall man under riksdagens behandling av dyrtidstilläggsfrågan tämligen godtyckligt genom att ändra grunderna, exempelvis genom sänkning av siffran 85 till 60, låser fast sig med den motiveringen, att man tager det första steget till en avveckling av dyrtidstilläggen, för något sådant, som riksdagen måhända ändå icke tillräckligt övervägt innebörden av.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Låt mig göra en annan fråga. Det framhålls med eftertryck av statsutskottet, att anledningen till att man icke har velat låta de nya grunderna träda i kraft den 1 april utan skjutit fram tidpunkten till den 1 juli har varit, såsom utskottet med rätta säger, att i så fall skulle statens tjänstemän hava drabbats samtidigt av denna starka nedgång i själva indextalet och av denna ändring i grunderna. Utskottet framhåller självt, att detta skulle komma att medföra en så hastig och stark nedgång i avlöningsförmånerna, att en dylik anordning näppeligen synts utskottet fullt med billigheten överensstämmande. Nu vill jag fråga: gäller icke detta resonemang fullt ut även det förslag, som statsutskottet här framlagt? Ty så mycket är redan känt, att även den 1 juli har man att vänta sig en avsevärd nedgång i indextalet. Det resonemanget giver mig anledning att fråga, huruvida icke, ifall man över huvud taget av statsfinansiella skäl blir tvingad att företaga en hastigare avskrivning av dyrtidstilläggen, än den som följer med själva indextalets nedgång, det då icke enligt statsutskottets egen synpunkt vore med billighet mera överensstämmande, ifall man, om så låte sig göra, framflyttade tidpunkten för det begynnande hastigare avskrivandet till den tidpunkt, då vi fått en något mer stabiliserad prisnivå, då tjänstemännen alltså icke skulle komma att, såsom nu blir fallet, drabbas samtidigt av en mycket snabb nedgång av indextalet och en beskärning av grunderna.

Det är ju uppenbart att det, som i första rummet varit bestämmande för statsutskottet, har varit det statsfinansiella läget. Det är dock mera i allmänna ordalag, som man från bägge sidor rört sig om budgetläget. Från den ena sidan har man uttalat mycket allvarliga bekymmer för det samma och från den andra sidan hör man, att det icke är så farligt, att man därför skulle behöva anse sig vara tvingad gå till beskärning av dyrtidstilläggen. Jag vill meddela, att inom finansdepartementet har pågått en undersökning för att komma till en uppfattning angående budgetläget, och jag skall be få nämna resultatet av denna undersökning, som icke är slutförd och icke kunnat slutföras vid denna tidpunkt, varför något annat än ett rent preliminärt resultat icke kan för närvarande meddelas.

Jag vill då först framhålla, att vad halvårsbudgeten 1923 beträffar, finns det icke anledning att göra någon sådan omräkning av finansplanen, som skulle tvinga till att för halvårsbudgeten 1923 räkna med beskurna grunder för dyrtidstilläggen. Den förändring man har att räkna med är efter all sannolikhet — däri giver jag statsutskottet rätt — att man kan förvänta att indextalet blir något lägre, än vad Kungl. Maj:t har förutsatt.

Vad sedan beträffar utfallet av tidigare års regleringar vill jag be-
träffande år 1921 — då herr vice talmannen meddelat, att man då hade en brist på 40 miljoner kronor — anföra, att denna brist, som strängt taget efter riksräkenskapsverkets redovisning skulle uppgå till 47 miljoner kronor, uppkom därigenom, att man omlagt bokföringen beträffande avförandet av några mycket stora poster — den största var lärarnas dyrtidstillägg. Det förhåller sig nämligen så, att icke mindre än

52 miljoner kronor i den budgetredovisningen i verkligheten avser 1920 års ändamål. Man har fört beloppet på 1921 års budget, som samtidigt belastats med det egna årets utgifter. Det verkliga förhållandet är alltså, att 1921 års reglering har lämnat ett överskott på omkring 5 miljoner kronor. Det säger sig självt, att genom bokföringsåtgärder göres icke staten vare sig rikare eller fattigare. Det skulle vara ganska enkelt att handhava finansväsendet, om man kunde öka kassafonden genom en bokföringsåtgärd. Redovisar man kassafonden nedskriven med 52 miljoner, är det självfallet, att fondens ställning konsolideras med motsvarande belopp och dess likviditet i motsvarande grad stärkes.

Vad år 1922 beträffar, kan det icke vara ur vägen att fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att förra årets riksdag avsatte för det ändamål, som nu är i fråga, ett belopp av 132 miljoner kronor. Kungl. Maj:t har föreslagit att taga därav 116 miljoner kronor. Följaktligen skulle efter regeringens förslag och med den indexställning, som där förutsattes, i genomsnitt 205, av denna avsättning icke mindre än 16 miljoner kronor tagas i anspråk via kassafonden för andra utgifter än avlöning av statens tjänstemän. Det kan således ingalunda göras gällande, att läget är sådant, att det avsatts för litet pengar och att man därför icke skulle fortsätta med de grunder, som förra riksdagen beslöt.

Huru förhåller det sig med utfallet i det hela av 1922 års reglering? Därom är det icke möjligt att yttra sig med någon bestämdhet, därför att några verkligt avgörande poster äro, såsom naturligt är, rätt osäkra.

I fråga om utgiftsanslagen har det inom finansdepartementet gjorts en detaljundersökning av icke mindre än 41 olika förslagsanslag med ett sammanlagt belopp av 240 miljoner av de 306 miljoner, som utgör summan av samtliga förslagsanslag. Det är således den ojämförligt större delen, som ligger inne i denna detaljundersökning. Resultatet av denna är grundad på de faktiska siffrorna för första kvartalet och de approximativa, som kunnat fås inom vederbörande verk. För 40 anslag kan man säga, att praktiskt taget blir det varken brist eller överskott. Men det är ett anslag, som med all sannolikhet kommer att bliva överskridet på sådant sätt, att det kommer att visa sig en total brist — huru stor är omöjligt att säga för närvarande — och det är skatterestitutionsanslaget. Det överskreds förra året med ungefär 18 miljoner kronor. Det enda man kan säga på den punkten är, att om skatterestitutionen för 1922 kommer att uppgå till samma belopp som förra året, kommer det att medföra en brist i anslaget på 18 miljoner kronor. Ifall man sedan fortsätter att gå igenom återstående förslagsanslag, kommer man till det slutresultatet, att den brist som uppkommer på återstoden kan täckas av överskott, som lämnas av *förslagsanslagen högst*, så att totalresultatet på utgiftsidan synes, så vitt man nu kan bedöma, vara det, att hela utgiftssidan balanserar sig själv med undantag för den brist, som uppkommer på skatterestitutionsanslaget.

Vad inkomstsidan beträffar är det säkert, att det blir minskade intäkter genom minskad omsättnings- och utskänkningsskatt. Det är sannolikt, att det blir någon minskning beträffande stämpelmedlen, ehuru

*Dyrtdistillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

i förhållande till vad som vid statsverkspropositionens avfattande kunde antagas relativt obetydlig. Och slutligen är det möjligt — ehuru man på den punkten har mycket svårt att döma med säkerhet — att tullmedlen komma att giva något mindre än vad som är beräknat. Men däremot står en viss ökning beträffande de affärsdrivande verkens möjlighet att leverera medel under innevarande år. Vad som till sist blir den avgörande punkten på inkomstsidan är självfallet vad inkomst- och förmögenhets-skatten kommer att giva i intäkt. I syfte att få en uppfattning därom, har inom finansdepartementet igångsatts två olika undersökningar. Det är känt för kammaren, att det belopp på 185 miljoner kronor, som nu står i årets stat, har framgått ur de beräkningar, som äro gjorda av ekonomiska rådet under föregående år, i vilka beräkningar man gjort särskild kalkyl för enskilda skattskyldiga och enligt andra grunder för aktiebolag. För att kunna bedöma, huruvida dessa 185 miljoner kronor skulle komma att inflyta, har det utsänts till samtliga länsstyrelser en anmodan att till den 8 maj inkomma med summarisk uppgift rörande taxeringsresultatet för enskilda skattskyldiga i ett mindre antal kommuner, där taxeringsarbetet vid den tiden vore så pass nära avslutat, att det vore möjligt att få preliminära siffror. På denna punkt är det följaktligen för ögonblicket icke möjligt att lämna något som helst besked, alldenstund icke något material föreligger. Beträffande aktiebolagen befinner man sig i ett mera gynnsamt läge. Där har undersökningen koncentrerats enbart på Stockholm, ty därifrån kunna fullt tillräckliga uppgifter erhållas. Man bearbetar för närvarande inom finansdepartementet deklarationerna för de distrikt i Stockholm, där det största antalet bolag är skrivet. Tillsvidare har man hunnit undersöka deklarationerna för 645 av de aktiebolag, som äro skrivna här i Stockholm, således en betydande del av dem, och jämfört dem med föregående års förhållanden. Det resultat som hittills har framgått ur denna undersökning är, att ingen anledning föreligger att antaga, att de beräkningar som ekonomiska rådet gjorde, att skatterna från aktiebolagen skulle komma att sjunka med 60 %, icke skulle komma att hålla. Denna uppgift i fråga om de 645 aktiebolagen giver vid handen att, så vitt resultatet kommer att hålla sig i fortsättningen, skall man från bolagen få in ungefär det som man räknat med inom det ekonomiska rådet.

En annan sak är sedan, att på grund av ökad oförmåga att likvidera skatt det kan vara nödvändigt att räkna med högre procent av restantier än man tidigare har gjort. Summan av dessa undersökningar, så långt de kunnat föras, är i varje fall den, att tillsvidare icke finnes någon anledning befara någon avsevärd nedsättning i det intäktsbelopp på 185 miljoner kronor, som finnes upptaget i budgeten. Det är klart att, sedan man fått in siffrorna från de enskilde och haft tillfälle att göra motsvarande bearbetning av dem, kan man med betydligt större säkerhet uttala sig i frågan.

Det är mycket vanskligt att med detta föreliggande material komma till någon approximativ slutsiffra. Vad jag tror mig kunna säga är, att det är tämligen givet, att 1922 års statsreglering kommer att giva något

underskott. Storleken av detta är det svårt att angiva. Det kan komma att uppgå — jag anser mig skyldig att giva någon föreställning om vilka siffror det rör sig om — till ett belopp av omkring 30 miljoner kronor, då man lägger ihop det hela. Mot det svarar särskilt den besparing, som man gör genom att indextalet faller. Därigenom går det bort ungefär 5 miljoner kronor i halvårsbudgeten 1923. Man kan således anse, att kassafonden är lättad med motsvarande belopp.

Detta är nu de upplysningar, som för närvarande äro möjliga att lämna, och jag ber att få understryka ännu en gång, att jag måste giva dem med all reservation för den ofullkomlighet, som vid denna tidpunkt måste vidlåda dem.

Om vi således, med det läge vi hava att räkna med, med all sannolikhet kunna motse underskott på 1922 års statsreglering, huru skall man då här förfara? Skall man följa statsutskottet och såsom detta gör utan vidare draga den slutsatsen, att riksdagen står inför den tvingande nödvändigheten att verkställa beskärning av statstjänarnas dyrtidstillägg? Jag skulle vilja göra en skillnad här mellan det läge, i vilket man befinner sig, då man skall göra upp en helt ny budget, och det läge man befinner sig i, då det gäller att bedöma, huru man bör göra, då man upptäcker ett statsregleringsunderskott i löpande budgeten vid slutet av riksdagen. Det är klart att, då man gör upp en hel budget, får man se till att utgifterna kunna inpassas inom ramen av de inkomster, som över huvud taget äro möjliga att räkna med. Då har man tillfälle att väga den ena utgiftsposten mot den andra och se till att få en proportion, som kan anses vara rimlig för att få det hela att gå in i den kostnadsram, som är föreskriven av den ekonomiska nödvändigheten.

Annorlunda är ju läget, då man under senare delen av riksdagen står inför frågan: här finnes sannolikt ett regleringsunderskott på innevarande års reglering, vars storlek man icke kan bedöma, men av vars befintlighet man har kännning. Huru skall man då förfara? Då vill jag fråga kammaren: är det en rimlig utväg i den situationen, att man letar upp någon av de utgiftsposter, som ännu icke varit föremål för riksdagens behandling och låter regleringsunderskottet drabba denna utgiftspost, som råkat vara kvar för riksdagen att behandla? Om man tänker sig, att man behandlat den ena huvudtiteln efter den andra och godkänt dem — vi kunna ju bortse från dyrtidstilläggen — och så återstår slutligen — såsom i dag — fjärde huvudtiteln. Skulle det då vara rimligt att riksdagen minskade denna huvudtitel med 20 eller 25 miljoner, därför att man hade att räkna med ett regleringsunderskott för innevarande års statsreglering? För min del ser jag saken så, att man i första hand bör fråga sig, huruvida kassafonden kan täcka det underskottet. Det är dess uppgift att mottaga överskott, när sådana finnas, och att täcka uppkomna underskott. På den frågan skulle jag vilja svara, att med hänsyn till de ovissa förhållandena under återstående delen av detta år och förra delen av nästa år är det naturligtvis i högsta grad önskvärt, att icke kassafonden möter nästa år alltför starkt försvagad. Då blir enligt mitt sätt att se nästa fråga, huruvida man icke, för att åstadkomma den styrka

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.*
(Forts.)

hos kassafonden, som finnes vara erforderlig, kan finna inkomstkällor att tillföra statsverket i stället för att gå den vägen, att man plockar ut en viss utgiftspost och låter den drabbas av detta regleringsunderskott. Jag tror, att statens tjänstemän med ett visst fog skulle kunna säga, att det vore en ganska besynnerlig nyhet i budgetväsendet, om man vid sidan av den gamla kassafonden skulle så att säga inrätta en extra kassafond och låta såsom sådan tjäna statstjänarnas dyrtidstillägg; ty man kan ju säga, att regleringsunderskottet fylles därigenom att man i erforderlig grad reducerar statstjänarnas dyrtidstillägg. Jag tror icke, att riksdagen är benägen att låta dyrtidstilläggen vara en kassafond i bägge hänseendena, så att ifall det är överskott i budgeten man därför skall höja dyrtidstilläggen för tjänstemännen; det förefaller mig således ur principiell synpunkt vara en ganska olycklig väg att slå in på, om man låter en viss utgiftspost fungera på detta sätt såsom ett slags extra kassafond. För min del vill jag uttala, att budgetens ställning, så långt man känner till, icke giver anledning frånträda det förslag, som är framlagt från Kungl. Maj: ts sida, och jag hoppas för min del, att kammaren genom att bifalla reservationen giver sin anslutning till regeringens förslag.

Herr Nilsson, Petrus: Det hade varit önskvärt, om förhållandena varit sådana, att man ej nu hade ansett sig behöva yrka på en ytterligare sänkning av dyrtidstilläggen för statens befattningshavare utöver vad som är en följd av den fallande prisnivån, och att dyrtidstilläggen fortfarande kunde utgå efter de linjer, som bestämdes av förra årets riksdag. Ty det är ju givet, att det för befattningshavarna medför trygghet, om de ej allt för ofta utsättas för rubbningar i sina avlöningsförhållanden, och att det för staten är en fördel, om de mera ostörda av ekonomiska bekymmer kunna ägna sig åt sina befattningar. De ekonomiska förhållandena hava emellertid så försämrats, att jag anser en sänkning av dyrtidstilläggen nödvändig. Landets näringsliv är till stor del lamslaget, jordbruket förmår icke att täcka de för dess drift oundgängliga utgifterna, industrien, där den kunnat hållas i gång, lämnar nog i allmänhet ingen vinst, utan över huvud taget förlust, och för handeln jämte övriga näringar torde det icke vara stort bättre ställt. Det är därför starka skäl att understryka ett uttalande, som statsutskottet hade vid förra årets riksdag, då denna fråga behandlades: "Utskottet har sålunda funnit det önskvärt att ändring av nu gällande grunder för dyrtidstilläggen företages allenast i den mån detta motiveras av särskilda förhållanden eller nödvändiggöres av den statsfinansiella situationen. I sist berörda avseende synas emellertid numera, på grund av den ekonomiska depressionen och i samband därmed stående förhållanden, utsikterna så mörka, att det icke torde med allvar kunna ifrågasättas, att nu varande grunder skulle få stå kvar på det hela taget oförändrade." Syntes den ekonomiska situationen mörk vid den tiden, så har depressionen sedan dess oerhört gripit omkring sig. Denna fråga ligger alltså något olika till nu emot de närmast föregående åren. Det torde därför icke vara möjligt att hålla statstjänstemännens löner

uppe, då allting annat sjunker. Man kan icke heller se denna fråga isolerad för sig, den måste ses i samband med det allmänna ekonomiska läget. Ty med den omfattning som statens ekonomiska verksamhet numera tagit och den mängd befattningshavare, som staten sysselsätter, inverkar avlöningsarnas storlek till dessa befattningshavare i hög grad på den allmänna prisnivån. De höga taxorna vid våra trafikverk äro t. ex. mycket tyngande för näringslivet och försvåra sänkningen av levnadskostnaderna. Och huru skall det bli möjligt att sänka frakttaxorna, om man ej sänker lönerna för dessa verks befattningshavare, såvida man vill att dessa verk skola ekonomiskt bära sig, vilket väl ändå är meningen. De skyddsåtgärder, som näringarna under kristiden erhöllo, ha nu i huvudsak borttagits, och vad särskilt jordbruket beträffar, hava de förslag till fortsatt skydd, som varit under denna riksdags omprövning, konsekvent avslagits under framhållande av, att vi måste sänka såväl levnadskostnaderna som produktionskostnaderna för att kunna konkurrera på världsmarknaden och finna avsättning för våra produkter. För denna mening har särskilt framträtt det parti, vars representanter stå såsom reservanter vid detta utlåtande. Om man nu skall få prisnivån att sjunka för att få näringslivet i gång, så bör man se till att icke hinder lägges i vägen härför genom oriktigt avvägda löner och dyrtidstillägg, som sedan måste tagas ut genom förhöjda skatter. Skatter, som kanske bliva så mycket kännbarare för den del av befolkningen, som nu drabbas av arbetslöshet och ekonomiska svårigheter. Då jag sålunda anser att vi fortast komma till ekonomisk hälsa genom produktionsprisernas återgång och att även staten bör bidra här till å de områden den behärskar, t. ex. genom sänkning av frakttaxorna å järnvägarna, varför torde fordras sänkning av lönerna, så har jag ställt mig på utskottsmajoritetens sida.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

För att återgå till själva de summor, det här rör sig om, vill jag framhålla, att det icke är stor skillnad mellan utskottets och reservanternas förslag. Om man t. ex. tager några olika grupper av befattningshavare, såväl högre som lägre, och jämför det sammanlagda beloppet av deras löner och dyrtidstillägg enligt de olika förslagen, så utgöra de enligt en tabell, som utarbetats av utskottets kansli, för ett justitieråd, som är familjeförsörjare med en familjemedlem, enligt regeringens förslag per månad 1,919 kronor 80 öre, men enligt utskottsmajoritetens förslag 1,875 kronor, och det är ju en ganska oväsentlig skillnad. För tjänstemän inom en annan grupp är skilladen icke heller stor: för en konduktör t. ex. skulle avlöningen per månad enligt regeringens förslag utgöra 410 kronor 58 öre och enligt utskottsmajoritetens förslag 394 kronor 44 öre, således en skillnad på ungefär 16 kronor. Den är ganska oväsentlig, men lägger man tillsammans dessa summor, utgör det på budgeten ändå ett belopp av ungefär 22 miljoner kronor. Det är ett ganska väsentligt belopp, och det är därför, herr talman, och med hänsyn just till rådande ekonomiska förhållanden och nuvarande depression, som jag anser, att vi litet var, oavsett på vilken sida vi befinna oss, måste göra vad vi kunna för att återkomma till sådana

Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)

förhållanden, att det blir möjligt för oss att uppehålla näringslivet, ty endast därigenom kunna vi hålla levnadsstandarden uppe och endast här ser jag förutsättningen för att vi i framtiden skola kunna avlöna statens tjänstemän på sådant sätt, att de kunna vara tillfredsställda. Jag får på grund av vad jag sålunda anfört, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winberg: Jag ber redan från början som min personliga mening få uttala, att även jag kan tänka mig en sådan statsfinansiell situation, att staten måste tillgripa mycket kraftiga åtgärder för att nedbringa utgifterna och till och med åtgärder för att spara beträffande själva lönekontot för statstjänarna. Jag måste dock icke desto mindre, trots denna min utgångspunkt, på det bestämdaste underkänna den politik, som riksdagen bedrivit under senare åren, då det varit fråga om att behandla statstjänstemännens dyrtidstillägg, och som nu alldeles särskilt, så vitt jag kan förstå, nått sin höjdpunkt genom statsutskottets i år afgivna utlåtande. Denna politik bygger icke på några principer eller några naturliga grundvalar, utan den kastar sig ifrån den ena ytterligheten till den andra beroende av tillfälliga stämningar. Man skulle verkligen med tanke på denna riksdagens ovederhäftighet med någon liten travestering kunna tillämpa det gamla uttrycket: "allting flyter". Men förtroendet för riksdagens behandling av en fråga som denna från verkligt saklig utgångspunkt sjunker för varje dag, som går, och om riksdagen nu antager det föreliggande utskottsförslaget, kommer förtroendet alldeles säkert att än ytterligare sjunka. Med all respekt för det mäktiga statsutskottet får utskottet, d. v. s. dess majoritet, ändå ursäktas, att jag säger, att det är sällan man ser ett utskottsutlåtande med så pass vittgående yrkande som det här föreliggande baserat på så svaga argument, som detta verkligen är, då det är fråga om verkligt *sakliga* argument. Jag väntade därför att vid debatten kanske få höra de mera starka argument, som utskottets majoritet uraktlåtit att nedskriva i motiveringen till sitt utlåtande. Vad fann jag då? Jag fann, att herr vice talmannen, som närmast förde utskottsmajoritetens talan här, icke kunde presteras något starkare sakligt underlag än det, "att en viss farhåga nog i alla fall förefinnes för att förhållandena äro sådana, att det kan bli nödvändigt att vidtaga åtgärder i den riktning, som utskottet här har föreslagit". Jag måste säga, att det argumentet, att det förefinnes "en viss farhåga", är ett av de svagaste argument, som kan anföras för ett så pass genomgripande yrkande som utskottets. Det stärker mig ytterligare i den uppfattning, som jag haft förut och som egentligen är det mest osmakliga i hela denna sak. Man får nämligen med eller mot sin vilja den uppfattningen befast hos sig, att det icke är rent sakliga skäl, icke den ofrånkomliga situationen i förhållande till det finansiella läget, som varit avgörande för utskottsmajoriteten, utan att det är en hel del andra saker, som hava kommit till.

Herr vice talmannen refererade också till den mängd motioner, som i denna fråga avgivits, och framhöll, att största delen, för att icke

säga det överväldigande antalet, av dessa motioner innehåller ganska långt gående yrkanden om nedsättning. Jag vet icke, om det särskilt var slumpen, som gjorde, att han refererade en motion, som avgivits av en av hans partikamrater, vilken just under senare tid visat sig vara alldeles särskilt sparsamhetsvänlig, då det gällt att få ned dyrtidstilläggen för statstjänarna. Men jag undrar, om det är tillräckligt, att man hänvisar till, att det avgivits ett visst antal motioner, och att vissa av dessa gå ganska långt i fråga om sina yrkanden. Det vore väl ändå skäl att se till, vilka verkningar i det ena eller andra avseendet ett fortsättande av denna politik från riksdagens sida i verkligheten kommer att innebära. Det är så, som jag sade förut, att skall man vidtaga en så pass genomgripande åtgärd, som den av utskottet förordade i alla fall är, och den ena gången efter den andra rubba de grunder, som hava fastställts för utbetalande av statstjänarnas dyrtidstillägg, då måste man säga sig, att det icke är så förunderligt, om statstjänarna komma till den bestämda uppfattningen, att staten är den minst ordhållige arbetsgivare, som man över huvud taget kan hava att göra med.

Jag skulle i detta sammanhang, särskilt med hänsyn till att det liberala partiet numera synes enigt sluta upp kring kravet om denna kraftiga beskärning av dyrtidstillägget, vilja hänvisa till ett uttalande i ett av det partiets tongivande tidningsorgan för gårdagen, som dock framhåller, att den ideella skada, som skulle följa med ett bifall till utskottsmajoritetens förslag, ingalunda kan uppvägas av de besparingar, som man skulle göra rent statsfinansiellt genom ett bifall till förslaget.

Jag skulle också säga ett par ord till några talare, som här yttrat sig i denna fråga. Jag är tacksam för att den siste ärade talaren på ett så oförblommerat sätt lät förstå, att det icke bara var av rent statsfinansiella skäl, som man måste göra dessa nedprutningar, utan om man förstod hans uttalande rätt, så var det en konsekvens av, att riksdagen tidigare avslagit åtgärder åsyftande att skydda vissa näringsgrenar här i landet. Med andra ord, statstjänarna skola plikta för att riksdagens majoritet icke i tillräcklig grad beaktat de krav, som från jordbrukets sida hava framförts om tullar och dylikt. Jag måste säga, att om det ligger något sådant i hans uttalande — jag fattade åtminstone så den ärade talarens tankegång — är det ett något egendomligt sätt i alla fall att argumentera i en så pass viktig fråga som den här föreliggande. Jag skulle också till den ärade talaren vilja hemställa, huruvida det icke vore skäl att sluta upp med detta jämt återkommande tal, att vi icke kunna uppehålla statstjänarnas löner i den nivå, som de tidigare varit, under det att allting annat utvecklar sig så, som det gjort under senare tid. Den ärade talaren vet lika väl som jag, att statstjänarnas löner sjunka för varje kvartal och i så avsevärd grad, att numera icke mindre än två tredjedelar av deras dyrtidstillägg försvunnit för att aldrig komma tillbaka. Jag tycker, att det vore på tiden att icke längre hålla på med detta tal om att statstjänarnas löner stå lika högt nu som när vi hade högre prisförhållanden.

Herr Lagerbjelke var inne på en del detaljer beträffande statens

*Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)

verk i samband med den här föreliggande frågan. Jag skulle då vilja säga — det är beklagligt, att han icke nu är inne i kammaren — att jag går ut ifrån, att det är mera slumpen, som gjort, att han beträffande statens järnvägar och deras ekonomiska ställning och drift endast nämnde resultatet för årets *två första månader*. Det resultatet visar enligt hans uppgift ett underskott på 2 miljoner kronor. Det hade kanske varit lika lämpligt, om herr Lagerbjelke hade angivit det ekonomiska resultatet i samma verk *under hela första kvartalet*, då det i alla fall nu föreligger. Det visar en behållning av 1,200,000 kronor. Vidare måste jag säga mig, att herr Lagerbjelkes uttalande i dag och ett uttalande, som han har i sin motion och som även utskottet ommämnt, synas mig icke fullständigt stå i överensstämmelse med varandra. Herr Lagerbjelke nämner dock i sin motion, då han påyrkar en omreglering av löneförmånerna nedåt, att man därvidlag måste taga i betraktande, att en del av statstjänarna vid tiden före 1914 åtnjöt en kanske oskäligt låg avlöning. Jag kan icke tänka mig annat, än att herr Lagerbjelke med denna grupp måste avse de lägst avlönade statstjänarna. Men om så är fallet, är det ett något egendomligt sätt av statsutskottet att taga hänsyn till detta uttalande från motionärens sida att låta utskottets utlåtande, såsom här redan framhållits, innebära att den beskärning, som man här föreslår, kommer att rent procentuellt betydligt tyngre drabba de lägre inkomsttagarna än de högre. Mot detta förslag har polemiserats och invänts, att det kommer att drabba de högre inkomsttagarna värre, emedan de aldrig fått full kompensation. Det förefaller mig dock i alla fall, som om man aldrig kunde komma ifrån den realiteten, att om beskärning för en befattningshavare med 1,500 kronors årlig inkomst uppgår till 200 kronor per år, och samma beskärning för en befattningshavare med 10,000 kronors årsinkomst uppgår till mellan 300 à 400 kronor, så måste man medgiva, att beskärningen för den lägre inkomsttagaren dock i alla fall ovillkorligen kommer att kännas tyngre än för den högre.

Eftersom herr Swartz i detta sammanhang var inne på de löne-regleringar, som genomförts under olika tider, kunde det var rätt så intressant att närmare gå in på en del sifferuppgifter, som han lämnade. Åtminstone vid ett hastigt påseende föreföllo de mig något egendomliga, men jag skall icke närmare ingå på dylika detaljer.

Jag ber däremot att få uppehålla mig vid en realitet, som i allmänhet under debatten om statstjänarnas löneställning och dyrtidstillägg alljämt förbisetts. Det är nämligen en del förhållanden, som inträdde i och med löneregleringen vid de affärsdrivande verken. Jag tänker då närmast på statens järnvägar. Man räknar nu t. ex. med att en befattningshavares löneställning var den och den 1914, och den är så och så den dag, som i dag är. Därvidlag bortser man emellertid alldeles ifrån den i viss mån genomgripande omändring, som har skett så till vida, att en del förmåner, som 1914 utgingo in natura, t. ex. bostad och bränsle, som här i Stockholm för en befattningshavare i lägsta lönegruppen ur rent löneteknisk synpunkt då beräknades till allenast ett belopp av 336 kronor, i och med löneregleringen fullständigt bortföll.

Samma befattningshavare får kanske i dag lov att hyra i de under senare tid uppförda bostadshusen, antingen i de av änke- och pupillkassan uppförda bostadshusen eller i de privat uppförda. I förra fallet är han nog lycklig att erhålla en bostad för 91 kronor i månaden, vartill kommer vedbrand. Alltså för den fördel, som en befattningshavare 1914 åtnjöt in natura och som då i hans löneställning endast upptogs till ett belopp av 336 kronor, får denna befattningshavare i dag betala ut betydligt över 1,000 kronor per år. Jag vill sedan icke tala om sådana småsaker som t. ex. läkarvård och medicin för familjemedlemmar, vilka förmåner sedan den tiden borttagits. Det finnes alltså en del saker, som inträffat i och med själva löneregleringen och omläggningen av lönesystemet, som för många inverka betydligt, då det är fråga om att bedöma deras löneställning nu i förhållande till 1914.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Då man talar om att utskottets förslag icke är så märkvärdigt dåligt, då även det fortfarande räknar med ett betydligt dyrtidstillägg, vill jag erinra om, att en befattningshavare i stationskarlsgruppen, familjeförsörjare och utan barn, skulle enligt utskottsförslaget här i Stockholm komma att åtnjuta per år ett dyrtidstillägg av omkring 870 kronor. Det är den kompensation för dyrtiden, som staten enligt utskottets förslag skulle giva en sådan befattningshavare. Vi räkna fortfarande med ett dyrtidstilläggsindex av 195. Alltså är höjningen i levnadskostnaderna sedan 1914 i det närmaste fördubblad. För denna fördubbling skulle således staten till nämnda befattningshavare endast utbetala omkring 870 kronor. Jag tror, att man icke behöver gå närmare in på detaljerna för att visa, huru befogad den kritik är, som här har rests och alltmera reses mot den dyrtidspolitik, som riksdagen driver. Det är sant, att man häremot kan invända, att under tiden tjänstemännen vid de flesta verken fått lönereglering och härigenom förhöjning av sina löneförmåner. Det är riktigt. Men beträffande denna förhöjning av lönerna har man åtminstone tidigare varit överens om att den icke skulle utgöra kompensation för prisförändringarna efter år 1914, utan för de prisförändringar, som inträffat från det ögonblick, då vederbörande lönestat började tillämpas och fram till dyrtidens inbrott 1914. Under sådana förhållanden tror jag det är en ganska dålig sparsamhet från statens sida, om man gång efter annan driver en dylik godtycklig politik beträffande statstjänarnas ställning. Allra värst är det i detta sammanhang, att man har en känsla av, att statstjänarna oskyldigt som tredje part komma att drabbas av en viss partipolitisk rivalitet, som uppstått här i landet mellan vissa politiska partier. Man får absolut det intrycket vare sig man ser på de avgivna motionerna eller på den politik, som de olika partierna i denna fråga mer och mer deciderat följt. Jag har egentligen ingen anledning att giva mig in på denna fråga, ty de olika partierna må, så mycket dem lyster, slåss om själarna vid val tillfällena, men jag vill dock starkt ifrågasätta, om det finnes rimlig anledning, att en medborgargrupp som statstjänarna skall som tredje part egentligen ytterst bli lidande på denna rivalitet mellan de olika politiska partierna. Nu skall man helt säkert på det bestämdaste förneka, att något

*Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

sådant existerar. Men när man ser den svaga sakliga motivering, som utskottsmajoriteten här förebragt, och när man vidare hört de uttalanden, som i dag fällt här i kammaren, då man såsom den siste ärade talaren tämligen oförblommerat låter komma fram vad som verkligen ligger på djupet hos många, kan man icke komma ifrån den uppfattningen, att här är det icke de sakliga synpunkterna, som varit de avgörande för utskottsmajoritetens ståndpunkt till denna fråga, utan en hel del andra, som i och för sig kanske må vara tillåtliga eller berättigade, men dock icke böra kastas in som stridsämne vid behandlingen av en för hundratusentals medborgare så viktig fråga som denna.

Då jag således, herr talman, anser att det är synnerligen farligt och mindre värdigt av riksdagen att fortsätta på den linje, som här beträffs gång efter annan och vilken ytterligare tagit sig uttryck i statsutskottets föreliggande förslag, som dessutom icke kan anses uppburet av sakliga skäl; då vidare efter den redogörelse, som lämnats från regeringshåll, läget icke är sådant, att det ur statsfinansiell och budgetssynpunkt måste betecknas såsom alldeles ofrånkomligt att taga det steg, som utskottet föreslagit; och då för övrigt även om det statsfinansiella läget skulle vara sådant, att underskott vore att befara, det icke kunde vara lämpligt att utan vidare reglera budgeten på det sätt, att man i ett enda slag på mer eller mindre godtyckliga grunder avskure 22 miljoner kronor på statstjänarnas dyrtidstillägg, emedan dessa 22 miljoner kronor kunde behövas på annat ställe: då jag med ett ord, herr talman, finner, att de skäl, som i nämnda avseenden förebragts, måste absolut underkännas, skulle det ju visserligen ligga närmast till hands för mig att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med de ändringar, som innefattas i den av herr Julin och mig i denna kammare avgivna motionen, däri vi yrkat en del smärre ändringar, som enligt mitt förmenande äro fullt påkallade, men då jag mycket väl förstår, att i frågans nuvarande läge det icke finnes någon som helst utsikt för, att man skall reflektera på en dylik jämkning och då jag dessutom väl vet, att huvudavgörandet kommer att stå mellan Kungl. Maj:ts förslag å ena sidan och å andra sidan det av statsutskottets majoritet här framlagda förslaget, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, eller, som är detsamma, till den avgivna reservationen.

Herr Schedin: Herr greve och talman, mina herrar! Det är icke för att förlänga debatten som jag begärt ordet, utan allenast för att i största korthet framlägga några synpunkter, som jag anser det nödvändigt att vi taga fasta på, när vi skola fatta beslut i förevarande ämne. Om enskildheter och detaljer har den vidlyftiga debatten redan givit tillräckligt besked.

Det är ju tämligen stor enighet rådande här i kammaren så till vida, att vi hava klar blick för såväl vilka ekonomiska svårigheter det gäller att här överkomma, som ock för att det icke torde vara så illa beställt med omvården om statstjänstemännen, som särskilt den senaste

ärade talaren ville giva vid handen. I den delen tror jag, att envar är besjälad av känslan att vilja göra det mesta möjliga. Det som skiljer tycks vara, huru stor del den ena eller andra parten skall bära av de svårigheter, som kristiden för alla och envar medfört. I det fallet finner man den mest koncentrerade framställningen i den motivering, som reservanterna i statsutskottet hava förebragt för sin reservation. Där finnas särskilt några punkter, som väl ansetts vara vägande motiv, men som enligt min åsikt äro ganska svaga sådana. Man gör där anmärkning på, att statsutskottet icke tagit sikte på och icke tillräckligt beaktat den *trygghet* och frihet från rubbning i rådande förhållanden, som statstjänstemännen skulle hava rätt att kräva. Jag skulle i det faillet vilja fråga, huruvida någon kan undkomma en sådan rubbning, när det gäller ekonomiska förhållanden i nuvarande tid. Jag skulle vilja fråga, om det på något håll finnes en klass, som icke mer eller mindre känt, att tiden åstadkommit rubbning i detta fall. Jämförd med många andra torde statstjänstemännens ställning i alla fall vara mycket god. Vem, mina herrar, kan göra anspråk på att hava trygghet, ekonomiskt sett, mot den pressning nedåt, som den närvarande tiden ovillkorligen låter oss alla kännas vid? För att icke upptaga tiden eller markera en särskilt ställning, skall jag ej peka på någon viss grupp, eftersom ämnet tycks vara så brännbart och torde kunna giva skäl till misstydningar, som det nyss hållna anförandet tydligt gav vid handen. Jag overlåter därför åt herrarna själva att tänka efter, om det är möjligt för någon att yrka på att få sitta i orubbat bo. Här får anläggas den synpunkten på frågan, att vi litet var få taga del i det tryck, som ligger över oss alla.

Jag skulle därefter vilja peka på några punkter, som framkommo i herr Bergqvists energiska försvar för utskottsreservanternas förslag. Han kom bland annat att nämna några grupper, som under kristiden skulle hava gynnats och erhållit fördelar framför andra, särskilt jordbrukarna. Därför torde det icke vara ur vägen, ej heller förmätet att i någon mån ingå på dessa för jordbrukarna så ofta annärkta fördelar och inkomster, som kristiden gav. Det är sant, att förhållandena voro i viss mån gynnsamma för jordbrukarna, men man får komma ihåg, att en hel del av deras under krisåren intjänta pengar gått åt för vården av jordbruket och för att fylla de löpande utgifterna och nyanskaffningarna, som efteråt anhopat sig. Det kunde visserligen bliva en del kapital över, men den, som granskar en lantbrukares kassaställning i närvarande stund, skall sannerligen komma på det klara med, att i många fall all den vinst, som kristiden gav, gått sin kos. Och där det finnes något kvar, komma de ständigt ökade skatterna att lägga beslag på detsamma.

Herr Bergqvist nämnde vidare, att dessa statstjänare under de första krisåren icke varit tillräckligt kompenserade, utan att de måst anlita lånevägen. Jag kan nämna, att med det svenska jordbruket det i den delen icke heller varit så väl beställt. Det är över 50 procent av jorden, som är ställd som hypotek för lån, på vilket man har att betala ränta samt göra inbetalningar. Därför vågar jag påstå, att jord-

*Dyrtidslägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Dyrtidstillägg brukets ställning, om man ser saken på nära håll, icke är så lysande, *åtbefattnings-* som man velat från vissa håll göra gällande.
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)

Herr Bergqvist slutade sitt anförande med att påpeka att förevarande fråga icke blott är av ekonomisk utan också av psykologisk innebörd. Jag ger honom fullkomligt rätt däri. Men jag ber på samma gång få påstå, att frågan i lika hög grad är ett psykologiskt spörsmål och uppfattas som sådant av mig och med mig liktänkande runt om i landet, ehuru i helt annan riktning än herr Bergqvist ser den.

En annan talare, herr Winberg, frågade i så hög tonart efter principen i detta statsutskottets förslag. Ja, kunna vi bedöma denna fråga och fatta beslut i densamma endast efter den utgångspunkten, att det skall följas en princip? Jag tror det icke. Här spelar in något som är starkare än principer, och det är realiteter. Om vi överblicka läget, sådant det ter sig för oss ur alla synpunkter, så blir realiteten eller det reella utslaget, att vi stå inför sådana omständigheter, att envar måste tänka på att taga sin anpart i vad som föreligger. Man kan gärna försöka att bota svårigheterna och fylla kraven efter en princip, men jag tror inte, att även om man sjunger ut principen med aldrig så dundrande stämma, det skall hjälpa i detta fall. Det är nämligen så, att det är något, som heter det svenska folket, som till stor del har en annan syn på denna sak. Och jag vill tro att detta är ett begrepp, som den ärade talaren själv skulle ha mycket väl reda på.

Sedan skall jag med anledning av herr statsrådet Sänders fråga: "Vad är målet, vad är planen?" be att få säga, att skola vi tänka på att komma till rätta med denna fråga, måste vi enligt min mening, så som jag ser förhållandena ur landsbygdens synvinkel, komma med till normala förhållanden. Jag skall icke relatera de yttranden och uttalanden, som gjorts med erkännande av att de löneförmåner, som tillerkänts statstjänstemännen under dessa gångna år, varit väl tillräckliga. Det vill jag icke göra, ehuru det finnes exempel härpå. Ej heller skall jag relatera några enskilda röster, som vilja sopa bort alltihop. Det anser jag vara ohemult, oegentligt och ett slag i ansiktet på den kår, av vilken vi dock vänta oss rätt så mycket. Men jag vill säga, att det är i denna del åtskilliga tecken, som giva vid handen, att vi få söka komma ned med en raskare fart till normala förhållanden snart nog, om det också icke kan ske huvudstupa. Allt är underkastat en tröghetens lag, och de allvarliga förhållanden, som litet varstades trycka, göra det nödvändigt, att vi hjälpas åt i samförståndets tecken. Dessa dyrtidslinjer, som vi, rörande dyrtidstilläggen, stakade ut efter stora mått år 1919, måste vi under den nya situationen vara betänkta på att avföra.

Jag skall, herr greve och talman, under nuvarande förhållanden icke yrka bifall till den av mig framförda motionen. Jag tänker, att huvudavgörandet kommer att stå mellan utskottets förslag och reservationen, och ber då att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Pålsson: Herr greve och talman! Vi hava nu nått den dag, då det gäller att utskifta åt statstjänarna deras dyrtidstillägg. Det har förut varit en med glädje motsedd dag i många hem, men i år möts den med bekymmer, och jag får säga, att det icke är odelat angenämt för oss att nödgas gå den väg, som utskottet utpekadt. Men nöden har ingen lag, och att gå den vägen är som sagt en nödvändighetsåtgärd i dessa tider. Man bör se dessa saker mot bakgrunden av tidens nöd och svårigheter för näringarna att reda sig i sitt betryck. Det finns 150,000 arbetslösa i landet, av dessa kan staten hjälpa 60,000. Industrien deklarerar miljonförluster från driften 1921. Jordbruksprodukternas pris har nedgått till 1914 års nivå. Allas villkor ha försämrats. Kunna då statstjänarnas inkomster bibehållas vid den punkt indexsiffrorna ange? I min tro, nej! Vi, som ha sett, hur sakerna utvecklats i riksdagen, när det gällt att skydda näringarna, vi ha märkt, att det varit två olika meningar, som kämpa mot varandra ungefär jämstarka. De, som utgjort tungan på vågen i denna kammare, hava varit statstjänarna. Och huru ha de i dessa frågor röstat, då näringarnas representanter gång på gång bett om att få litet anstånd, en liten andhämningsstation emellan störtskurarna? Jo, att döma av de tankar, som tagit sig uttryck i föredrag här i kammaren, hava statstjänarna ställt sig på deras sida, som vilja nedbringa inkomsterna för alla andra kategorier till 1914 års nivå. De hava energiskt arbetat för att tränga näringarna ut på de torra grenarna av samhällsträdet. För oss, som iakttagit denna deras kamp, är det klart, att när man skall bestämma statstjänarnas dyrtidstillägg, vi näringslivets representanter måste se efter vad de få grönskande grenar, som finnas kvar på samhällsträdet, äro starka nog att bära upp av dyrtidstillägg. Och jag för min del har då funnit, att det ekonomiska betryck, som landet lider under, är sådant, att det icke finnes möjlighet att fylla den ram, som sist slogs fast. Jag skulle vilja erinra i detta sammanhang, att från början hade vi en annan ram än den nuvarande. Vi minnas ju alla det beslut för två år sedan, varigenom man gav statstjänarna 90 miljoner kronor mera, än regeringen föreslog. Hade det icke den gången så skett, är det tydligt, att i dag dyrtidstillägget för statstjänarna av sig själv varit ännu mindre än vad statsutskottets majoritet kommit till. Man bör tänka på detta i dag. Det är en ljuspunkt för statstjänarna, att riksdagen då fann den ekonomiska ståndpunkten här i landet så pass god, att den kunde utmäta åt dem mer, än dessa någonsin vågat beräkna. Den gången möttes vi av tacksamhet från det hållet. Då vi i dag ånyo gå att besluta i ärendet, och möjligen i motsatt riktning, vill jag starkt pointera, att vi icke komma så lågt med dyrtidstillägget, som det självfallet skulle hava sjunkit, om icke riksdagen givit dessa 90 miljoner kronor mer än regeringens förslag den gången innebar. Det bör ju på sätt och vis vara en tröst för statstjänarna, att deras dyrtidstillägg på grund av riksdagens välvilja en gång kommit så pass högt, då vi nu av nödvång måste nedskrivna grundtalet för dyrtidstilläggen.

I fråga om avvägning av ortstilläggen mellan olika orter i landet så tycker jag för min del, att denna avvägning icke är riktigt. Så t. ex.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.*
(Forts.)

tror jag, att kostnadsskillnaden mellan större städer och mindre samhällen icke är tillräckligt ersatt med den lilla skillnad, som förefinnes mellan de olika ortstilläggen. Det borde nog i en framtid göras större skillnad mellan dessa dyrtider inbördes, ty man kan utgå från, att hyrorna i en stor stad såsom Stockholm och liknande aldrig komma att nedgå till den grad som hyrorna på andra ställen i landet. Men det är icke den frågan som vi nu ha att behandla. Det är ju mera en tanke för framtiden, då det bör bli fråga om skillnad mellan de olika ortstilläggen.

Vidare får jag säga, att familjetilläggen nog ej äro lämpligt avvägda, men även dessa få regleras framdeles.

Herr Lindblad har uttryckt den meningen, att man ginge väl hårdhänt fram mot de små inkomsttagarna här i landet. Ja, det är nog sant. Jag tror, att vi kanske beskurit deras inkomst allt för mycket. Emellertid är det skillnad mellan dessa små inkomsttagare. T. ex. i fråga om telefonisterna tror jag, att deras inkomster även efter denna beskärning äro rätt betydande, men då det gäller familjefäder bland dessa små inkomsttagare, är det tydligt, att beskärningen blivit ganska stor. För de sistnämnda har ju emellertid herr Swartz erinrat, att det kan anses föreligga en faktisk överkompensation, i det deras löner sedan 1914 skola hava ökats mer än dyrtiden i verkligheten betingat. De skulle sålunda vara överkompenserade, och det är ju en tröst för dem, som mena, att man gått väl hårdhänt fram mot dessa små inkomsttagare. Nu har ju herr Winberg sökt att bemöta detta herr Swartz' uttalande, och jag lyssnade till hans anförande i denna fråga, ty jag tänkte, att jag möjligen skulle kunna finna något stöd för min åsikt i fråga om de små inkomsttagarna, men herr Winberg yttrade, som han mången gång tycks göra, då han saknar skäl, att han icke ville "närmare ingå på detaljerna". Ja, det är sådana där nödfallsskäl, som man använder, då man saknar förmåga att kunna framleta skäl mot ett förslag. Därför är det tydligt, att när herr Winberg stannade vid att icke vilja närmare ingå på dessa detaljer, måste de av herr Swartz framlagda siffrorna vara de rätta och de lägre befattningshavarna således vara överkompenserade.

Herr statsrådet Sandler har även talat för att man skulle följa Kungl. Maj:ts förslag i detta fall. Jag väntade under hans föredrag, att han skulle framlägga siffror över hur budgeten kommer att ställa sig, så att man kunde få klart för sig, om det finnes någon möjlighet att taga vad Kungl. Maj:t föreslagit. Tiden har ju hunnit så långt fram i maj månad, att man tycker, att sådana siffror skulle förefinnas och att herr statsrådet Sandler skulle kunnat lämna dem. Emellertid förstod man, att sådana säkra siffror icke förefinnas, och då kan man ju således icke bygga på några klara och säkra ekonomiska fakta. När herr Sandler också slutade med reservation för allt vad han nämnt av siffror i sitt anförande, får jag verkligen säga, att då kan jag icke inse, att det finnes stöd för att statsinkomsterna utan nya skatter skulle räcka till att bevilja vad Kungl. Maj:t i detta fall föreslagit.

Under sådana förhållanden och med djupt beklagande av att vi nödgats gå till starkare nedskrivning av dessa dyrtidstillägg än indextalet

i och för sig föranleder, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Herr Wohlin: Herr talman! Två ärade ledamöter av statsutskottet ha i dag förklarat, att det varit mindre angenämt för dem att taga befattning med denna fråga och att deltaga i beslutet rörande lägre dyrtidstillägg än dem, som Kungl. Maj:t föreslagit. Jag får här till anförä, att det icke heller är vidare angenämt att vara ledamot av bevillningsutskottet, som har att behandla frågorna om de för statsutgifternas täckande nödvändiga skattemedlen. Jag har fäst mig vid att varken under fjolårets debatt i detta ärende och ej heller i dag några röster från bevillningsutskottet gjort sig hörda, oaktat att bevillningsutskottets ledamöter vid riksdagens slut måste sätta sina namn under det betänkande, som rör statsregleringen, dessutom ofta nog sina namn under andra betänkanden, som innehålla tillstyrkanden av förslag om ökade skatter från Kungl. Maj:ts eller enskilda motionärers sida, ja, t. o. m. vid ett tillfälle, nämligen i juni månad 1920, voro nödsakade att själva inom bevillningsutskottet utfinna medel för att täcka en uppkommen större brist vid riksdagens slut. Med anledning härav vill jag här tillåta mig några anmärkningar och detta så mycket mer som herr statsrådet Sandler nyss lämnat en exposé över den statsfinansiella situationen, som avsåg att bibringa oss uppfattningen, att några betänkligheter ur statsfinansiell synpunkt icke skulle behöva möta för att biträda Kungl. Maj:ts förslag. Herr statsrådet Sandler meddelade, vad vi på förhand kunde förstå, att utredningar pågå inom finansdepartementet angående hållfastheten av den budgetsplan som uppgjorts och att dessa utredningar tills vidare blott äro preliminära, men att vissa slutsatser dock kunna dragas av de redan nu föreliggande utredningsresultaten. Den första slutsatsen var, att Kungl. Maj:t beträffande första halvåret 1923 icke har anledning att göra någon omräkning, som kan föranleda till att frångå det förslag till dyrtidstilläggens beräkning, som innehålles i Kungl. Maj:ts proposition. Ja, det är nu mindre förvånansvärt, eftersom ju denna övergångsbudget är finansierad så gott som uteslutande genom ianspråktagande av fonderade medel och under sådana förhållanden bör ju en dylik övergångsbudget icke bereda en finansminister eller regeringen några särskilda svårigheter. Vad beträffar 1922 års reglering, så kunde herr statsrådet ej yttra sig med någon bestämdhet, men han omnämnde, att man undersökt 41 olika förslagsanslag, tillsammans representerande 240 miljoner kronor, d. v. s. en övervägande del av totalsumman av de förslagsanslag, som är upptagen i budgeten för detta år, och man hade därvid funnit, att varken brist eller överskott vore att förmoda, med undantag för ett anslag, nämligen skatterestitutioner, med avseende varå man funnit, att förslagsanslaget överskridits med 18 miljoner kronor. Sedan gick herr statsrådet in på frågan, huru inkomsterna med avseende å denna budget komme att ställa sig, och meddelade, vilket ej heller är kam-maren obekant, att man säkert har att räkna med minskad omsätt-

*Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

ningsskatt på spritdrycker, minskad inkomst av stämpelmedel samt minskad inkomst av tullmedel, allt vid jämförelse med tidigare gjorda antaganden. Sedan dessa upplysningar lämnats, gick herr statsrådet över till den viktigaste posten, som här kommer i fråga, nämligen inkomst- och förmögenhetsskatten, vilken vid fjolårets riksdag, efter ekonomiska rådets beräkning, upptogs till ett belopp av 185 miljoner kronor. Från finansdepartementet har utgått en anmodan till länsstyrelserna att senast den 8 maj inkomma med preliminära uppgifter beträffande utfallet av årets taxeringar i ett mindre antal kommuner, där det företrädesvis rör sig om enskilda skattedragare. Om dessa uppgifter, som beklagligtvis icke föreligga i dag, när detta ärende behandlas, meddelade herr statsrådet, att det för ögonblicket icke vore möjligt att lämna något som helst besked angående utfallet av dessa utredningar. Från olika håll har jag emellertid under de sista dagarna hört meddelas, att de summor, som uppgivits, för att man skulle kunna befinna sig på den säkra sidan, betydligt måst nedsättas mot vad som tidigare beräknats. Det är naturligtvis utsagor, som icke ha bestämt bevisvärde, men de ha dock ett visst bevisvärde, och i allt fall ett större sådant än det, som gavs i förklaringen, att man icke kunde lämna något som helst besked rörande denna punkt. Beträffande aktiebolagen hade i finansdepartementet skett en bearbetning av 675 deklarationer av aktiebolag i Stockholm, och på grundval av denna bearbetning hade man enligt herr statsrådets uppgift funnit, att det icke föreläge någon anledning att antaga, att ekonomiska rådets beräkning häromåret var oriktig — möjligen kan dock en större procent restantier förutsättas. Men herr statsrådet förklarade, att det tillsvidare icke finnes anledning att befara någon avsevärd minskning i den beräknade inkomst- och förmögenhetsskatten, i den mån det rör sig om aktiebolagen. Sedan herr statsrådet lämnat denna uppgift, måste han dock, när han i en konklusion sammanfattade resultatet av dessa ännu preliminära utredningar, förklara, att 1922 års statsreglering enligt hans uppfattning möjligen kommer att giva ett underskott på omkring 30 miljoner kronor. Så sade herr statsrådet, att det föreligger en väsentlig skillnad, när man har att göra upp en allmän budgetplan och när man har att vid slutet av riksdagen uppgöra en statsreglering. Jag vill visserligen erkänna, att så är förhållandet, men riksdagstekniskt finnes det dock icke möjlighet att behandla frågan om dyrtidstillägg i annan ordning än den, vari den nu framkommit på riksdagens bord. Det finnes ju ingen möjlighet för riksdagen att uppskjuta denna frågas avgörande till en senare tidpunkt under innevarande års höst, då den nya statsbudgeten skall uppgöras. Jag vill taga fasta på herr statsrådets förklaring, att man måste i första hand anse det såsom önskvärt, att kassafonden icke kommer att möta nästa år allt för mycket försvagad. Men sedan herr statsrådet gjort detta uttalande, i vilket jag till alla delar instämmer, förklarade han, att om det i år det skulle uppstå en brist vid statsregleringens uppgörande på omkring 30 miljoner kronor, så finge man tänka på att täcka denna brist på annat sätt än genom att taga i anspråk ytterligare

medel från kassafonden. Men, mina herrar, här komma vi till själva huvudpunkten i det hela. Har den nuvarande regeringen något skatteförslag i beredskap, som skall vara ägnat att täcka denna brist? Så vitt jag har mig bekant icke. Har regeringen under de kommande veckorna för avsikt att lägga fram något sådant skatteförslag? Så vitt jag vet icke. Herr finansministern har redan tidigare förklarat, att regeringen icke vill taga någon befattning med frågan om ökad kaffetull, och att det får vara riksdagens egen angelägenhet att besluta därom. Alla förslag om ökning av de indirekta skatterna ha från auktoritativt håll inom regeringen och regeringen närstående kretsar avvisats såsom varande en olämplig skatteprincip, och ej heller tror jag, att regeringen skall våga sig på en höjning av den procentsats, efter vilken inkomst- och förmögenhetsskatten beräknas, med hänsyn till de ödesdigra följder, som en sådan beskattning måste få icke minst för de breda samhällsklasserna inom landet, till vilka en stor del av den industriarbetande klassen även hör. Jag vill emellertid för säkerhets skull rikta en direkt fråga till herr statsrådet Sandler, huruvida regeringen under den återstående delen av riksdagen ämnar föreslå några nya skatter till täckande av den av honom såsom möjlig angivna bristen i statsregleringen, och i så fall av vilken art dessa skatter komma att bli. Svaret på denna fråga tror jag får en ganska stor betydelse, när man skall taga ståndpunkt till det nu föreliggande ärendet. Jag kan vidare icke annat än livligt instämma med den siste talaren från statsutskottet, när han framhöll, att man icke bör bedöma det nu omdebatterade ärendet med hänsyn endast till budgeterna för år 1922 och första halvåret 1923, utan att man även bör taga hänsyn till den statsreglering, som kommer att följa därefter, ty det blir utarbetandet av budgeten för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924, som blir den verkligt påfrestande uppgiften för den finansminister, som får detta uppdrag. Det är där de stora svårigheterna att täcka bristen, de jättestora svårigheterna, komma att uppstå. Varken regeringen eller herr statsrådet Sandler har hittills lämnat någon som helst upplysning om hur den finansieringen skall ske. Jag behöver på denna punkt icke vara mångordig, utan får endast erinra om att våra näringsars skattekraft nu reducerats till ett minimum. Det har gått så långt, att man fått bevittna, hurusom två ledamöter av regeringspartiet och dessutom den i tullfrågor mest principfaste ledamoten av svenska riksdagen i dagarna underskrivit ett förslag, enligt vilket till skydd för vårt svenska näringsliv tullsatserna åtminstone för vissa varor skulle kunna sexdubblas. När man kommit i en sådan situation, så måste man förstå, att vi befinna oss i ett ekonomiskt nödläge av på långliga tider icke skådade dimensioner.

Jag anser under sådana förhållanden, att varje åtgärd, som är ägnad att minska kassafondens storlek, är synnerligen farlig, samt att jag även om utskottets föreliggande förslag går igenom, måste ställa mig synnerligen tveksam i fråga om möjligheten att få den sistnämnda budgeten att gå ihop genom skattemedel och då naturligtvis ännu mera tveksam för den händelse att Kungl. Maj:ts förslag i detta ärende

*Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

skulle komma att bli antaget. Jag tillåter mig vidare påpeka, att även om vi tänka oss, att den ordning för sprithanteringen här i landet, som vi nu ha, bibehålles, de av sprithandeln härflytande skattemedlen med all sannolikhet i fortsättningen komma att minskas trots Kungl. Maj:ts förslag om höjning av omsättningsskatten. Till de ärade ledamöterna av kammaren åter, som i djupet av sina hjärtan hysa förhoppning om ett framtida mindre statsfinansiellt beroende av rusdryckshanteringen och som äro beredda att i en gånksa nära liggande framtid förorda införandet av allmänt spritförbud, vill jag ställa frågan, huru de tänka sig att budgeten skall gå ihop, när de till över 100 miljoner kronor uppgående skattemedlen av rusdryckshanteringen komma att bortfalla, och om de icke vid denna riksdag på varje punkt, där olika meningar göra sig gällande i fråga om anslag, böra ställa sig på den sida, där man företräder det mindre anslaget.

Det har här talats mycket om statstjänstemännens berättigade krav på att få full kompensation för den förändring i penningvärdet, som inträtt efter år 1914. I likhet med alla föregående talare, som yttrat sig, vill jag också understryka, att våra statstjänstemän i stort sett torde fullgöra sina tjänster med all nit och skicklighet, att många av dem under de gångna åren ha måst tillgripa sina besparingar, ja att ett icke ringa antal av dem till och med måst skuldsätta sig för att kunna bevara sin existens under dessa kritiska år. Det funnes naturligtvis, om gynnsamma förhållanden rådde på det ekonomiska området i landet, om näringslivet blomstrade och om skatteinkomsterna flödade, ingen som ville motsätta sig statstjänstemännens begäran om en dylik kompensation, liksom ej heller arbetarnas krav på en förbättrad levnadsstandard till och med över 1914 års nivå. Men i det trångmål, vari vårt land nu kommit, ligger ju saken på ett helt annat sätt, och man kan icke begära, att en viss kategori av löntagare, nämligen statens tjänstemän, skall undgå det statsfinansiellt ofrånkomliga kravet på en minskning av deras dyrtidstillägg och på en lägre kompensation, och detta så mycket mindre som ju industriens arbetare i ganska stor omfattning måst finna sig i en sänkning, icke endast av sina nominallöner, utan på flera områden också av sina reallöner. Jag vill verkligen, ehuru själv statstjänsteman, till kammarens ledamöter hemställa, om det ändå icke råder en viss skillnad mellan statstjänstemännens och industriarbetarnas läge, så tillvida nämligen att statstjänstemännen ju dock ha sin säkra inkomst, i det att de icke genom driftsnedläggelser och driftsinskränkningar i likhet med industriens arbetare kunna kastas ut på bar backe och bliva nödgade lita till det allmännas understödsverksamhet, och i denna sin ställning ha de ju ett så starkt företräde, att de, om de allvarligt överväga situationen, icke böra fordra, att man i kompensationshänseende ställer dem i gynnsammare ställning än löntagarna i enskild tjänst. Jag behöver bara, för att göra en liten personlig deklaration, tänka på, hur det skulle ställa sig för mig, om jag icke vore anställd vid Uppsala fria akademi, som har sin ekonomi säkerställd för alla tider, utan i stället vid t. ex. Aktiebolaget Uppsala universitet, vars tillvaro vore beroende av några finansherrar här i Stockholm,

och där jag riskerade att när som helst efter en kortare tids uppsägning bli uppsagd från min tjänst. Jag behöver endast tänka härpå och tänka på hur många löntagare inom industrien som faktiskt befinna sig i denna situation — ofta nog icke till följd av sina närmaste arbetsgivares önskan, utan till följd av högre makters spel om respektive industriföretag — för att säga mig, att statstjänstemännen dock i denna sin trygga ställning ha ett företräde framför industriarbetarklassen, vilket gör, att de icke med något fog böra, på sätt som här skett, i upprepade skrivelser, diagram och protester etc. för riksdagens ledamöter framställa sina krav, såsom de här under de gångna veckorna gjort.

Det har av en ärad representant för utskottets minoritet, nämligen herr Bergqvist, om icke i dag så för några dagar sedan, erinrats om att strävandena att göra besparingar inom statsförvaltningen främst borde gå ut på indragandet av överflödiga tjänster och att man där hade den egentliga uppgiften för dem, som söka få en bättre ordning på detta område. Däremot borde man enligt hans åsikt icke reducera de löneförmåner, som utgå till de nu förefintliga statstjänstemännen. Jag vill härtill endast anmärka, att detta önskemål om en reducering av vår statstjänstemannapersonal redan år 1920 framställdes i en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj: t, men så vitt jag har mig bekant har ingen åtgärd i anledning av denna riksdagsskrivelse, i varje fall ingen av nämnvärd betydelse, hittills vidtagits. Samma års riksdag begärde en revision av socialförsäkringens olika grenar i syfte att åstadkomma större besparingar och förenklingar inom denna gren av statsförvaltningen, och detta utredningskrav har så till vida beaktats, att en kommitté för närvarande arbetar, vilken dock synes ha tagit sitt uppdrag mycket omfattande och ännu synes ha långt kvar till den slutliga lösningen. I vilket fall som helst förefaller det mig tydligt, att kravet på en reduktion av statstjänstemännens antal, som jag anser vara i högsta grad befogat — en talare här talade ju om hundratusentals tjänstemän, men det var väl ett överord från hans sida — dock endast kan realiseras successivt under de kommande årens lopp, och det förefaller mig uppenbart, att man icke på denna väg kan förbättra den aktuella finanskrisen, i vilken vi nu befinna oss. Den enda möjligheten till besparingar på detta område som nu föreligger är att vi beskära dyrtidstilläggen för de statstjänstemän, som för närvarande existera här i landet.

Jag har härmed velat säga, att från finansdepartementets och närmast statsrådet Slanders sida enligt min uppfattning icke kunnat givas några övertygande bevis för att vårt budgetära läge är så fast, att vi utan risk kunna bifalla Kungl. Maj: ts proposition, utan att fastmer den allmänna situationen i landet är sådan, att vi måste iakttaga en järnhård sparsamhet på alla områden. Jag har ytterligare velat säga, att statstjänstemännen vid jämförelse med löntagarna inom det fria näringslivet i många hänseenden äro gynnsamt ställda, och slutligen att vi icke kunna bortskjuta kravet på en avveckling av dyrtidstilläggen med hänvisning till det allmänna önskemålet om en reducering av statstjänstemännens antal, en sak som först under loppet av flera år kan genomföras.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)

Med hänsyn till alla dessa förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag i förevarande ärende.

Herr statsrådet Sandler: Jag ber att omedelbart få tillrätta-lägga ett par missförstånd, som förekommit både i det sista anförandet och i någon mån även i det näst föregående.

Herr Wohlin tog fasta på de meddelanden, jag hade att lämna, på det sättet, att då jag uttalat ett förmodande, blev detta i herr Wohlins framställning ett påstående. Det gäller exempelvis det uttalande han gjorde, att det nu vore konstaterat, att 1922 års statsreglering kommer att visa ett underskott på 30 miljoner kronor. Jag skulle vara mycket glad, om jag vore i det läget, att jag kunde säga någonting bestämt om den saken. Men jag är inte i den belägenheten och säger därför inte mer än jag över huvud taget kan stå för. Vad som är säkert är, att ett underskott kommer att uppstå, och att det under vissa förutsättningar *kan* uppgå till av mig angivet belopp, men det kan också komma att underskrida detta.

Samma är förhållandet med den uppgift, som nu meddelades av herr Wohlin, att det på utgiftssidan skulle ha konstaterats, att anslaget till skatterestitutioner överskridits med 18 miljoner kronor. Jag vill fästa uppmärksamheten på att det enda jag över huvud taget kunde säga i den saken var, att *om* man i år finge betala ut lika mycket i skatterestitutioner som föregående år, då skulle detta anslag bli överskridet med 18 miljoner kronor. Mera tror jag inte *kan* sägas om den saken i närvarande ögonblick.

Man har något förvänat sig över — det framgick av de två senaste anförandena — att det icke varit möjligt att vid denna tidpunkt lämna mera ingående upplysningar om budgetläget. Jag tror knappast, att det finnes något exempel på att man vid denna tid på året kunnat lämna så pass ingående upplysningar om budgetläget, vad den löpande budgetens ställning beträffar, och det är ju om den diskussionen här rör sig. Jag ber att få erinra särskilt herr Pålsson därom, att taxeringsarbetet slutar den 15 maj och att det följaktligen ingalunda är något besynnerligt, att man har begärt in uppgifterna till den 8 maj. Därvid har man i alla fall fått förutsätta, att länsstyrelserna plockat ut sådana kommuner, där taxeringsarbetet gjorts färdigt tidigare. Det kanske icke vore ur vägen att stryka under också, att då jag här talat om olämpligheten av att begagna dyrtidstilläggen såsom en extra kassafond för att reglera underskott i budgeten, har jag hela tiden syftat på reglerandet av ett underskott, som man väntar skall uppkomma på det löpande årets budget.

Herr Wohlin erinrade om att det förekommit tidigare, att man i slutet av riksdagen, för att få regleringen att gå ihop, antingen minskat utgifterna eller skaffat nödiga inkomster. Ja, vid det tillfälle han närmast syftade på var det dock fråga om att göra upp en ny budget, och i sådant fall är det alldeles naturligt, att man skall se till att man får debet och kredit att gå ihop, men i det fall, som här föreligger, gäller det,

hur man skall förhålla sig till ett väntat underskott å det löpande årets budget.

Till sist, vad den av herr Wohlin ställda frågan beträffar, vill jag bara säga, att jag tror icke det skulle vara förmånligt för kassafonden, om man besvarade alla sådana slags frågor, och för min del skall jag inte svara någonting annat än att jag för min del hyser inga bekymmer för att, ifall Kungl. Maj:t och riksdagen bli överens om att kassafonden behöver förstärkas, man också skall finna lämpliga anstalter härför.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Herr Rooth: Då jag nu ber att få ansluta mig till statsutskottets förslag, gör jag detta huvudsakligen av det skälet, att jag anser, att stats-tjänstemännen, som ju alltid inta en tryggare ställning än andra medborgare i samhället, böra i sin mån medverka till att det statsfinansiella och ekonomiska läget i allmänhet återställles.

Herr statsrådet erinrade om att regeringen från vederbörande taxeringsmyndigheter infordrat uppgifter angående sannolika resultatet av årets taxeringar. Det är givetvis icke möjligt att så tidigt som de första dagarna i maj få exakta uppgifter på detta område. Vad regeringen kan uppbbringa torde således huvudsakligen bli approximativa uppgifter. När vi en gång komma fram till den tidpunkt, då det verkliga resultatet av taxeringarna föreligger, befarar jag, att detta skall befinnas synnerligen nedslående.

I detta sammanhang torde det kanske också vara lämpligt att erinra om att de allra flesta primärkommunerna i riket ha att laborera med oerhört stora restantiebelopp, som i högsta grad komma att försvåra kommunernas ställning med hänsyn till nästa års budget.

Jag ber för den skull, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Sedan jag lät anteckna mig, har en hel del sagts av det, som jag tänkte säga. Jag skall därför nu inskränka mig till att fästa uppmärksamheten vid en enda sak, nämligen den, att våra ärade lantmannarepresentanter, som ju ha en särskild förmåga att klaga sin nöd, även använt detta tillfälle därtill. Jag ber då att gent emot dem få säga, att lantmännen icke ha någon anledning att klaga i detta sammanhang. Den gången riksdagen tog avstånd från ett ingripande på det område, som i dag åsyftats, nämligen garantien för ett visst pris å betor, hade den sina skäl därtill. I tider, då indexen faller och inkomsterna minska för varje medborgare i landet, kan man inte lämna bestämda garantier rörande inkomsterna för en viss kategori. Det var detta den frågan gällde. Här gäller det i dag icke en särskild förmån åt någon. Det gäller endast att stå fast vid ett beslut, en princip, som tidigare godtagits av den svenska riksdagen. Om nämligen, medan levnadskostnaderna stego, statstjänarna och -funktionärerna kompenserades med dyrtidstillägg, så är det riktigt, att staten nu följer samma princip vid nedgåendet och inte därutöver tager en del, såsom statsutskottets majoritet här har föreslagit, ty det är verkligt att bränna

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

ljuset i båda ändarna. Jag ville med detta bara ha sagt, att lantman-
representanterna icke ha anledning till klagan. De ha heller icke anled-
ning att betrakta sig såsom politikens styvbarn i något avseende.

Herr talman! Den egentliga orsaken till att jag begärde ordet var
för att fästa kammarens uppmärksamhet på en sak, som står i ett
mycket intimt samband med det dyrtidstillägg, som beslöts i fjol, och
vars bestämmelser vi nu stå inför att antaga på nytt. Det gäller nu,
oavsett vilket beslut som fattas, att ge dyrtidstillägg åt dem, som därtill
äro berättigade enligt bestämmelserna. Och om man tolkar § 7 efter
bokstaven, utan att ta hänsyn till vad rimlighet och praktiska förhål-
landen kräva, så kan man ofrivilligt komma att begå en orättvisa mot
en och annan kategori bland personalerna, och i detta avseende tar jag
som exempel tullpersonalen. Det är så, att för den del av den e. o. tull-
personalen bestämmas lönerna av Kungl. Maj:t, för en annan del av
samma befattningshavare bestämmas lönerna av generaltullstyrelsen.
För den del av personalen, vilken Kungl. Maj:t har givit ökade löner,
har dyrtidstillägg utgått, medan däremot den del, vars löner bestämts
av generaltullstyrelsen, icke tilldelats något dyrtidstillägg, ehuru den se-
nare delen av personalen fått förhöjning av samma skäl och orsaker
som den förra. Detta är en orättvisa, ty dessa extra ordinarie tjänst-
göra och vikariera på samma poster i stället för förordnade, oavsett om
Kungl. Maj:t eller generaltullstyrelsen fastställt lönen för dem. Detta
förhållande överklagades emellertid av personalen. Statskontoret ansåg,
att man borde tilldela dem dyrtidstillägg. Generaltullstyrelsen sade pre-
cis på samma sätt. Den ansåg, att de borde ha sitt dyrtidstillägg, men
bokstaven, efter vilken man hade att utdela detta, talade emot. Slutli-
gen gick saken till regeringsrätten. Denna gav generaltullstyrelsen rätt
däri, att de enligt bokstaven inte skulle ha dyrtidstillägg. Man förstod
emellertid mellan raderna, att regeringsrätten icke hade något emot att
de finge dyrtidstillägg, ifall generaltullstyrelsen så skulle vilja besluta.
Alla ha alltså ansett, att ifrågakarande personal vore berättigad till dyr-
tidstillägg, helt och obeskuret, men den ensidiga bokstaven, som uteslu-
ter hänsynstagande till rimlighet, har stått hindrande i vägen.

Nu har denna sak varit på tal i statsutskottet, och det var givetvis
mycket svårt att i sista stund göra en omformulering, vars konsekven-
ser man inte så där i en hast kunde överskåda. Men i statsutskottet
ansågo alla, att denna tullpersonal borde haft helt dyrtidstillägg, och
det är detta, jag här, herr talman, ber att få konstatera till det beaktande
det kan förtjäna av den styrelse, som har att besluta i ärendet. Stats-
utskottet har försökt att mjuka upp sin motivering till förmån för ett
sådant fall som det jag här har påpekat, men då det i alla fall inte
tydligt och klart framgår av motiveringen, vad man enligt vill avse,
har jag ansett mig böra påtala förhållandet här.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till reser-
vationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Då jag, herr greve och talman,

deltagit i behandlingen av detta ärende i utskottet och därvid kommit till samma slut som flertalet av utskottets medlemmar, ber jag att få säga några ord.

Flera av de uppträdande talarna här ha uttryckt sitt missnöje med de ständiga förändringar i avseende på grunderna för tilldelandet av dyrtidstillägg, som blivit en följd av riksdagsbesluten. Man har menat, att i dessa ständiga förändringar ligger ett förhatligt osäkerhetsmoment, och den förste ärade talaren framställde anspråk på att statstjänarna borde få hava den ställning, att de visste, vad de hade att räkna med, och sade, att detta var ett oundgängligt villkor för arbetsglädje.

Jag ber i detta avseende få erinra om hela denna lönefrågas karaktär. Det avses ju inte att med dyrtidstilläggen åstadkomma en bestående, på normal grund fotad lönereglering, utan endast att under en abnorm situation bispringa befattningshavarna, så att det skall bli möjligt för dem att ta sig igenom denna svåra tid. Om man ser efter, vilka förändringar riksdagen vidtagit i de framlagda propositionerna, finner man, att under den tid, när det allmänna ekonomiska läget försköt sig till dyrtid i en omfattning och med en styrka, som vi förut icke varit med om, så innebu riksdagens förändringar i de framlagda propositionerna ständiga förhöjningar. Mellan den tid, när den kungl. propositionen utarbetades och den tid, då riksdagen hade att fatta beslut i ärendet, hade det inträffat sådana förändringar i läget, att anspråken på det beslut, som skulle komma att fattas, voro helt andra än anspråken vid de tillfällen, då propositionen utarbetades. Så var som sagt förhållandet, när vid kristidens början hela det ekonomiska läget försköt sig till en svårare dyrtid. Sedermera blev läget av en motsatt natur, när propositionen utarbetades under dyrare förhållanden, och riksdagens beslut fick fattas några månader därefter i en helt annan situation. Det är detta, som, så vitt jag förstår, förklarar, att man inom riksdagen funnit sig böra vidtaga ändringar i de framlagda dyrtidstilläggspropositionerna, och som också både förklarar och försvarar, att riksdagen därvid kommit till andra resultat än de, som den tidigare beredningen av ärendet i regeringen givit.

Emellertid vill jag gent emot biskop Bergqvist, den förste talaren, som sade, att statstjänarna måste ha rätt att veta vad de ha att räkna med, och att det vore ett oundgängligt villkor för arbetsglädjen, säga, att därmed ställer man från deras sida helt andra anspråk än någon som helst annan samhällskategori under nuvarande förhållanden kan göra gällande. Ingen annan samhällsgrupp vet vad framtiden bär i sitt sköte eller vad man har att räkna med. Varken industri- och jordbruksarbetarna eller andra enskilda befattningshavare veta, hur de få det i fortsättningen. De stå i det avseendet inför fullständig ovisshet. Icke heller företagarne själva äga någon dylik visshet. Statstjänarna stå dock i detta fall i det bättre läget, att de alltid ha att räkna med den ordinarie lön, som blivit dem tillförsäkrad, ett trygghetsmoment, som oändligt många andra befattningshavare skulle vara tacksamma för, om de hade någon liknande motsvarighet att trygga sig till.

Herr biskop Bergqvist yttrade vidare, att utskottet ju inte framlagt

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägg
å befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.*
(Forts.)

någon speciell utredning om nödvändigheten av minskning för närvarande i det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt. Ja, den omständigheten, att man inte ännu i siffror kunnat visa, hur det slutliga budgets-förslag, som av riksdagen kommer att framläggas, skall ta sig ut, har icke hindrat utskottet och riksdagen att, i känslan av att den allmänna ekonomiska situationen försämrats, på punkt efter punkt försöka reducera utgifterna och förstärka ställningen. Biskop Bergqvist har på detta sätt varit med om att motivera vägran om anslag på många punkter. Det är precis samma principer, som utskottet följt i detta fall. Det är i den allmänna känslan, att här är nödvändigt, att man gör vad som kan göras — och som låter förena sig med rimlighet och billighet — för att förstärka statens finansiella ställning. Och jag kan inte finna, att man kan uppge denna synpunkt i detta fall, när man finner sig böra anlägga den i varje annat och för statens finanser mindre betydande fall.

Herr statsrådet Sandler ansåg sig böra belysa det allmänna läget — och därför äro vi nog alla tacksamma — med en hel del uppgifter om hur man inom regeringen efter vidtagna undersökningar funnit det nuvarande läget utveckla sig. Han började med att säga, att regeringens utgångspunkt vid denna frågas behandling varit, att man icke borde ändra grunderna för dyrtidstilläggen i andra fall, än då det förelåge tvingande nödvändighet. Ja, jag vill då säga, att jag inte kan tro, att stillastående i och för sig kan för den nuvarande regeringen vara någon särskilt lockande ståndpunkt. Om jag gent emot detta hans betraktelsesätt säger, att det förefaller mig vara rimligt och riktigt, att både regeringen och riksdagen, när det gäller dessa dyrtidstillägg, försöka att i varje fall anpassa dem så, att det beslut, som kommer till stånd, står i skäligt förhållande, dels till statens finansiella möjligheter och dels till det ökade tryck, som försämringen i det allmänna ekonomiska läget vållar samhällets medborgare i allmänhet, så tror jag, att man för fattande av beslut i detta avseende fått en lika stark principiell utgångspunkt som den, att man icke skall vidtaga någon förändring, förrän det föreligger tvingande nödvändighet därtill. Det synes mig sålunda, som om det utgångsläge, som varit utskottets, vore lika befogat som det, som regeringens representant skisserade.

Herr statsrådet frågade vidare: är det ej så, att dyrtidstilläggen avvecklas av sig själva enligt nu gällande grunder, om ett förbilligande fortsätter? Och vidare: hur tänker man sig fortsättningen, om man nu går på utskottets förslag? Slutligen även: vad inträffar, om prisnivån stabiliserar sig på någon punkt över den, som bildar utgångspunkten för prisindex? Så ungefär uppfattade jag hans frågor. På dessa frågor skulle jag vilja svara: vid varje tillfälle, när det gäller att bestämma riksdagens och statsmakternas ställning till statstjänstemännens löner, blir beslutet givetvis beroende av den allmänna situationen, det ekonomiska läge, vari vi då befinna oss. Det är alldeles uppenbart, att dessa löneregleringar måste stå i visst förhållande till det allmänna läge, som då råder, till medborgarnas skatteförmåga, till statens inkomstmöjligheter och vad därmed sammanhänger. Att begära, att man för en dylik

framtida stabilisering skall på förhand ange, vad som bör ske, förefaller mig vara varken rimligt eller möjligt. Det förefaller mig vara lika rimligt och möjligt, om jag vänder på frågan och säger: vad tänker sig regeringen skola inträffa i dylikt fall, om man följer regeringens förslag? Jag tror sålunda, att det icke blir möjligt — vare sig man går på den ena eller den andra linjen — att säga, hur den definitiva dyrtidsregleringen kommer att ske. Jag tror man får nöja sig med att låta beslutet hänföra sig till den situation, som föreligger, när beslutet fattas, och till de allmänna utsikter man då har att räkna med och anpassa ett tidsbegränsat beslut till de utsikter och erfarenheter, som man förfogar över vid tillfället i fråga. Jag tror alltså, att man icke kan ställa anspråken högre, vare sig man går på den ena eller den andra linjen.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Herr statsrådet kritiserade utskottets motivering, särskilt därför, att utskottet vid bestämmandet av tidpunkten för de nya grundernas tillämpning till den 1 juli anfört, att man i detta avseende återopade, att vid tidpunkten 1 april, på grund av den allmänna prisindexens fall, i alla händelser en stor nedsättning inträdde. Jag ber att få erinra om att detta dock ej var utskottets huvudskäl för valet av 1 juli som tidpunkt. För detta val var den omständigheten avgörande, att frågan icke inkom till riksdagen så tidigt, att behandlingen kunde ske så, att man lämpligen kunde börja tillämpningen den 1 april, utan man måste välja ett senare datum, och då var, så vitt jag förstår, 1 juli den dag, som borde väljas. Detta säges också uttryckligt i utskottsförslaget. Jag tror för övrigt, ehuru man icke säkert kan säga, vad nästa kvartalsskifte kommer att ge, att utskottet kommer att få rätt i, att den sänkning av prisindex, som då eventuellt inträffar, kommer att bli mindre än den, som förekom vid kvartalsskiftet mars—april.

När det gäller att skissera det nuvarande allmänna läget, skall jag inte ingå på några detaljer i fråga om de uppgifter, som lämnats från regeringsbanken. Jag konstaterar dock som totalresumé av vad som sades, att man på regeringsbanken räknar med att årets budget kommer att lämna brist, och att man således ur denna synpunkt har att räkna med ett sämre läge än det, som man utgick ifrån vid det tillfälle, när den nu föreliggande propositionen utarbetades. Det är uppenbart, att denna brist, på vilket sätt den än täckes, försvårar det allmänna ekonomiska läget och nödvändiggör, så vitt jag förstår, ett försiktigare finansiellt förfarande från statsmakternas sida än det, som man tidigare fann sig ha möjlighet att tillämpa.

Emellertid sade herr statsrådet sedermera, att han tyckte det var naturligt och riktigt, att man vid *uppgörande* av ett budgetförslag, när man hade att mot varandra väga samtliga budgetens inkomster och utgifter, skulle taga hänsyn till och låta det allmänna läget inverka jämväl på bestämmandet av en fråga som denna. En sådan omständighet som ett budgetunderskott, alltså en dylik upptäckt, som den herr statsrådet nu meddelar blivit gjord, ansåg han däremot icke borde föranleda, att man *under* en budgetbehandling, när flertalet poster redan blivit behandlade, utan vidare finge inverka på beslutet i en viss punkt.

*Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Ja, nu förhåller det sig ju så, att sistnämnda omständighet sammanhänger med hela det sätt för budgetbehandlingen i riksdagen, som hos oss följes. Men jag ber att få fullfölja undersökningen och se efter, vad herr statsrådet själv kom till för resultat. Herr statsrådet förklarade, så vitt jag fattade honom rätt, att om man vid fastställandet av budgeten funne, att man icke hade tillräckligt med tillgångar, det icke föranleder partiell besparing, utan att man finge i skatteväg söka fylla luckorna. Ja, men nu förhåller det sig ju så, att om man tänker sig denna metod tillämpad på detta fall, så är det lika omöjligt att i detta ögonblick veta, huruvida den skatt, som jag förmodar regeringen i detta fall funderar på, kommer att träffa mera bärkraftiga axlar och trycka mindre tungt än det förslag, som här föreligger i fråga om statstjänarna. Kommer man, då man reglerat hela budgeten, till det resultat, att det föreligger brist i budgetförslaget, och man nödgas tillgripa ytterligare beskattning, blir man måhända i det ögonblicket, i regel vid riksdagens slut, tvingad att taga till en skatt, som, om det gäller att jämföra den tyngd, varmed den träffar dem, mot vilken den riktas, och den tyngd, varmed denna löneminskning skulle träffa dem, som därav drabbas, ingalunda för vederbörande blir lättare att bära än den nedsättning, varom det här är fråga. Jag tror sålunda ej, att man genom att uppskjuta denna frågas definitiva avgörande till ett sådant skatteval därigenom undgår vad som med vår budgetreglering är en omöjlighet att undgå, nämligen att man tvingas att i sista ögonblicket fixera sig för någonting, som, om man hade rörelsefrihet över hela budgetens område, kanske skulle fått stå tillbaka för något annat. Men den omständigheten, att vår budgetbehandling måste vara bunden till de former vi ha att röra oss med, kan väl i detta avseende inte hindra, att riksdagen på denna punkt fullföljer vad riksdagen praktiserat tidigare i år och för resten varje år och på en dylik punkt frågar sig, huruvida utgifterna äro oundgängligen nödvändiga. Om man då finner, att så ej är fallet, synas alla skäl föreligga att sträva efter att slutuppgörelsen må bli den billigaste möjliga.

Det skulle för övrigt ha varit ofantligt intressant, om herr statsrådet fortsatt resonemanget och givit anvisning på den skatt, regeringen reflekterar på. Jag har hört regeringsledamöter här i riksdagen förklara, att man icke kan fundera på en ytterligare beskattning av större inkomster och förmögenheter. Man anser sig i detta avseende ha nått gränsen. Om man i regeringen intager den ståndpunkten, frågar jag mig: vilka skatter är det som återstå och som skulle vara att föredraga såsom lättare för dem, som skola utgöra dem, än den minskning av dyrtidstilläggen, som utskottet förordar?

Herr statsrådet slutade med att säga, att budgetläget icke ger anledning att frånträda Kungl. Maj:ts förslag. Ja, resonerar jag på det sättet, som herr statsrådet i en betydande del av sitt anförande gjorde, att ett förändrat budgetläge icke under några förhållanden skulle få inverka på behandlingen av en viss punkt, så är ju denna försäkran, att det nuvarande ekonomiska läget icke föranleder herr statsrådet att göra

en frontförändring, alldeles onödig. Då skulle man ju, huru än budgetläget förändrar sig, icke inrikta sig på en punkt som denna. Emellertid tror jag icke det är möjligt att upprätthålla detta betraktelsesätt. Men om man går ut ifrån icke blott rent formella hänsyn i fråga om möjligheten att åstadkomma en budgetuppgörelse, som herr statsrådet följde, utan ser på förhållandena i övrigt i samhället, ser på de verkningar, som skulle bli resultatet av ett bifall till utskottets hemställan, så undrar jag, om man kan resonera på det sätt herr statsrådet gjorde. Ett bifall till utskottets förslag medför, som var och en vet, ökad möjlighet exempelvis för våra trafikverk, våra kommunikationsverk att vidtaga sänkningar vid sina taxeberäkningar, och därmed kommer beslutet också att inverka till den ökade möjlighet att "sätta hjulen i gång", varom man talat, och den ökade möjligheten till arbetstillfällen, som vi ju i detta ögonblick äro ense om är något önskvärt för oss alla. En dylik biverkan av det beslut vi stå i begrepp att fatta borde icke vara betydelselös, allra minst för en regering, som måste säga sig, att även med ett bifall till regeringsförslaget om det ifrågasatta arbetslöshetsanslaget, detta ej skulle räcka till för lämnande av understöd åt alla dem, som därav vore i behov. Om man då som sagt har att göra med ett förslag, som på hela detta område kommer att utöva en mildrande och underlättande verkan, så borde detta väl icke vara en omständighet, som man från regeringsbänken lämnar fullständigt obeaktad, då det i detta avseende måste vara så, att situationen ingalunda förbättrats, utan försämrats från den tidpunkt, då den kungl. propositionen om dyrtidstillägg utarbetades. Jag tror sålunda, att om man lämnar det rent formella betraktelsesättet och ser på de reella förhållandena, så ges det verkligen mycket goda skäl för att taga det steg, som utskottet i detta avseende förordat.

Jag vill för övrigt, när man gång på gång talar om compensation och om att var och en bör komma i precis samma ställning, som han hade år 1914, ännu en gång här erinra om, att såväl vårt land som hela Europa för närvarande äro fattigare än år 1914, och att icke någon samhällsgrupp fullständigt kan frigöra sig från sin andel av bördan av den utarmning, som sedermera ägt rum. Och jag tror, att om man verkligt opartiskt ser efter, huruvida utskottet i detta avseende ställer för långt gående anspråk på de svenska statstjänarna, man icke kan säga, att så är fallet. Och då jag icke tror detta, herr talman, utan är livligt övertygad om att det, som utskottet föreslagit, är rimligt och av hela det allmänna ekonomiska läget betingat, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, O s c a r: Det är åtskilligt som från viss synpunkt kanske inte är så nedslående, som anförts av de talare, vilka talat för statsutskottets hemställan och emot reservationen, och till det skall jag så småningom komma.

Vi ha från reservanternas sida åtskilligt att tacka icke minst den siste ärade talaren för på grund av den klarhet över ståndpunkterna, som hans anförande visserligen spred. Då det från regeringsbänken

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Dyrtidstillägg fastslogs, att ingen förändring i riktning mot en nedsättning av dyrtidstilläggen bör ske, så vitt den icke kan motiveras av en tvingande nödvändighet, polemiserade herr Ekman mycket starkt emot ett sådant påstående, och betydelsen av denna polemik framgår ytterligare av hans tal om att vad man bör se efter är, huruvida det kan vara rimligare att lägga andra skatter på folket än att lägga denna speciella beskattning på statstjänarna. Det tyder ju på att det här är fråga om en speciell beskattning således av en viss grupp av befolkningen. Tydligare kan knappast den synpunkt understrykas, som från regeringsbanken gjordes gällande, nämligen att statstjänarnas dyrtidstillägg här betraktas som en andra reserv för budgetsregleringen utöver den vanliga kassafonden. Ytterligare underströks denna synpunkt av herr Ekman, då han fann, att staten icke kunde sägas ha någon som helst skyldighet i fråga om kompensation för penningvärdets fall utan att det var av ren godhet som staten, då penningvärdet föll, medgav, att levnadsstandarden skulle få hållas något högre än det sjunkande penningvärdet annars skulle ha tillåtit för befattningshavarna.

(Forts.)

Då herr Ekman, liksom föregående talare, slog starkt på den strängen, att man icke kan låta statstjänarna bibehålla sina löneinkomster obeskurna, vill jag fästa uppmärksamheten på att det icke är någon människa här i kammaren som opponerat mot denna synpunkt. Det är ingen här, som velat, att statstjänarna skola behålla sina löneinkomster obeskurna. Men det är rätt egendomligt, att man kan komma med den frasen, då man har för ögonen, att statstjänarnas dyrtidstillägg sedan december 1920 sjunkit med 60 å 70 %, alltså med två tredjedelar och därutöver. Man säger — det var också herr Swartz inne på —: "Det är inte så man skall räkna, utan man skall beräkna sänkningen på hela det sammanlagda lönebeloppet." Ja, den sänkningen uppgår inte till mer än mellan 30 och 40 %. Det är dock inte så litet det heller. Men tar man då hänsyn till att statstjänarna icke kunde i likhet med andra löntagare tillgodogöra sig de goda konjunkturerna upp till full kompensation, torde man kunna säga, att man från den utgångspunkten skulle kunna räkna med en försämring av vad statstjänarna borde ha haft, som väl går upp till ungefär 50 % av löneförmånerna, sådana de borde ha varit för att medgiva samma levnadsstandard som 1914, och längre ner har man icke kommit i nedprutning, i genomsnitt sett, på den fria marknaden.

Man säger, att just nu ha statstjänarna det dock relativt bättre än andra. Varför det? Jo, därför att statstjänarna icke behöva riskera att gå arbetslösa. Följaktligen tycks meningen vara att jämföra statstjänarnas löneinkomster med de löner, som utbetalas till de arbetslösa, och från den utgångspunkten får man ju medge, att statstjänarna ha det betydligt bättre ställt!

Nu har herr Ekman liksom andra, vilka stå på samma ståndpunkt som han, utgått från att statstjänarna icke ha rätt att ha en säker inkomst. Herr Ekman sade direkt: "Andra i samhället ha icke någon säker inkomst. I dessa tider är det därför orätt, att statstjänarna skola

ha denna fördel framför andra." Ett mycket tydligt och säkerligen också ett ganska tacknämligt uttryck för den ståndpunkt, som statsutskottets majoritet här intagit! Den gamla uppfattningen om kronans kaka såsom liten men säker vill man låta bestå i dess första del, men man säger tydligt ifrån, att det är orätt att låta statens kaka i framtiden vara säker.

Då man utgått från att man just från statstjänarna genom en nedsättning av dyrtidshjälpen bör kräva in de belopp, som kunna behövas för skattelindring, har man gått fram på ett synnerligen planlöst sätt — för att begagna ett ganska milt uttryck. Man har utgått från att det är rimligt och riktigt, att man för de lägst avlönade statstjänarna skall ändra grunderna på sådant sätt att de skola få vidkännas 15 % minskning, medan minskningen för en byråchef uppgår till 8 %. Man har sagt — och jag tror, att särskilt herr Swartz var inne på den synpunkten, fastän nog även herr C. G. Ekman berörde den i någon mån —: "Ja, men detta är riktigt, ty dessa, som stå lägst nere på skalan, ha fått högre kompensation än de andra. De ha till och med fått överkompensation i förhållande till levnadsstandarden 1914." Jag vill säga, att det är ett egendomligt sätt att resonera särskilt från deras sida, som vilja föra småfolkets talan. Det är ett högst egendomligt sätt att resonera, att den kompensation eller den lönestegring, som de lägst avlönade i samhället ha fått, skall skarpares beskäras, när tiderna åter bli tryckande, därför att den varit större. Jag trodde annars, att man var överens om — och det ganska högt upp i den verkliga överklassen — att det var ett samhällsintresse, att levnadsstandarden höjdes starkast för de grupper inom samhället, som hade det svårast i ekonomiskt avseende. Vad är det då för en social framgångsväg man vill rekommendera, då man säger: "Eftersom dessa ha fått mest" — vilket man annars anser mycket naturligt och tillbörligt — "och ehuru de *borde* ha mest, skall man dock ta mest ifrån dem, när det gäller."

Slutligen, och det är den sista synpunkt jag vill framhålla, har ingen kunnat motsäga vad som från regeringsbanken uttalades beträffande olämpligheten av att använda dyrtidstilläggen som en reserv för kassafonden. Då det talas om att skatterna måste bringas ner, vill jag fästa uppmärksamheten på att näringsidkarna ju hålla på att t. ex. krigskonjunkturskatten, som de fått uppskov med att betala, skall avlysas, och det är således ett av de ändamål, för vilka statstjänarnas dyrtidstillägg skola beskäras. Statstjänarna gjorde minsann inga krigskonjunkturvinster under dyrtiden. De kommo aldrig upp till full kompensation under dessa tider, men nu, när krigskonjunkturvinsterna äro gångna och det är fråga om att skatterna för dessa vinster icke vidare kunna utgå, betraktas det som ett lämpligt medel, tyckes det, att fylla det hål, som på det sättet uppstår, genom att taga från statstjänarna en del av deras dyrtidstillägg.

Jag vet, att det väcker förstämning och till och med upprörda känslor, då statstjänarna i detta fall tala om konfiskering. Statstjänarna kunna emellertid inte komma ifrån att ett sådant sätt att reglera dyr-

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.*
(Forts.)

tidstilläggen, som riksdagen har varit inne på i år och föregående år, innebär ett konfiskerande av inkomster, till vilka statstjänarna måste ha rätt. Statstjänarna ha i sitt kontrakt med staten fått sig tillerkänd en viss levnadsstandard. Hittills har man vid alla löneregleringar, och det vet herr Ekman såsom professionell på detta område, betydligt bättre än jag, utgått från att levnadsstandarden för dem, vilkas löner bli reglerade, åtminstone icke skall sänkas, utan tvärtom, i jämförelse med den vid sista löneregleringen fastställda. Det är således helt naturligt, att statstjänarna anse, att de, när de få sina löner bestämda, få sig en viss levnadsstandard tillförsäkrad av staten. Det kan således icke vara annat än en konfiskering, som går ut över statstjänarna, då grunderna för dyrtidstillägget regleras nedåt.

Nu skall jag säga herrarna, att denna konfiskationsprincip har jag ingenting emot. Den principen kan en socialdemokrat icke ha någonting emot. Det är helt naturligt i vissa fall, att en socialdemokrat till och med måste hävda den principen. Men jag säger, som det sades från regeringsbanken: är det nödvändigt, må man slå till i detta hänseende, men man skall icke göra det i onödan. Och skola vi ha en konfiskering på grund av att tiderna äro sådana, att vi inte kunna komma ur dem på annat sätt, bör denna konfiskering icke gå ut enbart över statstjänarna och framför allt icke gå skarpast fram över de lägst avlönade statstjänarna. Att gå fram på så sätt vid en konfiskering anser jag icke alls tillrådligt, även om jag eljest icke har någonting emot att denna åtgärd i vidrigt fall företages.

Då det icke ens av den siste ärade talaren kunde fastslås — han vågade inte fastslå det, tvärtom — att en förändring i den riktning han förordade nu vore en tvingande nödvändighet, anser jag det, herr talman, vara synnerligen oförsvarligt att gå fram på de vägar, som statsutskottets majoritet här anvisat, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Cla son: Jag är naturligtvis den förste att medgiva, att det under denna debatt och för frågans bedömande har framförts beaktansvärda synpunkter från båda sidorna, och jag förstår mycket väl de önskemål, som ur statsfinansiell synpunkt göra sig gällande att bringa ner statsutgifterna så långt som möjligt. Men den avgörande frågan är väl i alla fall den: skall inskränkningen göras just här? Och det är ett par skäl, som anförts för detta och som gång på gång komma tillbaka i anförandena till förmån för statsutskottsmajoritetens ståndpunkt, vilka jag har velat något beröra.

Det har sagts: "De ekonomiska svårigheterna måste gå ut över oss alla. Ingen får undandra sig. Vi lida alla under samma tryck." Och det har i anslutning därtill även sagts: "Ingen människa har rätt att fordra, att hans inkomster skola hållas uppe på samma nivå, på samma levnadsstandard som år 1914."

Jag kan för min del mycket väl underskriva dessa båda satser, men

det är just i fråga om deras tillämpning på förevarande fall som jag har ett par bestämda erinringar att göra.

"Ingen får undandraga sig. Vi lida alla under samma tryck." Ja, det är alldeles riktigt. Men att statsutskottets förslag ändå kännes så tyngande för en mängd statstjänare beror därpå, att beträffande en stor del av dem — i varje fall gäller det statstjänarna i mellangraderna och de högre graderna — förhållandet ju är det, att de icke blott lida under trycket *nu*, utan de ha under *alla* krisåren lidit av trycket, därför att de icke under någon del av dessa år haft vad man kallar full kompensation. De fingo vänta på varje dyrtidstillägg under en följd av år, och när de sedan äntligen fingo dessa dyrtidstillägg, ja, då fingo de dem aldrig till fullo. De ha lidit av trycket således långt innan en god del andra medborgare börjat få lida av trycket, och detta innebär för deras del en viss skillnad.

*Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Jag skall tillåta mig anföra ett par siffror i detta avseende. Om man tar den gamla första gradens tjänstemän med en lön av 4,000 kronor och ser efter vad de skulle ha haft under de sju åren 1915—1921, ifall de hade fått en lön med sådant realvärde, att de faktiskt fått vad man brukar kalla full kompensation, så finner man, att de under dessa år skulle ha uppburit över 17,000 kronor mer än vad de nu uppburit. De ha alltså nu fått betala dessa 17,000 kronor av egna besparingar eller genom skuldsättning eller genom sänkning av sin levnadsstandard. Går man vidare till andra gradens tjänstemän med en lön av 5,800 kronor, finner man, att det tryck, under vilket de lidit under dessa sju år, uppgår till sammanlagt över 26,000 kronor, och går man till tredje gradens tjänstemän med en lön av 8,100 kronor, finner man, att det tryck, under vilket de lidit i dessa sju år, går upp till sammanlagt 39,000 kronor.

Nu är det ju självklart, att detta är mycket avsevärda beskärningar av reallönerna under dessa år. Hade icke dessa beskärningar skett, kunde det varit lättare att nu bära den ytterligare beskärning, som statsutskottets förslag innebär. Det är givet, att tjänstemännen se saken mot denna bakgrund, och det synes mig, att de hava rätt att se den mot denna bakgrund. Därmed har jag ock besvarat vad som yttrats därom, att ingen människa har rätt att fordra, att hans levnadsstandard under nuvarande förhållanden skall hållas uppe på samma nivå som år 1914. Dessa befattningshavare hava icke något år sedan 1914 hållits uppe på samma lönestandard, som de hade 1914. De hava lidit nedsättning i sin lönestandard under samtliga krisåren; de hava icke på långt när haft samma lönestandard allt sedan dyrtiden inträdde, de hava icke haft det ens sedan dyrtidstilläggen började utgå och de hava det icke ännu i denna stund. Lönestandardens nedgång har varit sådan, att den för de tre lönegrader jag nyss nämnde under åren 1916—1921 växlat mellan 57—77 % av standarden 1914 och ett år växlade mellan 57—65 %. Mera hava de icke haft, och lönestandarden har alltså icke på långt när nått upp till lönestandarden 1914. Och skulle man, såsom statsutskottet i sin motivering synes avse, alldeles taga bort dyrtidstillägget

*Dyrtidstillägg
ått befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

under vissa förhållanden, så betyder det, att man medvetet även för framtiden sänker deras lönestandard under vad den var 1914. Så vitt jag förstår, måste man taga även dessa omständigheter i betraktande, då man jämför statstjänstemännens ställning med andra samhällsklasser.

Vad angår de i enskild tjänst anställda beklagar jag naturligtvis på det högsta vad som nu under det sista året i hög grad drabbat dem. Men de hava dock icke under de föregående åren haft att räkna med samma nedsättning av levnadsstandarden, som gått ut över statens tjänstemän. De hava under dessa år kanske haft samma levnadsstandard, som de hade 1914, och i många fall kanske högre, och när de gjorde valet, när de ägnade sig åt enskild tjänst i stället för statstjänst, räknade de förmodligen med den större frihet och den större möjlighet att ekonomiskt utnyttja sin arbetskraft, som detta medför, men naturligtvis också med den mindre säkerheten. Statstjänarna å sin sida hava ansett sig kunna räkna med den större säkerheten, och det är givetvis detta, som statsutskottets reservanter avsett, när de tala om den förpliktelse, som staten gent emot dem har. Statstjänarna i de grader, varom jag talat, kunna och måste dessutom säga sig, att de för sin utbildning nedlagt mycket stora kapitalkostnader, vare sig de anlitat sparkapital, där sådant förefunnits, eller de varit nödsakade att skuldsätta sig, och även ur denna synpunkt måste det givetvis för dem kännas så mycket svårare, om levnadsstandarden ytterligare nedgår.

Vad angår de sifferuppgifter, som här anförts, vill jag endast göra ett litet påpekande. Man har sagt, att skillnaden mellan utskottets och regeringens förslag icke skulle vara synnerligen betydande. Man räknar upp olika grader och säger: så och så stor skillnad blir det, några hundratal eller kanske något tusental kronor om året; det är bara den skillnaden. Ja, det är förmodligen riktigt, ehuru väl jag icke haft tillfälle att kontrollera siffrorna, men jämförelsen kan ock göras på ett annat sätt. Man kan säga, att då regeringens förslag redan innebär en avsevärd beskärning av levnadsstandarden sådan den var 1914 — och ingen kan bestrida detta för en hel del grader — så blir naturligtvis varje ytterligare minskning en ytterligare beskärning, en ytterligare sänkning av levnadsstandarden. Jag har alltså funnit det nödvändigt, att det uttryckligen påpekades i protokollet, att när från tjänstemännens sida här göras erinringar mot utskottets förslag, så innebär detta icke något krav att nu stå kvar på 1914 års levnadsstandard; den är för dem i nu berörda grader längesedan nedskriven.

En ärad representant för lantmannanäringarna sade för en stund sedan, att han icke ville bestrida, att jordbruket gjort avsevärda *vinster* under krisåren, men, sade han, om man nu tittar efter, finnes icke vinsten kvar eller i varje fall icke mycket av den. Jag undrar dock, om man icke får taga detta uttryck med någon modifikation. Jag undrar, om icke på en hel del håll åtskilligt finnes kvar i form av t. ex. minskad skuldsättning. Men dessutom är detta ju icke något, som statstjänstemännen rå för, om intjänad vinst hos jordbrukarne på ett eller annat sätt smultit ihop. Men från ämbetsmannahåll kan en helt annan sak sägas. Det kan sägas,

att resultatet av krisåren uteslutande varit *förlust*, och att denna förlust finnes kvar, vare sig i uppåtna besparingar eller ökade skulder.

*Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

En annan talare från jordbrukarehåll ville, så vitt jag förstod honom rätt, göra gällande, att då man från statstjänstemännens sida, såsom han ville framhålla, genom olika åtgärder i riksdagen motsatt sig ett stödjande av vårt näringsliv, statstjänstemännen nu fingo finna sig uti, att man icke kunde betala så höga löner, när produktionen slår fel. Jag tillåter mig erinra, att denna anmärkning icke gäller alla och i varje fall icke mig. Jag ber att få understryka, att jag vid flera tillfällen, då liknande frågor varit å bane här i riksdagen, betonat faran av att icke stödja näringslivet och bringa det på fötter igen bland annat med hänsyn till de olyckliga konsekvenser detta skulle hava för statens finansiella ställning.

Som sagt, jag erkänner gärna, att det framförts berättigade synpunkter från olika håll, men frågar man nu till sist, om det finnes medel till dessa 22 miljoner kronor, som det gäller för en finansperiod av nio månader, eller rättare om det är nödvändigt att taga dessa 22 miljoner kronor just från statstjänstemännen, måste jag för min del svara, att jag icke känner mig övertygad om det senare. Vad den representant för regeringen eller för finansministern, som för en stund sedan uppträdde här yttrade har naturligtvis stärkt mig i mitt tvivel på att detta skulle vara nödvändigt. Då regeringen nu framlagt sitt förslag och anser, att det är genomförbart, vill jag säga, att det förefaller mig, som om det ur rent psykologisk synpunkt skulle hava en mycket nedstämmande inverkan på statstjänstemännen, om riksdagen skulle skära bort en del av vad Kungl. Maj:t föreslagit, då Kungl. Maj:t sagt, att det går an att anslå så mycket. Regeringen har ju trätt in för att det går, och det förefaller mig under sådana omständigheter, som om det finnes goda skäl att bifalla regeringens förslag. Det talas om sparsamhet och nödvändigheten att spara, och jag uppskattar detta till fullo och anser, att man bör gå fram på en sådan väg. Men jag menar särskilt, att man bör gå fram på sådant sätt, när det gäller nya anslag eller ökade anslag till nya ändamål, till nya utgifter, men att man bör ställa sig något annorlunda, när det gäller en extra beskärning av redan utgående anslag, som i alla fall skulle så pass beskäras, som det här är fråga om, en extra beskärning, som skulle gå så betydligt ut över levnadsstandarden för tjänstemännen, som i alla fall nu icke hava den levnadsstandard de hade 1914. Jag tror, att det finnes andra punkter, där man kan spara, och jag är icke alls övertygad om nödvändigheten att taga den summa det här gäller just från denna kategori av medborgare.

Jag kommer därför att rösta för reservationen.

Herr Winberg: Jag anser det vara av betydelse att särskilt fästa uppmärksamheten på det enligt min mening ovanligt uppriktiga uttalande, som fälldes av herr Pålsson för en stund sedan. Redan förut misstänkte jag, att det var någonting, som låg bakom, men nu behöver jag icke längre *misstänka*, ty det är nu *ett faktum*, att herr Pålsson, såsom kammarens ledamöter väl hörde, framhöll, att, då statstjänste-

*Dyr-
tidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.*
(Forts.)

männen några gånger här under riksdagens lopp utgjort "tungan på vågen", när det gällt att fatta beslut om åtgärder för tullskydd eller dylikt, det endast vore naturligt, att man nu prutade på deras dyrtidstillägg. Jag gratulerar svenska folket till att hava fått en så uppriktig och övertygande deklaration från en ledamot av det liberala partiet, efter vilka principer detta parti i dylika frågor handlar. Naturligtvis vill jag icke säga, att hela liberala partiet står bakom, och jag hade därför väntat mig, att den ledamot av samma parti, som hade ordet efter herr Pålsson skulle tagit avstånd i någon mån från vad herr Pålsson sagt, men ett sådant avståndstagande uteblev. Kanske har man en viss anledning tro, att det finnes en allmän samling om denna uppfattning från liberalt håll, vare sig hela partiet står bakom den eller icke. Dessa riktlinjer erinrar mig om den gamla satsen att vad man än vinner på en dylik politik, icke tror jag att det blir något parlamentariskt hjälterykte.

Samtidigt skulle jag vilja säga några ord till professor Wohlin. Han framhöll nämligen, att statstjänstemännen hade sin fasta ställning och icke behöfve riskera att i likhet med arbetare på det privata området kastas ut på grund av ett nedläggande av driften. Ja, jag förmodar, att professor Wohlin sitter säker på sin plats och icke behöver frukta att bliva avskedad, men tyvärr är detta icke fallet med alla statstjänstemän. Alla sådana stå icke på ordinarie stat, och vid endast ett verk, nämligen statens järnvägar, har under de senaste två åren avskedats icke mindre än omkring 10,000 personer, och alla dessa voro icke tillfälliga arbetare utan en stor del extra ordinarie, som varit anställda ett tiotal år. Under sådana förhållanden synes mig det gamla talet om statens säkra kaka ihåligt och icke längre kunna användas.

Till sist ville jag till herr Ekman, som i detta sammanhang talade om, huru nödvändigt det vore att spara, då till och med vad regeringen begärt för att bekämpa arbetslösheten och vad därmed äger samband icke kunde räcka till understöd åt alla arbetslösa, rikta den frågan: kan herr Ekman giva mig någon garanti för, att de 22 miljoner, som eventuellt här komma att sparas, komma att användas för det ändamålet? Så länge denna garanti icke föreligger, tror jag det säkraste är, att man låter bli att göra denna besparing. Herr talman, jag vidhåller det yrkande jag förut gjort.

Herr Nilsson, Gustaf: Jag har begärt ordet för att tillkännagiva, att jag kommer att rösta för den kungl. propositionen, d. v. s. reservationen. Emellertid ville jag även för min del i likhet med föregående talare inlägga en gensaga mot herr Pålssons i Anderslöv uppfattning. Enligt hans resonemang skulle han för sin del rösta för utskottets förslag, därför att statstjänstemännen i kammaren i några frågor, som rört jordbruket, ställt sig oriktigt, enligt hans uppfattning. Var och en kan av denna uppfattning själv läsa sig till, vilka önskemål från hans sida förefinnas i fråga om tullagstiftningen. Hade statstjänstemännen i kammaren velat vara med om att göra smör, fläsk,

spannmål och mjöl dyrare för att icke blott de som uti samhället hava inkomster av staten utan alla därigenom skulle utsättas för en våldsam lönedepressning, hade statstjänarna gått med på en sådan politik, skulle det enligt hans uppfattning ställt sig annorlunda med deras dyrtidstillägg. För min del vill jag inlägga en protest mot ett sådant sätt att bedöma frågan, och jag tror, att det skulle vara önskvärt, om kammaren i voteringen kraftigt reagerade mot att en sådan synpunkt anlägges på en fråga sådan som denna.

Även mot min ärade partikamrat, herr Oscar Olsson, måste jag säga, att de starka ord han använde, då han talade om konfiskation i vad det gällde statstjänstemännens löner, icke gagnar saken mycket. Vad som egentligen är avgörande för mig att rösta för regeringens förslag är, att det icke är lämpligt eller ändamålsenligt att oavbrutet ändra. År 1919, då riksdagen gick så långt tillbaka i fråga om dyrtidstillägg, framkallades här i landet en stark känsla av missnöje och missmod bland stora grupper tillhörande statens tjänstemannakår, och resultatet av denna påfrestning blev, att man nödgades sammankalla en urtima riksdag på hösten. Man kan på denna punkt i vad den gäller nedsättning driva frågan för långt, och enligt min övertygelse kommer en sänkning av index att inträffa, som bör vara fullt tillräcklig, då man icke för närvarande med säkerhet kan säga, huru förhållandena under senare halvåret komma att gestalta sig. Med hänsyn till de synpunkter, jag nu framfört, ber jag för min del, herr vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Herr A s p l u n d: Herr vice talman! Jag begärde ordet, när herr Pålsson i Anderslöv ville göra gällande att det exempel som herr Swartz nu anförde beträffande den reduktion av dyrtidstillägget nedom regeringens förslag, som utskottets förslag innebär för olika löneklasser, vore ett säkert bevis för att denna reduktion vore rättvis. Herr Pålsson hade icke något annat skäl än att herr Winberg icke anfört några siffror till bevis för motsatsen. Jag har emellertid roat mig med att göra några uträkningar, som utgöra belägg på den uppfattning jag har i frågan. Om man räknar ut, huru stor procent den nedsättning i dyrtidstillägget, som innefattas i utskottets förslag, utgör av månadslönen för befattningshavare i olika lönegrader, kommer man till det resultat, att t. ex. en löntagare med en familjemedlem i ett oreglerat verk erhåller en minskning i lönen med 15,6 %, om han har 85 kronor i månadslön, och om han har 100 kronor i månadslön, får han vidkännas en minskning med 13,7 %. Går jag till den löneställning, som herr Swartz erinrade om, ungefär vid 600 kronors månadslön, så utgör utskottets reduktion 4,6 % av månadslönen och vid 700 kronors månadslön blir denna reduktion 4,3 % av månadslönen. En person med 1,250 kronor i månadslön erhåller enligt utskottets förslag en reduktion av dyrtidstillägget som utgör 3,6 % av månadslönen. För den som står närmast existensminimum blir det en nedprutning med 15 %. I den löneklass, där stegringen av dyrtidstillägget slutar, blir det 3,6 % eller icke

*Dyrtidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

fullt en fjärdedel så stor nedsättning, och då förstår man när den förre innehavarens lön är obetydligt över existensminimum, vad utskottets förslag betyder. Man kan icke tänka sig ett mera odemokratiskt förslag än det utskottet kommit med. Jag anhåller att få yrka bifall till reservationen.

Herr W i d e l l: Herr vice talman! Då jag ansett mig på grund av min ställning såsom statstjänsteman icke böra deltaga i ärendets behandling inom statsutskottet, vill jag i korthet deklarerera, att min uppfattning i frågan sammanfaller med den av herr Swartz tidigare i dag framförda, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Skottlandshus: Det var en talare på Malmöhus läns bank som tillät sig göra jämförelse mellan denna fråga och andra frågor, rörande jordbruket, som förekommit tidigare under riksdagens lopp. Gent emot det har sedan från åtskilliga talare väckts protester, och med anledning därav har jag ansett, att en del synpunkter böra framföras, som synas mig vara i någon mån berättigade.

Det är i alla fall så, att man även enligt utskottets uppfattning får se frågan från den ekonomiska sidan. Den är så lagd, att man kan icke underlåta det. Jag tillåter mig att peka på en fråga, som vidrördes eller åtminstone antyddes av min ärade namne från Malmö, herr Johan Nilsson, nämligen sockerbetsfrågan. Jag vågar påstå, att denna fråga befunnit sig i ungefär samma läge som frågan om dyrtidstillägg åt statens tjänstemän. Det var nämligen så, att det i början av kriget fanns kontrakt uppgjorda, som voro löpande flera år framåt och som bibehöllo ett prisläge, betydligt lägre än det borde vara. Först under de två sista åren hava prisen reglerats enligt det tidsläge, som var det rådande, och då tyckte man ju, att den fordran från betodlarnas sida, att detta skulle regleras tillbaka något saktare, fullt kunde jämsställas med de pretentioner, som nu framställts från statstjänstemännens sida, att, då de icke fått full compensation genast, gå saktare då det gick tillbaka. Men huru hava statsmakterna gjort? Trots det att icke blott de självägande jordbrukarna utan även deras arbetares ekonomi i hög grad var beroende av denna fråga, lät man det ramla tillbaka till den gamla prisnivån, och vi äro nu garanterade samma pris som vi hade 1914 för dessa produkter.

Vidare skall jag tillåta mig att vidröra en annan fråga, som också kan jämföras med dyrtidstillägg åt statens tjänstemän, nämligen frågan om spannmålstullar. Sådana beslötos förra året av riksdagen, men huru gjorde Kungl. Maj:t? Jo, Kungl. Maj:t lät dem icke träda i funktion förrän långt efter den tidpunkt, vid vilken riksdagens mening var, att de skulle träda i kraft, och sedan när de som bäst behövdes, begränsade man dem. Jag undrar, vad statstjänstemännen skulle hava sagt, om Kungl. Maj:t icke låtit riksdagens beslut rörande dyrtidstilläggen träda i funktion? Nu är det så, att det icke var den nuvarande Kungl. Maj:t utan den förutvarande, men den nuvarande är på sätt och vis medansvarig, då den låtit beslutet råda i fortsättningen.

Medan jag har ordet, skall jag också tillåta mig några reflexioner med anledning av ett uttalande, som gjordes av herr Oscar Olsson, då han talade om konfiskation av statstjänarnas tillgodohavande. Jag får säga, att om man handhar konfiskationen på det sätt, att man giver folk betydligt mer än de kontraktsevenligt skola ha, tycker jag icke, att man behöver vara rädd för en stundande konfiskation.

*Dyrkoststillägg
åt befattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Vidare antecknade jag ett par saker, då statsrådet Sandler hade ordet. Jag fick det intrycket av hans anförande, att han resonerade så, att när man har penningar tillgängliga, skall man låta dem rulla. Men jag tror, att statsutskottet i allmänhet har en annan synpunkt på dessa ting, och vi ha därför sökt pruta och spara under hela denna riksdag under intrycket av att det är behöfligt eller kan komma att bli behöfligt. Det är ju dock så, att det blott är en mindre del av dessa 22 miljoner, vilka det gäller att spara in, som falla på statsregleringen i övrigt, under det att ett mycket stort belopp kommer på de affärsdrivande verken. Beträffande dessa veta vi, att det fortfarande är dåligt ställt med debet och kredit. Det torde väl icke vara statsrådet Sandler obekant, att det gjorts stora och kraftiga försök att få ned järnvägsfrakterna, men detta hänger på om man kan få ned omkostnaderna vid statsjärnvägarna och om indexen för dessa frakter skall stå betydligt högre, än den borde stå. Det har väckts förslag, att det skall lämnas direkta anslag till statens järnvägar och även till de enskilda järnvägarna. Inom den kommitté, som haft dessa frågor under behandling, har föreslagits, att man skulle lämna direkta anslag för att bringa ned frakterna, men var man skall få penningar ifrån, är omöjligt att tänka sig, och man måste därför i stället bringa ned omkostnaderna. Enligt en uppgift, som jag fått för kort tid sedan, är det så, att om statens järnvägar hade sina funktionärer så avlönade, som de avlönas vid den största enskilda järnvägen, Bergslagens järnväg, skulle staten göra en inbesparing av 22 miljoner kronor.

Jag tror, att när förhållandena äro sådana, hava statstjänarna icke rätt att framföra klagomål, utan böra med jämnmod finna sig i den nödvändiga nedskärning, som gjorts i det förslag som framlagts av utskottet.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talman-
nen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talman-
nen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 49, röstar

*Dyrktidstillägg
åtbefattnings-
havare i sta-
tens tjänst.
(Forts.)*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid utlåtagandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 56.

Herr statsrådet *Akerman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 251, med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.; samt nr 257, med förslag till lag angående ansvarighet för skada i följd av luftfart.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående befrielse i vissa fall från erläggande av lastpenningar; och

nr 29, i anledning av väckt motion angående befrielse från stämpelavgift i visst fall.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

*Lagförslag rö-
rande tings-
husbyggnad.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggningsbalken.

Genom en den 3 februari 1922 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 48, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj: t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggningsbalken.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, måtte för sin del antaga följande:

(Kungl. Maj:ts förslag).

(Utskottets förslag).

LAG

om ändrad lydelse av 26 kap. 4 § byggningsbalken.

Härigenom förordnas, att 26 kap. 4 § byggningsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Härigenom förordnas, att 26 kap. 4 § byggningsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Tingshus skall vart tingslag bygga å vanlig tingsstad eller å ort, Konungen bestämmer, sedan rätten däröver hörd är.

Tingshus uppföres efter ortens sed av ändamålsenliga byggnadsämnen till den storlek och med de lokaler, häradsfängelse inberäknat, behovet i varje fall fordrar.

Tingshus må ej uppföras, innan ritning och byggnadsbeskrivning därtill blivit av Konungen fastställda. Vad nu sagts om nybyggnad gälle ock om till-, på- och ombyggnad av tingshus så ock om andra förändringar i avseende å sådan byggnads inredning av den genomgripande beskaffenhet, att de kunna anses jämförliga med ombyggnad.

Tingshus skall av tingslaget underhållas.

I kostnaden för uppförande och underhåll av tingshus skola alla de, vilka inom tingslaget erlægga kommunalutskylder, deltaga efter de grunder, som för sådana utskylders utgörande i allmänhet äro stadgade.

Tingshus skall vart tingslag bygga å vanlig tingsstad eller å ort, Konungen bestämmer, sedan rätten däröver hörd är.

Tingshus uppföres efter ortens sed av ändamålsenliga byggnadsämnen till den storlek och med de lokaler, häradsfängelse inberäknat, behovet i varje fall fordrar.

Tingshus må ej uppföras, innan ritning och byggnadsbeskrivning därtill blivit av Konungen fastställda. Vad nu sagts om nybyggnad gälle ock om ombyggnad av tingshus så ock om annan med ombyggnad jämförlig förändring av sådan byggnad.

Tingshus skall av tingslaget underhållas.

I kostnaden för uppförande och underhåll av tingshus skola alla de, vilka inom tingslaget erlægga kommunalutskylder, deltaga efter de grunder, som för sådana utskylders utgörande i allmänhet äro stadgade.

*Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1922, då lagen den 5 juni 1909 (nr 55) angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll av tingshus och häradsfängelse skall upphöra att gälla.

Ärende angående ort för tingshus eller fastställande av ritning och byggnadsbeskrivning, avseende nybyggnad eller i lagen omförmäld ändring av tingshus, som vid lagens ikraftträdande är beroende på Konungens befallningshavandes prövning, skall för avgörande överlämnas till Konungen.

Reservationer hade avgivits

1:o) av herrar *Rogberg, K. G. Westman, Edw. Larson, Pettersson i Bjälbo, af Ekenstam, Johanson* i Huskvarna och *Lindgren* i Dingelvik, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

2:o) av herr *Leander*, som dock ej antytt sin mening.

Herr *Larson, Edward*: Jag skall icke länge upptaga kamma-

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

rens tid, men då jag låtit anteckna mig bland reservanterna, skall jag be att få säga några ord.

Det är egentligen två punkter, där jag icke delat utskottets mening. Dels anser jag, att det skulle medföra ett avsevärt fördyrande, om bestämmanderätten i fråga om byggnadssättet skulle överföras på byggnadsstyrelsen eller grundas på byggnadsstyrelsens utlåtanden, och dels anser jag, att den befogenhet, som hittills legat hos Konungens befallningshavande, bör kvarstå där. Vad först beträffar den befarade fördyringen, finnes det nu en ganska allmän känsla av att om denna fråga nu överföres till Kungl. Maj:t, kommer det att bero på byggnadsstyrelsen, vilket beslut Kungl. Maj:t kommer till. Jag skulle kunna för att fatta mig kort hänvisa till statsrevisorernas utlåtande rörande byggnadsstyrelsen. Det är sannerligen sådant, att man ej bör lägga mera frågor under denna styrelse, än vad som är alldeles nödvändigt. Och skall denna fråga nu utvecklas på sådant sätt, kommer det ovillkorligen att fördyra de tinghus, som förr eller senare måste byggas. Arkitekterna ha ju till princip att taga vissa procent av byggnadssumman för sina arbeten, och följaktligen ligger det i deras intresse att få ett hus så dyrt som möjligt, i synnerhet när det skall byggas av allmänna medel. Beträffande förslaget att överflytta bestämmanderätten, därifrån den nu finnes, till Kungl. Maj:t i statsrådet, förefaller det mig vara ett steg i orätt riktning. Kungl. Maj:t har redan nu så ofantligt mycket att göra, att det måste anses olämpligt att skicka dit än flera spörsmål. Det finnes ingen möjlighet för Kungl. Maj:t att i detalj granska de förslag, som inkomma, utan Kungl. Maj:t måste naturligtvis stödja sig på vad byggnadsstyrelsen säger, och, som jag förut sagt, är ju byggnadsstyrelsens arbete sådant i det allmänna medvetandet, att man måste ställa sig ytterst tveksam i fråga om utvidgning av dess arbetsfält och befogenheter. För övrigt är jag av den uppfattningen, att man ej bör lagstifta mer än som är alldeles oundgängligen nödvändigt. Det måste bli ett litet hejdande av detta rastlösa lagstifteri. Folket kan icke smälta alla lagar vi stifta, och när det nu är ett område, där man egentligen kan säga, att inga olägenheter visat sig, vill det förefalla mig, som om man kunde vänta något år framåt med denna sak, i synnerhet som processkommissionen till en viss grad har, kan man säga, även denna fråga under sin behandling eller måste få den under sin behandling. Då bör det väl finnas starka skäl att avvakta vad processkommissionen kommer till för resultat såväl i fråga om storleken av tingshusen som i fråga om var de böra förläggas.

Jag menar således, att det icke är någon som helst brådska med denna fråga. Visserligen är det 21 år, sedan riksdagen skrev och begärde utredning och förslag i frågan, men vi levde då under helt andra förhållanden, än vi nu göra. Många, de allra flesta av de olägenheter, som man då fick dragas med, förefinnas numer ej. Byggnadsverksamheten och sakkunskapen ha gått fram på sådant sätt under de sista åren, att de flesta olägenheter, som förefunnos, då skrivelseförslaget tillkom, säkerligen äro borta nu, och detta trots lagtextens föräldrade bestämmelser. Det kan ju ej nekas till att lagtexten ter sig litet underlig, då man läser

den. Men hur det är, har det under de senare åren ordnat sig ganska lätt och ledigt i fråga om tingshusens byggande, trots sådana föräldrade lagbestämmelser. Då så är och då det icke försports några särskilda olägenheter, tycker jag, att man kan vänta något år, innan man fattar beslut i denna fråga.

För min del hade jag hoppats, att dessa synpunkter skulle bli framlagda i lagtexten redan nu, men då så ej kunnat ske, har det icke varit något annat att göra för mig än att biträda reservanternas hemställan om avslag å propositionen. Jag ber följaktligen, herr talman, att på anförda skäl få yrka bifall till den av herr Rogberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr Hederstierna: Det är egentligen icke så synnerligt stor divergens mellan majoritetens och minoritetens ståndpunkt, men resultatet har i alla fall blivit en stor divergens, då majoriteten här hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och minoriteten yrkar avslag. Vad som står mellan oss, majoriteten och minoriteten, är frågan, vilken som skall träffa avgörandet, när det gäller platsen för en tingsbyggnad, då det är fråga om dess förläggande å annan ort än där den ordinarie tingsstaden är, liksom även frågan om vem som skall bestämma, hur huset skall se ut. Majoriteten anser i likhet med Kungl. Maj:t, att denna bestämmanderätt bör överlämnas till Kungl. Maj:t i statsrådet, under det minoriteten anser, att bestämmanderätten bör, liksom för närvarande är förhållandet, ligga hos länsstyrelserna.

Ser man på minoritetens skäl, som framlagts i reservationen, må det ursäktas mig, om jag ej finner dem vidare vägande. Sålunda åberopas det, att Kungl. Maj:t skulle bli så tyngd av göromål genom att behöva pröva dessa frågor. Men i jämförelse med vad Kungl. Maj:t för övrigt har att göra förmodar jag, att dessa frågor skulle komma att väga fjäderlätt. Vad då snarare utgör ett betydligt vägande skäl är, att man befarar, att överlämnandet av dessa frågor till Kungl. Maj:t i statsrådet skulle bli mer tyngande för de tingshusbyggnadsskyldige, än om man överlämnade dessa frågor till länsstyrelserna, och bakom detta svävar tydligen denna byggnadsstyrelse, som, efter vad enligt gammal erfarenhet är tydligt, icke är någon favorit här i riksdagen.

Ser man nu emellertid i stort på saken, förefaller det väl ändå, som om det vore starka skäl, som talade för att detta överlämnades till Kungl. Maj:t i statsrådet. Skulle det gå så, som minoriteten vill, skulle avgörandet ligga hos länsstyrelserna, men dessa skulle bli anmodade, innan de pröva dessa frågor, att höra processkommissionen, och denna skulle utveckla vad den har att säga i saken. Naturligtvis kan den då säga: Med hänsyn till de tankar vi ha om den blivande processordningen, bör tingshuset se ut på det eller det sättet och förläggas där eller där. Då upp-

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

står, om länsstyrelserna skola avgöra saken, kanske den situationen, att *en* länsstyrelse säger, att dessa pretentioner äro alldeles för storartade och alldeles onödiga, och därför vill pruta på vad processkommissionen begär. Då lägges kanske huset mot processkommissionens yttrande på en plats, som för närvarande är lämplig, ehuru den en gång, när processkommissionens förslag blivit antaget, icke visar sig vara den lämpligaste platsen. *En annan* länsstyrelse följer kanske förslaget och säger, att den fogar sig efter den önskan, processkommissionen framställt. På så sätt blir det olika tillämpning, så att det ena länets invånare får en tunga lagd på sig, som det andra länets icke alls hava, och kanske i framtiden det blir ett motsatt förhållande. Är det då icke riktigare att överlämna hela denna sak åt Kungl. Maj:t i statsrådet? Kungl. Maj:t hör då, när det gäller hur huset skall se ut och platsen för dess förläggande, både processkommissionen och byggnadsstyrelsen, och genom att överlämna avgörandet till Kungl. Maj:t i statsrådet får man ju den enhet över hela avgörandet, som erfordras beträffande dessa frågor, så att behandlingen blir ensartad över hela riket, något som väl måste vara fördelaktigt. Denna farhåga för byggnadsstyrelsen har jag förfärligt svårt att förstå. Det blir ju Kungl. Maj:t i statsrådet, som träffar avgörandet och kan se till, att byggnadsstyrelsens pretentioner icke äro för storartade, utan i så fall prutar på dem. Ser man saken så, kan jag ej förstå annat, än att den ställning, Kungl. Maj:t intagit, att man bör överlämna avgörandet till Kungl. Maj:t i statsrådet, är den enda riktiga.

Jag får därför, herr vice talman, hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr L e a n d e r : Herr förste vice talman!

Då jag ej kunnat helt biträda utskottets förslag, men ej heller kunnat ställa mig på den rena avslagsständpunkten i likhet med övriga reservanter, skall jag be att få angiva min syn på saken.

26 kapitlet 4 § byggningsbalken stadgar bland annat, att tingshus skall bestå av stuva så stor, som tarvas, och två kamrar. Denna bestämmelse efterleves ej längre och kan ej efterlevas. Med de fordringar, man numera ställer på tingshusen, kan man ej nöja sig med en stuva och två kamrar, utan behöver flera rum. Kungl. Maj:t har ju också själv i de utslag, som avkunnats med anledning av anförda besvär, negligerat denna gamla lagparagraf. Därför är det ej en dag för tidigt, att ändring av densamma äger rum, i överensstämmelse med vad riksdagen redan för 21 år sedan begärde. Att ha gamla lagar, som ingen längre efterlever, kan ju ha sina vådor, emedan de minska respekten för lagen. Nu har Kungl. Maj:t här framlagt ett förslag, som i den punkten är fullt acceptabelt, ett förslag, som ju också utskottet förordat, och som, så vitt jag kunnat finna, även övriga reservanter godkänt på denna punkt, fastän de underligt nog icke uttalat detta i sin reservation, vilket senare är ett av de skäl, varför jag ej kunnat instämma i deras reservation.

Vad sedan platsen för tingshusen angår, har jag också här ställt mig på utskottets sida, även om jag tror, att Konungens befallnings-

havande i fortsättningen skulle kunna gå i land med att därom bestämma. Men då vi vänta en rättegångsreform och i samband därmed en förändrad domstolsorganisation, kan det kanske vara lämpligt, att det ligger i Kungl. Maj:ts hand att bestämma platsen. Däremot finner jag det alldeles överflödigt, att Kungl. Maj:t också skall behöva fastställa ritningar och byggnadsbeskrivningar till tingshusen. Det tror jag Konungens befallningshavande eller länsstyrelserna lika väl äro skickade för som Kungl. Maj:t själv. Och vad de byggnadsskyldige beträffar, är det vida lättare för dem att komma i kontakt med Konungens befallningshavande. Om man blir villrådig rörande någon detalj, under det att huset håller på att uppföras, eller om en ändring skall äga rum i ritningen, har man bara att resa in till länsstyrelsen och muntligen överlägga, men det är ej så lätt att resa till Stockholm för dem, som bo längst i söder eller längst i norr, för att söka audiens hos Kungl. Maj:t. Jag tror icke, att man har haft några klagomål över de tingshus, som uppförts under de senare åren. I synnerhet har man väl ingenting att andraga mot de platser, där de blivit förlagda. Men, som sagt, i den förra punkten instämmer jag med utskottet. Jag kan alltså till två tredjedelar ansluta mig till utskottets förslag. Det är endast i denna senare punkt jag anser, att utskottet icke haft skäl i att hänskjuta frågan om ritningars och byggnadsbeskrivningars fastställande till Kungl. Maj:t. Man behöver ju ändå ej, trots vad herr Hederstierna framhöll, betunga Kungl. Maj:t med mer arbete än han redan har, ty Kungl. Maj:t har ju som bekant fullt upp att göra.

Nu har utskottet föreslagit, att ombyggnader och förändringar, som äro jämförliga med ombyggnader, också skola underställas Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet har sökt mildra Kungl. Maj:ts förslag, men även med utskottets formulering blir det ändå ganska dunkelt, så att man vet icke riktigt, var gränsen ligger mellan en förändring, jämförlig med ombyggnad eller bara en mindre reparation. Men om Konungens befallningshavande har frågan om hand, gör det icke så mycket, om detta lagrum är otydligt eller dunkelt, emedan de byggnadsskyldige lätt kunna uppsöka länsstyrelsen och med den komma överens om den saken, då någon ändring tilläventyrs skall äga rum.

Jag har nu kommit i ett sådant predikament, att jag egentligen ingenting har att yrka, då jag varken anslutit mig till utskottet eller de övriga reservanterna. Om frågan i dag faller, får jag hoppas, att den återkommer till riksdagen ett annat år. Nu var det emellertid så, att de mycket insiktsfulla och skickliga jurister, som inom utskottet ha säte och stämma och som befinna sig bland reservanterna, påstodo, att det skulle vara en ganska lätt sak att skriva lagtexten. Det var endast, menade de, att sätta in Kungl. Maj:ts befallningshavande i stället för Konungen, och det tyckte jag för min del med mitt lekmannaförstånd vara ganska klokt. Men när reservationen skulle avfattas vägrade de i vändningen och förklara, såsom synes, i denna, att det är förenat med vissa vanskligheter att åstadkomma bestämd lagtext, att en sådan kanske behöver granskas av lagrådet o. s. v. När jag hörde detta, kunde jag icke annat än blankt reservera mig, ty för min del föreföll det mig, som om det förslag, man

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

i början uppfört, att bara insätta Konungens befallningshavande i stället för Konungen, hade varit acceptabelt.

Nu nödgas jag i alla fall att vid den omröstning, som säkerligen kommer till stånd i frågan, intaga ståndpunkt och välja röstsedel, och då blir det väl ingen annan råd än att rösta med reservanterna, som yrka rent avslag. Men jag gör det i den förhoppning, att frågan återkommer nästa år, ty denna föräldrade bestämmelse, att tingshus skall bestå av stuva och två kamrar, bör man icke ha längre.

Herr E k m a n, K a r l J o h a n : Herr talman, mina herrar! Det gör ett rätt egendomligt intryck, att såväl Kungl. Maj:t som lagutskottets majoritet till stöd för föreliggande förslag återopat en riksdagsskrivelse så gammal som från den 20 mars 1901, och likaså att man i statsrådsprotokollet får taga kännedom om gamla gulnade utlåtanden av länsstyrelserna ifrån åren 1901 och 1902. Den omständigheten att frågan så länge vilat på hyllan, visar, att något trängande behov av en lagändring i det syfte riksdagen 1901 begärde, icke förefinnes. Att bestämmelserna i 26 kapitlet 4 § byggningsbalken äro i viss mån föräldrade, är visserligen sant, och riksdagens skrivelse 1901 var föranledd därav, att dessa föräldrade bestämmelser begagnades i ett och annat fall, som, såsom det heter i skrivelsen, ett medel att förhindra tillkomsten av fullt ändamålsenliga tingshus. Det stadgas nämligen, som vi redan hört, i detta lagrum, att tingshus skall bestå av stuva så stor, som tarvas, och två kamrar. Riksdagen ansåg emellertid, att det ej kunde vara lämpligt att i en lag fastslå en viss för vart tingshus gällande norm i fråga om storlek och utrymme, utan frågan borde bero på prövning i varje särskilt fall. I varje händelse borde dock enligt riksdagens mening de tingshusbyggnadsskyldige själva tillförsäkras ett väsentligt inflytande på besluten i dylika fall. Från dessa utgångspunkter var det riksdagen i sin skrivelse 1901 begärde förslag till ändring av 26 kap. 4 § byggningsbalken i syfte, att behovet av tillräckliga och lämpliga lokaler för häradsrätternas sammanträden måtte varda på tillfredsställande sätt tillgodosett.

Att nu denna riksdagsskrivelse ej lett till något positivt resultat, torde berott på att de i skrivelsen uttalade önskemålen det oaktat faktiskt vunnit fullt beaktande. Justitieministern har själv i statsrådsprotokollet betygat, att de föräldrade bestämmelserna i lagen av Kungl. Maj:t i administrativ väg frångåtts, ity att Kungl. Maj:t dels har förpliktat de tingshusbyggnadsskyldige att åt nämnden på tingsplatsen hålla bostad och dels, då besvär anförts över länsstyrelsernas beslut att fastställa ritningar till tingshus med större rum än lagen föreskrivit, icke gjort ändringar i dylika beslut.

Således: vad riksdagen år 1901 begärde det är faktiskt redan uppnått. Man torde därför vara berättigad antaga, att det egentliga skälet till lagens framförande just nu inte är 1901 års riksdagsskrivelse utan en önskan från regeringens sida att få fram de övriga bestämmelser, som förekomma i lagförslaget, och som gå ut på en maktkoncentration

hos regeringen av lithörande frågor. Dit höra sålunda bestämmelserna om att Kungl. Maj:t, där han så vill, äger bestämma orten, där tingshus skall vara beläget, och att tingshuset icke må uppföras innan ritning och byggnadsbeskrivning därtill blivit av Konungen fastställda. Dylika frågor avgöras nu av de tingshusbyggnadsskyldiga själva och i andra hand av Konungens befallningshavande. Att endast av hänsyn till den blivande rättegångsreformen — ty det är ju den, som här kastar sin skugga framför sig — göra en så väsentlig inskränkning i de tingshusbyggnadsskyldiges urgamla självbestämmningsrätt härutinnan, det kan jag icke finna vara berättigat. Högst egendomlig förefaller även en sådan centralisering i fråga om häradshäktena, vilka enligt förslaget skola vara underkastade samma bestämmelser som tingshuset. I kungl. kungörelsen den 14 augusti 1921 var nämligen intaget, att häradshäkte icke finge uppföras innan ritningen därtill blivit av Kungl. Maj:t fastställd — således detsamma, som nu föreslås — men denna bestämmelse upphävdes genom en kungörelse av den 13 oktober 1921, och i stället föreskrevs, att ritningen skulle fastställas av fängvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen gemensamt. Således: år 1921 beslöt Kungl. Maj:t en *decentralisering*, men nu, endast ett år efteråt, föreslås återigen *centralisering* av dessa frågor, så vitt de angå häradshäktena. Enligt min mening tala goda skäl för 1921 års reform, enligt vilken prövningen av dessa frågor överlämnades åt fängvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen, och jag finner icke något bärande skäl vara anført för, att dylika frågor återigen skulle uppdragas åt Kungl. Maj:ts omedelbara avgörande. Härtill kommer, att den föreslagna lagen i formellt hänseende är långt ifrån tillfredsställande. I de nu gällande bestämmelserna skiljes mellan tingshus och häradsfängelse, men det är icke så förhållandet i det nya lagförslaget. Därav har en viss otydlighet uppkommit. På denna punkt ha lagrådets samtliga ledamöter enhälligt gjort anmärkning. Lagrådet yttrar härutinnan:

»Enligt vad motiven giva vid handen, avser det remitterade förslaget icke att göra någon rubbning i de skyldigheter att uppföra och underhålla tingshus och häradsfängelse, som jämlikt 26 kap. 4 § byggningsbalken nu åligga vederbörande. I förslaget hava emellertid införts uttryckliga stadganden endast i fråga om skyldigheten att uppföra tingshus, varemot bestämmelserna om skyldighet att uppföra häradsfängelse samt om underhållsskyldigheten icke däri upptagits. Förslaget utgår nämligen ifrån, att uttrycket tingshus inbegriper även häradsfängelse, och underhållsskyldigheten har ansetts, såsom självfallen, icke behöva särskilt omnämnas i lagen. Enär emellertid såväl i 26 kap. 4 § byggningsbalken som i de i senare tid utfärdade lagarna angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll av tingshus och häradsfängelse, av vilka den nu gällande är av den 5 juni 1909, häradsfängelse omtalas jämte tingshus samt även skyldigheten att underhålla ifrågavarande byggnader uttryckligen omförmäles, synas uttryckliga bestämmelser i dessa hänseenden icke heller böra saknas i förslaget.» Med anledning av denna lagrådets anmärkning har justitieministern i förslaget

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

vidtagit allenast den ändringen, att uti andra stycket ordet »häradsfängelse» inflickats i en mellanmening, men på ett sådant sätt, att uttrycket knappast kan hänföras till annat än vad som just i det stycket omtalas. Där heter det: »Tingshus uppföres efter ortens sed av ändamålsenliga byggnadsämnen till den storlek och med de lokaler, häradsfängelse inberäknat, behovet i varje fall fordrar.» Men när det sedan i lagen talas om vem som skall bygga och underhålla byggnaderna, så talas det endast om tingshus. »Tingshus», heter det, »skall av tingslaget underhållas. I kostnaden för uppförande och underhåll av tingshus skola alla de, vilka inom tingslaget erlagga kommunalutskylder, deltaga efter de grunder, som för sådana utskylders utgörande i allmänhet äro stadgade». Nu menar justitieministern, att för framtiden skulle häradshäkten alltid byggas i sammanhang med tingshuset; och sålunda: när man talar om tingshus så talar man också om häradsfängelse. Ja, det må vara sant beträffande sådana tingshus, som hädanefter komma att uppföras, eller sådana tingshus, i vilka redan nu häradshäkten äro inrymda, men som bekant finnes det också en mängd häradshäkten, som äro byggda skilda från tingshusen och mången gång icke ens på samma tomt som tingshuset, utan på betydligt avstånd därifrån, och det kan vara ganska tivelaktigt, huruvida en sådan formulering av 26 kap. 4 § byggningsbalken, som här föreslås, skall kunna inbegripa även skyldighet att verkställa ombyggnad och underhåll av häradshäkte, som på detta sätt ligger alldeles skilt från tingshuset, i synnerhet som det ju i den föreslagna lagen uttryckligen säges, att de hittills gällande bestämmelserna rörande skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll av tingshus och *häradsfängelse* skola upphöra att gälla. Meningen är naturligtvis att icke härutinnan göra någon ändring, men jag kan icke annat än anse, att här är en så pass väsentlig brist i lagens avfattning, att det skulle vara önskvärt, ifall man kunde få rådru, för att även härutinnan till en annan riksdag få ett mera tillfredsställande förslag. På dessa skäl, herr talman, instämmer jag i det avslagsyrkande, som är framställt av reseranterna.

Herr statsrådet Åkerman: Efter det klagörande anförande, som utskottets ärade vice ordförande för en stund sedan hade, är det just icke så mycket att tillägga ifrån min sida, men jag skall ändå be att få säga några ord om detta lagförslag. Jag vill då till en början slå fast — fast jag kan väl förutse, att alla ändå ha den saken klar för sig — att detta lagförslags framläggande inte alls beror på något tvivel om den goda viljan hos de tingshusbyggnadsskyldiga i landet att fullgöra sin byggnadsskyldighet. Vi ha ju under de senaste decennierna haft så många vackra bevis på den offervilja, som i det hänseendet är rådande, att det ej alls är fråga om att här framtvinga några nybyggnader av tingshus. Det har byggts många bra lokaler. Men det kan ju ej nekas, att det är så, som justitieombudsmannen i sin här citerade skrivelse anför, att det har nog förekommit fall, då man skulle ha önskat, att tingshuset hade legat på en annan plats och varit annorlunda inrett också. Det

är just för att skaffa garantier för att folkets goda vilja, som vi veta finnes, blir effektuerad på ett sätt, som är till allra största gagn för det allmänna — det är just därför, säger jag, som detta lagförslag är framlagt. Den ärade talare, som hade ordet nyss före mig, förvånade sig över, att man hade dröjt i så många år efter 1901 års riksdagsskrivelse, men han kom ju längre fram i sitt anförande i alla fall själv med förklaringen till detta, att det är den blivande rättegångsreformen, som gör frågan aktuell. Det är just med hänsyn till denna stundande processreform, som det har ansetts nödvändigt att nu gå fram med detta ärende. Vad är det man vill vinna? Jo, det är två garantier. Den ena är, att tingshus lägges på den lämpliga platsen, och den andra är, att tingshus blir tillräckligt stort och även i övrigt inrett på det sätt, som just för den orten, där det skall byggas, är lämpligt. Vad nu platsfrågan beträffar så är det väl ändå så, att det är ej någon annan än Kungl. Maj:t, som har den överblicken över det hela, och som är så pass insatt i, hur det kommer att gestalta sig med den nya rättegångsordningen, att han kan fatta lämpligt beslut om platsen för tingshuset. Det vill också förefalla mig, som om det egentligen ej är denna del av propositionen, som har stött på motstånd, utan den andra. Jag kan också nämna, att denna ifrågasatta befogenhet för Kungl. Maj:t att bestämma plats, den finnes nog redan enligt praxis, ty det har allt hänt, att Kungl. Maj:t själv har i statsrådet fattat beslut om sådant. Jag har själv så mycket bättre anledning att minnas detta, som jag såsom domhavande i den domsaga, jag nu innehar, just gjort en ansökan hos Kungl. Maj:t, att tingshuset i Höks härads skulle förläggas till Laholm, och denna ansökning vann Kungl. Maj:ts bifall, och det skedde mitt under det, att byggnadsfrågan var före där nere, men de kunde absolut ej komma överens. Det var olika partier. Var och en önskade att ha tingshuset så nära sin by som möjligt, och då fanns det ingen annan möjlighet att ordna den saken än att låta Kungl. Maj:t göra slag i den, och det gjorde han också. Och jag har med glädje hört, att alla äro belåtna med det beslut, som Kungl. Maj:t har fattat: att tingshuset kom till Laholm, och att det blev byggt där under en gynnsam tid, då det var billigt att bygga; så detta är ej en nyhet, som man behöver vara rädd för. Men bekymren hos lantmännen äro nog förestavade av någon fruktan för den andra punkten, som jag talade om: om byggnadsstyrelsens inblandning i saken, men det är icke meningen att åt byggnadsstyrelsen inrymma något dominerande inflytande i dessa ärenden. För min del har jag tänkt mig, att saken skall tillgå ganska enkelt och utan alla invecklade formaliteter, på det sätt, att när ett sådant ärende kommer upp till Kungl. Maj:t så rådfrågar han byggnadsstyrelsen, ifall han i något enstaka fall anser sig behöva det. Annars ordnar Kungl. Maj:t saken utan att höra byggnadsstyrelsen, och det vill jag säga, att jag betvivlar på det bestämdaste, att byggnadsstyrelsen skulle på något sätt kunna fördyra denna sak för de tingshusbyggnadsskyldiga. Jag har själv en gång haft att göra med byggnadsstyrelsen just i en sådan här tingshusbyggnadsfråga, och från det samarbetet har jag de allra angenämaste minnen. Då jag var domhavande i Norrvikens

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

domsaga, skulle där byggas ett nytt tingshus för Vätte härad, och det befanns, att byggmästaren på platsen, som gjort ritningen, visserligen fått inredningen mycket bra, men fasaderna svarade åtminstone ej mot mina intentioner. Då reste jag upp till Stockholm och gick upp och talade med herrarna i överintendentsämbetet. Ja, vad gjorde de då? De togo dessa ritningar och ritade om fasaderna så, att de blevo alldeles förtjusande vackra. Det kostade ej häradsborna ett öre. Det gick fort också, och de äro synnerligen belättna därborta över att ha fått detta nya vackra tingshus. Jag tror verkligen icke, att man behöver vara så rädd för byggnadsstyrelsen. Åtminstone tror jag, att den i de här ärendena är mycket hygglig och tillmötesgående.

Det har också uttalats fruktan för att det skulle bliva något slags monopol för stockholmsarkitekter. Ja, herrarne få ursäktas mig, men jag förstår absolut icke, hur det skulle vara tänkbart, att befolkningen, för att vara säkra på att få sina byggnadsritningar godkända, i en landsända skulle komma på den idén att vända sig till en avlägset boende arkitekt.

Jag skall även i detta sammanhang tala om en egen erfarenhet. När det hade väckts fråga att bygga nytt tingshus i Vätte härad, så var det en arkitektfirma i en storstad, som, antagligen i förhoppning att få om hand detta bygge, skickade mig en ritning till huset. Men maken till ritning har jag aldrig skådat, fullkomligt bakom det hela! Jag kan väl aldrig tro, att häradsborna vilja utsätta sig för ett sådant äventyr som att vända sig till en arkitekt, som bor långt bort, om de hava någon, som bor i närheten. Och det står dem ju fritt att taga den arkitekt de vilja.

Nu säges det också av reservanterna på ett ställe, att de tycka, att det skulle gå så bra, om Konungens befallningshavande finge hava saken om hand, ty då skulle befallningshavanden kunna samråda med processkommissionen. Men ett sådant samrådande måste ju ske genom skriftväxling, genom infordrande av processkommissionens uttalande, och då ligger det väl närmare till hands för Kungl. Maj:t att samråda med processkommissionen. De bo ju båda i samma stad och kunna förbereda ärendet genom muntliga konferenser och sålunda avvägbringa en mera intim samverkan.

Det säges också i reservationen att under de år, som gått, ingen nämnavärd olägenhet torde hava inträffat. Ja, det är nog så ändå, som justitiombudsmannen säger, att åtskilliga byggnadsföretag hava tillkommit på ett sätt som icke varit väl genomtänkt, och det är just meningen att nu hindra detta. Det är därför man vill hava lagen ändrad.

Herr Ekman hade en rent lagteknisk anmärkning på förslaget, men var och en kan ju se, att den invändning, som lagrådet där har gjort, blivit tillgodosedd genom att man i texten satt in orden »häradsfängelse inberäknat». När man sedan i lagtexten talar om tingshus, är det naturligt, att man även därmed avser häradsfängelse. Vidare kan jag icke förstå, att man kan anmärka på en bebadad mindre ändring i 1921 års kungörelse, av det innehåll som lagutskottet i slutet av sitt utlåtande

påpekar. Ty den ändringen är ju en nödvändig konsekvens av förslaget i övrigt.

Med hänsyn till den stundande processreformen och då förslaget blott avser att garantera, att häradsbornas goda vilja kommer till uttryck på lämpligaste sätt, hoppas jag, att kammaren vill bifalla förslaget.

*Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)*

Herr Westman: Herr talman! Lagutskottets ärade vice ordförande började sitt anförande med att förklara att såvitt han kunnat märka, föreligger det icke någon stor skillnad mellan den ståndpunkt, som intages av utskottsmajoriteten, och den, som intages av reservanterna.

För min del vill jag säga, att enligt min uppfattning, så som jag ser saken, föreligger det en mycket stor och avgörande skillnad emellan våra ståndpunkter, en skillnad, som bottnar i en olika principiell uppfattning rörande de grundsatser, som böra tillämpas vid organisationen av vår centralförvaltning och vår självstyrelse.

Det här föreliggande förslaget avser ju att införa en centralisation i ett fall, där den förut icke har ägt rum, och enligt min tanke i fråga om ett ärende, som alls icke lämpar sig för central behandling. Om någon-ting skall anses vara en fråga, som i första instans bör avgöras av de lokala organen, så är det väl en sådan fråga som denna, huruvida i den ena eller den andra landsändan ett tingshus skall ligga på den ena eller andra platsen. Vad skola vi över huvud taget hava Konungens befallningshavande i de olika länen till om icke just för att Konungens befallningshavande skall företräda det allmännas intressen i sådana frågor som denna? Konungens befallningshavande i de olika länen ha ju mycket lätt att rådgöra med ortsbefolkningen. Landshövdingen kan utan större svårighet resa till orten i fråga och taga kännedom om de förhållanden, som kunna tala för eller mot det ena eller andra förslaget. Om man däremot går den andra vägen och lägger en tingshusbyggnadsfråga till avgörande i första instans hos Kungl. Maj:t, måste man väl inse, att det naturligtvis är alldeles omöjligt att förvänta, att statsrådet i dess helhet skulle kunna sätta sig in i en sådan fråga. Vid varje konselj har man ju oerhört omfattande föredragningslistor. Det är därför otänkbart, att statsrådets samtliga ledamöter skulle kunna intressera sig för en sådan här administrativ detailsak. Allt kommer således att hänga på, om föredragande departementschefen sätter sig in i saken. Han har emellertid många andra saker — ofta av vida större räckvidd och principiell betydelse — att syssla med, så att man kan knappast begära, att han skall ägna sin tid till det förberedande arbete och frågans utredande, vilket lämpligen bör undangöras av underordnade myndigheter. Så vitt jag förstår, är väl det rätta sättet det, att låta en dylik fråga i första instans avgöras av Konungens befallningshavande. När denna myndighet träffat sitt avgörande, får ju ortsbefolkningen, d. v. s. de tingshusbyggnadsskyldiga, se, hur frågan ligger, och de, som hava intressen att bevaka, få då tillfälle att genom besvär utveckla sina synpunkter och göra sin rätt gällande. Läger man däremot saken i Kungl. Maj:ts hand i första instans,

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

så vet ortsbefolkningen kanske icke, vad som är å färde, förrän Kungl. Maj:t fattar ett plötsligt beslut. Det kan hända, att Kungl. Maj:t den ena dagen får ett infordrat utlåtande från processkommissionen, vilken föreslår en plats, som icke förut varit å bane, och att, andra dagen, innan ortsbefolkningen har ett dugg reda på vad det är fråga om, Kungl. Maj:t klämmer till med ett beslut om att tingshuset skall ligga på den av processkommissionen föreslagna platsen, utan att menigheten i orten haft tillfälle att yttra sig däröver.

Herr statsrådet framhöll, att det vore mycket lämpligt att lägga avgörandet hos Kungl. Maj:t, just därför att Kungl. Maj:t hade lätt att rådgöra med processkommissionen. Här komma vi till den andra synpunkt, som kan läggas på denna sak. Det är givet, att tingshusen skola placeras icke bara med hänsyn till menigheternas intressen utan även, med hänsyn till det allmännas, med hänsyn till de krav, som böra ställas ur rättsskipningens synpunkt. Men jag vill säga, att det förefaller, som om de anordningar, vilka föreslås i propositionen, skulle gå för långt åt det hållet att stärka processkommissionens ställning, ty processkommissionen får i själva verket enligt dem det avgörande ordet. Kommissionen håller ju nu på att utarbete en processrättsreform, ett förslag till en ny rättegångsordning, som bland annat innebär, att man ändrar domsagoindelningen här i riket. Riksdagen har emellertid icke sett detta förslag, och vi veta icke, om riksdagen en gång i framtiden kommer att godkänna processkommissionens förslag till ny domsagoindelning. Men med den anordning, som är föreslagen här i det nu föreliggande lagförslaget, blir det så, att processkommissionen säger till Kungl. Maj:t, att efter den indelning, som vi tänka oss, bör tingshuset ligga på en viss plats, och så beslutar Kungl. Maj:t i enlighet därmed. Sedan kan riksdagen komma att stå inför ett fait accompli, som binder riksdagens händer, då den en gång i tiden skall fatta beslut rörande domsagoindelningen vid införandet av den nya rättegångsreformen.

Jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet därpå att den centralisation, som nu föreslås, icke alls var avsedd i den gamla riksdagsskrivelse från 1901, som nu plötsligt har dykt upp. I propositionen citeras denna riksdagsskrivelse, så långt som Kungl. Maj:ts förslag står i överensstämmelse med densamma, men mitt i ett stycke slutar citatet framför en punkt, som understryker, att det var riksdagens mening att avgörandet i fråga om dessa saker, beträffande tingshusbyggnadsskyldigheten, alltså skulle ligga hos myndigheterna. Det står nämligen i riksdagsskrivelsen omedelbart efter slutet av det citat därur, som återfinnes i den nu framlagda propositionen: »I varje händelse böra efter riksdagens mening de tingshusbyggnadsskyldiga själva tillförsäkras ett så väsentligt inflytande på en tingshusbyggnadsfrågas utgång, att endast i undantagsfall avvikelse från deras beslut må äga rum.» Så hade man tänkt sig saken 1901, och den kungl. propositionen innebär således ett bestämt avsteg ifrån riksdagsskrivelsen i det avseendet.

Jag ber att få framhålla ytterligare en principiell synpunkt, och det är den, att såvitt jag förstår, är det väl ändå principiellt oriktigt att lägga

i administrativa myndigheters hand en befogenhet att av en menighet uti bygden utkräva en obestämt angiven byggnadsskyldighet. Byggnadsskyldigheten för närvarande är ju bestämd, ej så mycket genom 1734 års lag, som genom den praxis, som har utvecklats sig på grundvalen därav och som innebär för de tingshusbyggnadsskyldiga ett skydd mot att åläggas alltför stora bördor. Men hur skall det gå till nu? Jo, nu skall Kungl. Maj:t bestämma, efter det behov, som Kungl. Maj:t anser föreligga, huru stor byggnadsskyldigheten skall bli. Kungl. Maj:t har i realiteten befogenhet att avgöra byggnadsskyldighetens storlek eftersom Kungl. Maj:t skall fastställa byggnadsritningarna. I och med detta bestämmer naturligtvis Kungl. Maj:t också över husets storlek. Komma de tingshusbyggnadsskyldiga med en byggnadsritning, som icke upptager de lokaler, som Kungl. Maj:t anser vara behöfliga, är det självklart, att Kungl. Maj:t icke fastställer en sådan byggnadsritning.

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

Det har på sista tiden i flera fall framträtt en benägenhet att undergräva den gamla självstyrelse vi haft i vårt land genom att öka de administrativa myndigheternas maktbefogenhet gentemot olika menigheter. För min del måste jag bestämt reagera emot denna anda, varhelst den än framträder, och jag har icke velat låta detta tillfälle gå förbi utan att inlägga min gensaga emot den tendensen.

Såvitt jag kan förstå, har för övrigt behovet av en lagstiftning av den art, som här är före, på intet sätt blivit styrkt. Den här saken har ju vilat nu under 21 år, utan att några sådana missförhållanden dykt upp att det funnits någon anledning att kasta fram detta lagförslag. Herr statsrådet hänvisade i fråga om behovet av en dylik lagstiftning till vad justitieombudsmannen yttrat, men om man läser hans uttalande, finner man, att han i främsta rummet har anfört estetiska skäl. Han har i varje fall icke på något sätt visat, att de nuvarande bestämmelserna om byggnadsskyldigheten, sådana som de nu tillämpas i praxis, hava brukats på så sätt, att den olägenheten uppkommit, att de byggnadsskyldiga byggt tingshus, som äro för små för domsagens behov. Han tror bara det, att byggnadsstyrelsen skall kunna ordna saken, så att vi skola få vackrare och bättre tingshus. Ja, det är också intressant att se, att i det speciella fall, som han berör, nämligen Östra Varend, vill han hava tingshuset förlagt till Växjö och i sitt resonemang härom säger han bland annat, att det i Växjö är så bestämt, att man där icke har något rådhus utan att rådstuvurätten är inrymd i stadshuset. Men om man låter domsagan bygga ett tingshus i Växjö, kan det hända, att man, om Växjö lägges under landsrätt, kan använda det tingshus, som domsagan byggt, för den gemensamma domstol, som kan komma att utöva rättsmakten i en blivande kombinerad lands- och stadsdomsaga. Men då man läser ett sådant resonemang ifrån justitieombudsmannens sida, måste man säga sig, att det nu icke är rätta tiden att lagstifta i den här föreliggande frågan, utan att det är bäst att låta de nuvarande förhållandena bestå, då de icke äro förenade med någon verklig olägenhet. Det är bättre att taga upp denna fråga längre fram, när den är mera mogen.

Processkommissionen har också, som angives i propositionen, sagt,

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

att inom kort »torde spörsmålet om tingshusbyggnadsväsendet i hela sin vidd komma att upptagas till legislativ behandling», och då är det ju skäl att vänta med reformerna på detta område till dess. Ifall det då blir så, att staten övertager ansvaret för tingshusens uppförande, då må i det sammanhanget den lagändringen genomföras, att staten också får rätt att bestämma över lokalernas storlek och över platsen för tingshusens förläggande.

Med stöd av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr In g e s t r ö m: Då ett antagande av föreliggande lagförslag skulle medföra ökade kostnader och ökade svårigheter för de tingshusbyggnadsskyldiga, kan jag icke biträda detsamma, och detta så mycket mindre som herr justitieministern nyss vitsordade, att de tingshusbyggnadsskyldiga på ett i allo tillfredsställande sätt hittills hade uppfyllt sina åligganden. Vad som emellertid gör mig särskilt betänksam är det förhållandet, att byggnadsstyrelsen enligt det nya förslaget skulle få ett alltför avgörande inflytande på ritningar och byggnadsbeskrivningar. Erfarenheten har nämligen tyvärr givit vid handen, att byggnadsstyrelsen härvid i alltför ringa grad beaktat de ekonomiska synpunkterna, vilket till en del kan förklaras därav, att arvodet till byggnadsstyrelsens arkitekter utgår efter viss procent å kostnadsförslaget. I dessa frågor gjorde arets statsrevisorer följande uttalande: »Vidare hava revisorerna icke kunnat undgå att lägga märke till den tendens, som hos byggnadsstyrelsen i flera fall synes hava gjort sig gällande, att vid prövning av styrelsen underställda ärenden angående ny- eller ombyggnader påkalla mera omfattande och följaktligen också mera kostsamma åtgärder än de ursprungligen förslagsställande myndigheterna.»

Ur den förklaring, som byggnadsstyrelsen häröver avgav, skall jag be att få citera ett kostnadsförslag angående Umeå seminarium, beträffande vilken byggnadsfråga statsrevisorerna gjort anmärkning. Kostnadsförslaget gick för seminariebyggnaden till 2 miljoner kronor och för uthusen till 60,000 kronor. Arvodet enligt taxan skulle utgå efter 3.10 % för seminariebyggnaden, eller 62,000 kronor, och för uthus och stängsel efter 5 %, eller 3,000 kronor, allt som allt 65,000 kronor för ritningar och byggnadsbeskrivning för en byggnad, som skulle komma att kosta något över 2 miljoner kronor. Emellertid så tyckte till och med byggnadsstyrelsen, att detta var väl högt, så att den reducerade själv beloppet till 52,000 kronor. Det är helt naturligt, att man med sådana siffror för ögonen skall känna sig betänksam, då det nu är fråga om att överlåta kontrollen över tingshusbyggnader åt byggnadsstyrelsen.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den vid betänkan- det fogade reservationen.

Herr K l e f b e c k: Herr talman! Jag får bekänna, att de skäl, som från reservanternas sida här ha framförts, icke hava imponerat på mig. Det mest avgörande av det som innehålles i den tryckta motive-

ringen för reservationen, har redan besvarats av utskottets vice ordförande, så att jag skall därför bara be att få beröra några av de skäl, som i debatten hava anförts.

Herr Karl Johan Ekman påstod, att till grund för hela förslaget låg ingenting annat än en urgammal och gulnad skrivelse från riksdagen av år 1901 och de utlåtanden, som avgivits på grund av denna. Man behöver ju icke läsa synnerligen många sidor i propositionen, förrän man finner, att det, som nu har givit uppslaget till den här propositionen, är ett mycket starkt krav från justitieombudsmannens sida på att ett förslag i den här riktningen skulle bäras fram. Han säger, att det är »ett oefftergivligt krav, att ritningarna till nya tingshus skulle underkastas granskning och fastställas av Kungl. Maj:t», och detta uttalande gjordes år 1920, sålunda för icke så förtvivlat länge sedan. Detta justitieombudsmannens yrkande understrykes av processkommissionen, som säger, att det »vore av betydelse, att tillkomsten av olämpliga anordningar i förevarande hänseenden förekommes», och »att lagstiftningsåtgärder i ämnet omedelbart företoges». Det allra märkvärdigaste är dock, att herr Ekman, när han slutar sitt anförande, säger, att det är nödvändigt, att vi få några bestämmelser i den här riktningen, och att vi vänta att få dem redan nästa år. När han sedan skall bevisa, huru tekniskt otillfredsställande bestämmelserna äro, och till bevis därför säger, att det där bihanget »häradsfängelse inberäknat» icke står infört i vartenda stycke i lagtexten utan bara på ett ställe, så tycker en vanlig lekman, att när det finns en mängd föreskrifter om vad till tingshus' uppförande hörer, och det i ett av dessa stycken särskilt står uttryckt, att »Tingshus uppföres» — »med de lokaler, häradsfängelse inberäknat, behovet i varje fall fordrar», så är därmed utsagt, vad som i propositionen menas med »tingshus».

Sedan säger herr Westman, att det här förslaget går ut på att beskära menigheternas inflytande på denna fråga och att öka de administrativa myndigheternas inflytande, och det skulle då vara den buse, som skulle skrämma oss riktigt. Han tror icke ens, att ortsmyndigheterna skola höras, då en sådan fråga skall avgöras. Jag tror icke, att denna farhåga är så synnerligen grundad. Men hur förhåller det sig med hans tal om att menigheternas inflytande skulle minskas, och de administrativa myndigheternas inflytande ökas? Ja, det är då alldeles uppenbart, att, såvitt som ritningar skola fastställas, så måste den prövande myndigheten hava fria händer, och det sålunda kunna tänkas, att ritningar kunna företes, som icke godkännas. Men i vilken grad det skulle innebära någon slags *ökning* av inflytandet hos de administrativa myndigheterna, om den myndighet, som skall pröva ritningarna, heter Kungl. Maj:t, mot om den heter Konungens befallningshavande, det förstår jag icke, ty den ene är ju precis lika mycket som den andre en administrativ myndighet, som ingriper i menigheternas rätt. Fördelarna av att det är Kungl. Maj:t, som ingriper, framhölls också av utskottets ärade vice ordförande, så att det skall jag icke upprepa.

Men så kommer sedan herr Ingeström. Och han inledde sitt anfö-

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

rande med att säga, att lagförslaget »skulle medföra ökade kostnader», och det tror han naturligtvis. Men såvitt jag kunde fatta, presterade han icke något bevis för den satsen. Om man går tillbaka till justitieombudsmannens skrivelse, skall man finna där, att han visserligen, såsom herr Westman sade, tager hänsyn till estetiska synpunkter, men den synpunkt, som han först stannar inför, är den, att han under sina inspektionsresor gång på gång hade funnit, huru opraktiskt och även onödigt kostsamt ganska nyligen byggda tingshus blivit planlagda och uppförda. Det är sålunda den iakttagelsen han gjort, att folk har byggt oerhört och onödigt kostsamt, som framför allt tyckes driva honom i hans yrkande på en lagstiftning i det här ämnet.

Sedan talade herr Ingeström också om byggnadsstyrelsen, och det skulle vara beviset för den sats, varmed han inledde sitt anförande. Men herr statsrådet har nyss förklarat, att något sådant inflytande från byggnadsstyrelsens sida, som det som nu framhållits och som fruktas, icke kommer att tilläggas densamma. Då förfaller ju det argumentet också. Herr statsrådet har ju ställt i utsikt, att ett hänskjutande till byggnadsstyrelsen skall ske under vissa villkor, men under andra däremot icke, och bestämmandet ligger sedan hos Kungl. Maj:t i varje fall.

Då sålunda justitieombudsmannen under sina inspektionsresor funnit, att ändring här är av nöden, och han därvid också befinner sig i överensstämmelse med vad riksdagen i en skrivelse uttalat som sin önskan, kan jag icke förstå, varför man på grund av dessa uppkonstruerade farhågor nu skulle ställa sig avvisande till förslaget, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till detsamma.

Herr Petré, Bror: Då jag i denna fråga är av en annan mening än reservanterna och flertalet av de talare, som yttrat sig i debatten, skall jag be att få säga några ord. De skola icke bli många, ty det erfordras icke för att motivera min ståndpunkt i frågan.

Jag förstår fullt väl reservanternas resonemang och synpunkter i det föreliggande spörsmålet. De mena nämligen som så, att ortens män, vilka själva hava att bära kostnaderna i detta fall, såsom följd därav också böra i görligaste mån hava ett bestämmandeord i dessa frågor; och jag förstår också, att de känna det så, att de hava lättare att komma till tals med de myndigheter i orten, länsstyrelserna, med vilka de i så många andra frågor stå i nära kontakt. Jag förstår än bättre herr Leanders mening, då han säger, att det må vara hänt, att Kungl. Maj:t bestämmer platsen för tingshus, men ritningarna böra i varje fall komma till bedömande hos förenämnda myndighet i orten.

För mig är det emellertid så, att skälen för en centralisation vid dessa ärendens avgörande äro ur rent praktisk synpunkt övervägande dem, som anföras till stöd för reservanternas mening. Det är för mig icke tillfyllest härutinnan med den utväg, som anvisats av reservanterna, eller att man skulle träffa en sådan anordning, att processkommissionen komme i dessa ärenden att avgiva yttrande till vederbörande länsstyrelse,

utan här tala praktiska skäl för att man verkligen går längre i centraliseringssyfte. Ty vad veta vi i detta nu om den blivande processreformen, i vad angår organisationen av våra domstolar? Vi veta i allt fall så mycket, att det är anledning tro, att de kommande domstolskretsarna bliva större och komma att omfatta land och stad gemensamt. Jag frågar då: är det under sådana förhållanden rimligt att fortsätta med att låta vederbörande länsstyrelser i orterna bestämma den plats för tingshus, som de finna lämplig? Det har berättats för mig ett färskt fall angående en liten domsaga, om jag minnes rätt på cirka 23,000 människor, där man under de gångna högkonjunkturåren skulle hava byggt ett tingshus för 350,000 kronor på en plats, som jag har anledning tro ej kommer att bliva säte för underrätten i orten efter den nya domstolsindelningen. Det påminner om ett liknande förhållande med våra prästgårdar nere i Skåne. På några ställen har man där kort innan utgången av de gamla löneregleringarna kommit att uppföra nya prästgårdar. Då man nu i denna provins med dess många till areal och folkmängd små församlingar gått in för systemet att, där så lämpligen låter sig göra, söka sammanslå pastorat, så blev befolkningen å dessa platser genom nämnda byggen illa ställd inför den risk för dubbla kostnader i byggnadshänseende, som genom eventuellt pastoratssammanslagning med bestämmande av ny moderförsamling kunde komma att inträffa.

Men det är icke nog med att platsen för tingshusen, i fall av nybyggnader, för framtiden bestämmas av Kungl. Maj:t, utan det är också önskvärt, att tomtkarta och ritningarna till byggnaderna bliva bedömda av en central myndighet. Det är lämpligt därför, att det bör sörjas för att kunna framdeles tillgodose ett uppkommande behov av ökade utrymmen med hänsyn till den blivande processreformen. Detta bedömes bäst av en och samma centrala myndighet för samtliga fall av nybyggnader. Att så sker, är även av ett visst intresse ur en annan synpunkt. Det är nämligen ifrågasatta bestämmelser, enligt vilka i samband med inskrivningsväsendets omläggning våra fastighetsböcker för framtiden skulle inordnas i våra domstolsarkiv, i den mån så ej redan skett, med möjlighet till arbete med dem därstädes. Blir detta genomfört, så är det tydligt, att det ej är praktiskt att låta nya tingshus uppföras eller gamla ombyggas utan att berörda synpunkt samtidigt blir tillgodosedd, och den kan svårigen tillgodoses på lämpligt sätt från de skilda länsstyrelsernas sida ute i orterna, utan det sker bäst genom en centralt anordnad prövning av ritningarna. Jag ber också att få nämna för kammarens ledamöter, att processkommissionen redan för över ett halvår sedan har infordrat detaljerade uppgifter och ritningar rörande alla tingshus i landet.

Det vill förefalla mig, som om det här rör sig om en rent praktisk fråga, och denna praktiska fråga tyckes böra få sin lösning i den riktning, som propositionen föreslagit. Olägenheter av en sådan anordning med hänsyn till därav föranledd tidsutdräkt komma ej att föreligga, ty när en tingshusmenighet planerar ett sådant byggnadsföretag, sker det i så god tid, att den månads tidsutdräkt, som det här längst kan röra sig om, sannerligen ej vållar några olägenheter.

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

Herr vice talman, jag skall på nu anförda grunder be att få ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr R o g b e r g : Herr talman! Debatten har ju pågått väl länge, men jag anhåller ändå att få yttra några ord i densamma. Jag ber att gent emot herr Klefbeck's starka åberopande av justitieombudsmannen såsom auktoritet till förmån för Kungl. Maj:t såsom omedelbart avgörande få anmärka, att justitieombudsmannen ingalunda ansett, att avgöranderätten i de punkter, varom här tvistas, skulle överlämnas till Kungl. Maj:t, utan justitieombudsmannen har sagt: »Kungl. Maj:t eller annan lämplig myndighet», och hittills torde väl erfarenheten hava visat, att länsstyrelserna hava på ett fullt tillfredsställande sätt fyllt sina uppgifter på förevarande områden. Jag har givetvis ingen anledning att bestrida riktigheten av det fall, som en ärad talare på Skånebanken har framhållit; det är ju ej tilltalande, men jag anmärker, att den bristande kunskapen om processkommissionens verksamhet, som ännu för några år sedan kunde komma till synes, finnes nu ej mera, utan jag är övertygad om, att vilken dag som helst, då fråga kan uppkomma om uppförande av ett nytt tingshus, så skola vederbörande höra sig för om vilken uppfattning processkommissionen har i saken, och om sedan processkommissionens uppfattning inhämtas av Kungl. Maj:t eller länsstyrelsen kan ju ej spela någon roll. Det senare är lämpligast för ortsbefolkningen, och Kungl. Maj:t kan i dessa frågor icke avgöra med större konsekvens eller enhet, då det gäller riket i sin helhet, än en lokal myndighet kan göra det. Det medgives, att reservanternas största betänksamhet avser frågan om ritningarna. Enligt vad lagrådets yttrande innehåller och enligt vad i praxis tillgår, så torde de tingshusbyggnadsskyldiga under gällande rätt vara befogade att själva bestämma om tingshusens beskaffenhet utan något ingrepp av överordnade myndigheter, under förutsättning att de äro ense. Nu skulle, även om tingshusbyggnadsskyldiga äro ense, ritningarna översändas till Kungl. Maj:t, men jag kan ej föreställa mig, att Kungl. Maj:t äger rättighet att göra sådana ändringar i ritningarna, att på grund därav ökade kostnader för de tingshusbyggnadsskyldiga skulle uppkomma, utan Kungl. Maj:t kan endast stanna vid en antydning, att ritningarna böra omgöras i en eller annan riktning. Det är olämpligt. Detta lagförslags förhållande till den kommunala självbestämningsrätten borde varit utredd. Någon brådska med sakens avgörande föreligger ej, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr E k m a n, K a r l J o h a n : Herr talman, det förvånar mig, att herr Klefbeck, fastän han satt så nära talarestolen, kunde höra och uppfatta så illa vad jag sade. —

I anledning av herr Petrén's uttalande vill jag säga, att jag ej är så alldeles övertygad om, att det tingshus, varom han talade, är så beläget, att det ej kan användas även efter den nya domsageindelningen. Emellertid, mina herrar, i 26 kap. 4 § rättegångsbalken, varom det nu är fråga, heter det: »Tingsbyggnad skall vart härad bygga å vanlig tingstad, el-

ler där Konungens befallningshavande prövar det för allmogen lägligast, sedan rätten däröver hörd är.» Man har ju beträffande rättegångsreformen redan kommit så långt, att man har en plan uppgjord för domsagornas indelning. Intet hindrar, att Kungl. Maj:t underrättar sina befallningshavande om innehållet av denna plan, så att dessa, vid prövningen av hithörande frågor kunna bevaka det allmännas rätt. Den förändrade indelningen av domsagorna är ju en ren tillfällighet, som icke återkommer på långa tider, men att för en sådan tillfällighet upphäva en självstyrelserätt, som folket har haft i århundraden, det kan jag ej finna riktigt. Det synes mig bäst att bibehålla denna rätt, sådan den är, men underrätta de myndigheter i orten, som skola ha med saken att göra, hur frågan ligger, så att de tillse, att ej några större misstag begås vid förläggningen av tingshus, som hädanefter nyuppföras. De nya lagbestämmelser, jag auser önskvärda, gälla blott en ändring i föreskrifterna om tingshusens storlek och beskaffenhet. Jag vidhåller mitt avslagsyrkande.

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

Herr Larsson, Jacob: Det kan vara skäl att uppmärksamma, att man här målar upp för sig farhågor, som, så vitt jag kan förstå, äro alldeles omotiverade. Man fruktar, att därigenom, att ritningarna skola godkännas av Kungl. Maj:t och att således byggnadsstyrelsen kan komma att höras, innan ärendet avgöres, det kommer att läggas i byggnadsstyrelsens hand att bestämma över uppförandet av byggnader, som skulle medföra onödiga kostnader och således komma att obehörigen betunga de tingshusbyggnadsskyldiga. Denna farhåga är väl förebyggd genom det sätt, på vilket lagen är formulerad. Lagen innehåller, att tingshus skall uppföras efter ortens sed, och att dess dimensioner och inredning skola lämpas efter behovet i varje särskilt fall, och över dessa gränser kan ju naturligtvis ej byggnadsstyrelsen komma med några krav. En annan sak är, att man får lov att här tänka mera än på dagens behov. Vid ett genomförande av processreformen kan behovet av domstolslokaler bli större än för dagen. Därför är det av vikt, att ritningarna till de nya tingshusen så uppgöras, att byggnadsplanen kan, utan att man behöver tillspilogiva vad som redan finnes, utvidgas för mötande även av de ökade behov, som i framtiden kunna uppstå. Ur den synpunkten är det ju fullt berättigat, att prövningen av ritningarna lägges i en central myndighets hand, och den lämpligaste myndigheten är Kungl. Maj:t. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Westman: Jag skall endast be att få med anledning av det yttrande, som herr Petrén hade, säga, att jag har svårt att föreställa mig, att de tingshusbyggnadsskyldiga i vårt land skulle ha en brinnande lust att bygga tingshus med risk att sedan få dem kasserade. Jag tror, att de av naturen äro ganska försiktiga och vilja undgå onödiga kostnader. Jag är övertygad om att det är tillräckligt för att avskräcka dem från att vilja bygga ett tingshus på en olämplig plats, att de genom Konungens befallningshavande få tillfälle att höra från processkommis-

Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)

sionen, att det finnes skäl att antaga, att ett nytt tingsställe skall föreslås av kommissionen.

Jag vill slutligen ännu en gång betona, att en del av de invändningar, som jag framställt mot en centralisering, bortfalla, därest i samband med centraliseringen staten övertager tingshusbyggnadsskyldigheten. Ett lagförslag, som innehåller båda dessa moment, skulle av mig bemötas på ett annat sätt än det nu föreliggande.

Herr Rosén: Herr talman! Jag ber att få erinra därom, att under de senare åren riksdagen upprepade gånger avslagit förslag, som utarbetats av byggnadsstyrelsen, därför att dess anspråk varit för stora. Det skulle då te sig synnerligen märkvärdigt, om riksdagen nu skulle visa sig ha förtroende för samma styrelse och utvidga dess makt och verksamhetsområde. Då jag ej kan hysa detta förtroende, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Larsson, Jacob: Gentemot herr Rosén ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att det här ej är byggnadsstyrelsen, som skall uppgöra några ritningar. Det är ju ej byggnadsstyrelsen, som skall avgiva förslag till tingshusbyggnader. De tingshusbyggnadsskyldiga äga vända sig till vem de vilja för att få planerna uppgjorda, men det är Kungl. Maj:t, som sedan har att pröva framställningarna. Att Kungl. Maj:t inhämtar yttrande från byggnadsstyrelsen är en sak, men varken kostnadsförslag eller ritningar behöva där uppgöras.

Herr Rosén: Ja, jag känner mycket väl till, att så är förhållandet, men jag har också mycket väl reda på att byggnadsstyrelsen rätt ofta ogillar ritningar, som upprättats av andra, för att i stället låta styrelsens egna arkitekter upprätta nya ritningar, som kunna godkännas.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 49;
Nej — 62.

---

*Lagförslag rörande tingshusbyggnad.
(Forts.)*

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion om ändring i 13 § 2 mom. i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster.

Utskottets hemställan bifölls.

nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning rörande vissa rättsförhållanden mellan grannar i bysamhällen.

Utskottets hemställan bifölls.

Då tiden nu var tämligen långt framskriden, beslöts på hemställan av herr förste vice talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner, nr 251 och 257, hänvisades desamma till behandling av lagutskott.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inredning och utrustning av tandläkarinstitutets nya lokaler;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av bergsskolorna i Filipstad och Falun;

nr 58, i anledning av väckt motion angående användande av eventuellt uppkommen behållning å det för år 1922 beviljade förslagsanslaget till understöd åt nykterhetsnämnderna m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till statskontoret och riksräkenskapsverket jämte en i ämnet väckt motion;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att påbörja anläggning av en radiostation för trafik med Amerikas Förenta Stater;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse angående av Kungl. Maj:t meddelat uppskov med slutförandet av vissa undersökningsarbeten i Kiirunavaara och Gellivare malmberg;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sänkning av räntan å lån från fonden för rederinäringens understödjande; och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till kapitalökning för fonden för torvindustriens befrämjande;

sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande (nr 1), nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition dels med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående beskattning av socker m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 32, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 33, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser rörande besvär över förvaltningsmyndigheternas beslut i anmärkningsmål;

nr 13, i anledning av väckt motion om ändring av § 2 mom. 2 i ordningsstadgan för riksdagens första kammare; samt

nr 14, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående tillsättning av råds-, byråchefs-, ledamots- och därmed likställda befattningar inom statsförvaltningen och de centrala ämbetsverken; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion i andra kammaren, nr 185, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt samfälliga jordbruk av tillgång till kapital; och

nr 10, i anledning av väckt motion i andra kammaren, nr 178, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillämpning av gällande författningar om elektriska ledningars framdragande inom kronoegendomar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammaren åtskildes kl. 5,15 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 3 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4 A, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Punkterna 1—25.

Av dessa lades punkterna 5, 7, 12 och 23 till handlingarna. Vad utskottet i övriga nu ifrågavarande punkter hemställt bifölls.

Punkten 26.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1922 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.*

Vidare hade uti två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren (nr 45) av herr *E. B. Andersson* m. fl., och den andra inom andra kammaren (nr 75) av herr *B. F. Holmgren* m. fl., hemställts, att riksdagen ville medgiva, att skarpladdade 6,5 m/m patroner m/94 med stålmantlad kula måtte få till det frivilliga skytteväsendet utlämnas från statens ammunitionsförråd till ett beräknat pris av 5 öre per stycke, samt att till det frivilliga skytteväsendets främjande å extra stat för första halvåret 1923 måtte anvisas ett belopp av 850,000 kronor, att fördelas på sätt som i förstberörda motion närmare angäves.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

1) i anledning av förevarande motioner

a) till det frivilliga skytteväsendets befrämjande å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa under fjärde huvudtiteln ett reservationsanslag av 656,000 kronor;

Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)

b) medgiva, att av detta anslag ett belopp av 400,000 kronor, motsvarande ammunitionsbidraget till äldre anslagsberättigade skyttar, ställdes till förfogande av arméförvaltningens artilleridepartement för anskaffning av mobiliseringsammunition, mot det att departementet till skytteförbundens överstyrelse utlämnade 4,000,000 skarpladdade patroner m/94 med skyldighet för överstyrelsen att återställa tomhylsor och laddramar, svarande mot 75 procent av det utlämnade antalet patroner, dock med rätt för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle sådant påkalla, till överstyrelsen kontant utbetala sistnämnda belopp;

II) i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrels expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1922 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

III) avslå motionärernas förslag om utlämnande från statens ammunitionsförråd av skarpladdade 6,5 m/m patroner m/94 med stålmantlad kula till ett beräknat pris av 5 öre per patron i större omfattning än som vid anslagsberäkningen för tiden 1 januari—30 juni 1923 avsetts.

Vid förevarande punkt hade reservation avgivits av herrar N. A. Nilsson, O. U. B. Olsson, J. Nilsson i Malmö, C. Johansson, A. Andersson i Råstock, J. B. Eriksson i Grängesberg, K. V. Rydén, C. R. Jansson i Falun, L. J. Carlsson-Frosterud och A. E. Ljungberg, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

"Utskottet delar till fullo de av departementschefen anförda skälen för en indragning för 1923 av anslaget till den frivilliga skytterörelsen. Det statsfinansiella läget är mera kritiskt än någonsin. Alla tänkbara och möjliga besparingar böra därför företagas. Enligt utskottets mening är det här ifrågavarande området också sådant, att besparing utan olägenhet kan ske. Utskottet hemställer, att riksdagen måtte med avslag å motionerna i ämnet bifalla Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt."

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr vice talman! I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit indragning av vissa anslag, som tidigare utgått. Dessa anslag omfatta bland annat stipendier av olika slag, anslag för nykterhetsundervisning och anslag till skytterörelsen. Denna Kungl. Maj:ts avsikt kom givetvis i kollision med vissa grupp- och kårintressen, som just voro intresserade av anslagen. Kungl. Maj:ts åtgärd var förestavad av hänsyn till det statsfinansiella läget. En del av dessa grupper, som tyckte, att man icke borde indraga anslagen, hava också givit detta tillkännå genom väckandet av motioner. Bland de väckta motionerna var även en om anslag för nykterhetsundervisning, en sak, som riksdagen tidigare behandlat samt också avslagit. En annan motion avsåg att få fram anslaget för främjandet av den frivilliga skytterörelsen. Jag representerar en kår, som ansåg sig

icke heller vara så väl behandlad, om jag får använda detta uttryck. Jag avstod dock i alla fall från att väcka någon motion. Jag tyckte, att Kungl. Maj:ts motiv med hänsyn till det statsfinansiella läget var så starkt, att man helst borde avstå. Där man emellertid icke avstått var, såsom jag nyss nämnde, på dessa två punkter om nykterhetsanslaget och anslaget till den frivilliga skytterörelsen. Jag anser fortfarande, att Kungl. Maj:ts motivering är så stark, att man högst ogärna bör gå emot den, utan tvärtom understödja den på allt sätt. Majoriteten inom riksdagen har också nyligen med stor bestämdhet sagt ifrån, att man icke vill vara med om något anslag i fråga om nykterhetsundersövningen. Jag hade därför väntat mig, att man inom statsutskottet skulle hava enat sig i samma syfte och med hänsyn till det statsfinansiella läget beslutat avslå den motion, som här föreligger.

Emellertid är detta ett anslag, där även känslorna äro med och i dylika fall är man icke alltid så mottaglig för kalla och säkra motiv, sådana som här förelagts från Kungl. Maj:ts sida. Man har därför till sist stannat vid att, såsom av utskottsutlåtandet framgår, föreslå ett anslag av 656,000 kronor. För min del anser jag det vara mycket välbeträkt, om även första kammaren liksom den andra tidigare i dag ville avslå detta förslag. Det förefaller mig vara oriktigt att bifalla ett sådant förslag om anslag alldeles strax efter det vi ansett oss icke hava råd att godkänna ett förslag om dyrtidstillägg efter ungefär samma principer som förut. Man kan således påstå, att genom det förslag, som framkommit från Kungl. Maj:t, är det en hel del kårer och grupper, som gå förlustiga stipendier och dylikt. Det skulle alltså se ganska egenomligt ut, ifall riksdagen verkligen sade som så: att resa ut och bedriva studier kan ni icke få, men om ni vill öva eder i vapnens bruk, så gärna!

Var man för övrigt skall få dessa pengar ifrån har man icke heller så starkt angivit, ty de besparingar, som äro gjorda av statsutskottet, förnämligast dess första avdelning, täcka icke det anslag, som här begäres. Då har man man och man emellan sagt, att ännu har man icke avgjort den militära löneregleringen; vad man icke kunnat spara på de punkter och poster, som nu föreligga till behandling, och som tidigare behandlats, kan man kanske spara på denna lönereglering. — Ja, jag tror icke, att det kommer att väcka alltför stora sympatier ute i landet, om man på ett sådant sätt hushållar med statens medel, d. v. s. har råd att ge anslag för skytterörelsen men till dem, som tjäna i det verkliga försvaret, icke kan ge de löner, som de annars äro berättigade till, därför att man måste spara, så att man har något att ge vid nu ifrågasvarande anslag. Under sådana omständigheter förefaller det mig som om alla skäl tala för att man här i första kammaren av rent statsfinansiella skäl drager in anslaget i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Skulle man sedan gå in på en saklig debatt om detta spörsmål, tror jag icke att man vunne något så särdeles mycket därpå, ty denna fråga har rätt ofta diskuterats. Den sidan, som kämpar för bibehållandet av detta anslag, har alltid en överdriven respekt för betydelsen av

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

Anslag till
frivilliga
skyttväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)

skytterörelsen — alldeles för överdriven, enligt min mening. Under sådana omständigheter är det givetvis ej mycket lönt att ingå på en sakdebatt i frågan. Jag skall heller icke göra detta utan inskränka mig till att säga, att skyttens uppgift har genom det gångna kriget undergått en omvärdering. I stället ha trätt fram — om man skall tala om olika vapen — de tekniska hjälpmedlen, handgranater och kulsprutor m. m. Dessa äro således de dominerande i jämförelse med skyttens uppgift.

En annan sak, som i detta sammanhang stått på dagordningen är, huruvida den nuvarande skytterörelsen kunde på något sätt kombineras med försvarsorganisationen. Den saken har givetvis varit föremål för försvarsrevisionens behandling. Jag har icke rätt att säga något om, hur man tagit på dessa saker inom revisionen eller vad som kommer att bli revisionens förslag på denna punkt, men enligt min personliga uppfattning förefaller det mig vara alldeles omöjligt att kombinera den frivilliga skytterörelsen med försvarsorganisationen. Ur den synpunkten har man således ingen som helst anledning att ge något anslag åt denna organisation med tanke på att den i framtiden skall kunna kombineras med statens egen försvarsorganisation. Om man talar med militärer om den frivilliga skytterörelsen och säger: om vi nu skulle ge anslag till skytterörelsen, äro ni militärer då med om att spara in så och så många hundra tusen för att ge dem åt sagda rörelse? Då får man det svaret, att det äro de icke med om, därför att det är mera ekonomiskt, att statens egen försvarsorganisation använder dessa medel. Det har också sagts med stor bestämdhet, att man får mera för detta nedlagda kapital, om statens egen försvarsorganisation använder det, än om man anslår det till den frivilliga skytterörelsen.

Vi hava ingen anledning att betvivla, att de flesta av dessa skyttar hava ett välmenande intresse för fosterlandet. Men samtidigt kan icke bortresoneras, att skytterörelsen icke samtidigt är ett folknöje och som jag tidigare tillåtit mig säga, ett folknöje icke alltid av förstklassig art: men det är kanske riktigt, att man skall fördöma hela rörelsen, därför att den på ett eller annat ställe visat sig taga former, som icke äro särdeles att rekommendera. Jag vill emellertid säga, att om dessa skyttar äro så intresserade för sin uppgift, att de anse, att den bör främjas vid alla tider, så förefaller det mig, som om de själva borde bringa detta lilla offer, så litet på dem var, och lämna dessa 650,000 kronor åt staten, som så väl behöver dem i dessa tider. Ja, jag vill säga som jag sade i mitt anförande för en stund sedan, att det skulle se mycket egendomligt ut ute i landet, om riksdagen bifölle anslaget till den frivilliga skytterörelsen men avslope alla andra anslag, såsom jag nyss nämnt, dels för stipendier och dels för viss undervisning. Jag kan därför icke annat än på det varmaste understödja Kungl. Maj:ts förslag, som är upptaget i den vid utlåandet fogade reservationen.

Jag ber därför, herr vice talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr vice talman! Det är ju alldeles

klart, att vi inom statsutskottet haft all anledning att mer än en gång betänka oss, innan vi kommit med en tillstyrkan av ett så pass betydande belopp, varom här är fråga, till det frivilliga skytteväsendet, när intet förslag förelagat från Kungl. Maj:ts sida och då i statsverkspropositionen täckning för detta belopp icke har företetts. Jag vill icke fördölja, att det för min personliga del varit med en stor tvekan, som jag slutligen ansett mig pliktig att biträda det förslag, som nu föreligger i form av statsutskottets, och jag har gjort det därför att det anslag, som det här är fråga om, gått ut under en följd av år och att jag icke kunnat finna det vara riktigt att utan vidare klippa av detsamma på en gång. Det anslag, varom här är fråga, är nämligen icke fullt analogt med de anslag, som den föregående ärade talaren åberopade. Riksdagen har ju icke indragit alla anslag för nykterhetsupplysningsarbetet utan endast en del av dem. Verksamheten kan sålunda fortsätta, och denna undervisning kan på det sätt den utövats med statens bidrag fortgå, ehuru i begränsad omfattning. Vad sedan stipendierna beträffar, äro de icke alls jämförliga med nu ifrågasvarande anslag.

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.*

(Forts.)

Så har man sagt, att den frivilliga skytterörelsen får hänvisas att själv bära alla sina kostnader. Men det är ju så beträffande den frivilliga skytterörelsen, att utom rent personliga offer, som fordras av varje enskild medlem i skytteföreningarna, kostar det ju betydande belopp för medlemmarna att kunna delta i skjutövningarna. Ammunitionen få de icke för intet. De få sålunda underkasta sig betydande ekonomiska uppoffringar. Det ha de även förut fått göra trots det rikliga anslag, som riksdagen lämnat. Detta anslag har i alla fall icke räckt till mer än en mindre del av de kostnader, som de frivilliga skyttarna fått underkasta sig för denna sin verksamhet.

Den föregående ärade talaren sade vidare, att han för sin personliga del kommit till den uppfattningen, att det var förenat med stora svårigheter att kunna inordna den frivilliga skytterörelsen såsom ett led i vår försvarsorganisation. Ja, jag för min del sätter i detta hänseende större tillit till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, som ju haft anledning att syssla med dessa ting lika mycket som både den föregående ärade talaren och jag, och han har åtminstone för sin del icke vågat uttala sig så kategoriskt som herr Nilsson i sitt anförande gjorde. Den, som tagit del av statsverkspropositionen har funnit, att statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har lämnat den frågan öppen, till dess försvarsrevisionens arbete är slutfört. I så måtto vill jag ge den föregående ärade talaren rätt, att man vid sysslandet med detta problem nog kommit till insikt om att från militärernas sida reses ett ganska bestämt motstånd mot att lämna kompensation i fråga om förkortad övningstid eller på annat sätt för de ökade kostnader, varmed försvarsväsendet skulle belastas, därest man på fjärde huvudtiteln uppförde ett anslag till det frivilliga skytteväsendet. Men därav följer enligt min mening icke, att det ändå icke kan vara berättigat att kräva en viss kompensation, och det är icke omöjligt att det i en eller annan

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

form kan komma fram ett yrkande på att man vid bibehållandet av den frivilliga skytterörelsen ställer så till, att försvarskostnaderna i sin helhet icke bliva större, även om staten i fortsättningen skulle lämna anslag till denna rörelse.

Nu är det ju alldeles riktigt, att vi icke på fjärde huvudtiteln kunnat göra några synnerligen stora besparingar. Men jag förmodar, att de ärade ledamöterna av denna kammare skola inse och förstå, att det icke kan vara så synnerligen lätt att göra besparingar på denna huvudtitel, sedan den förberetts av den försvarsminister, som vi nu hava och som sannerligen icke genom sina föregående på detta område har visat sig vilja vara med om någonting, som icke även han måste anse vara oundgängligen nödvändigt. Jag måste ju i det fallet komplimentera honom för att han verkligen lyckats så bra, att det visat sig vara förenat med nästan oöverstigliga hinder att på någon enda punkt göra några begränsningar utöver vad han själv gjort. I detta avseende har han i den allra högsta grad tagit hänsyn till den ekonomiska depression, i vilken vi för närvarande befinna oss. Vi hava visserligen på vissa områden lyckats nedbringa de siffror, som återfinnas i statsverkspropositionen. Men det förhåller sig därvidlag icke på det sättet, att vi kunnat föreslå några inskränkningar, begränsningar eller indragningar utan det beror på att vi räknat med något lägre å-priser och på det sättet med hänsyn till den alltjämt fortgående nedgången i den allmänna prisnivån kunnat nedbringa fjärde huvudtiteln, så att den även med inrymmandet av de 656,000 kronor, som här föreslagits, dock hållit sig vid ungefär samma belopp, som förelåg, då utskottet började sin behandling av densamma. Under föregående år — och särskilt under det närmast föregående året — var det ju ett betydligt större nöje att behandla fjärde huvudtiteln, därför att den dåvarande departementschefen tagit till med en viss prutmnå, som vi sedan kunde begagna oss av. Det är ju alltid angenämt att inför kamrarna kunna påvisa, vilka besparingar man har gjort i vad Kungl. Maj: t äskat. Men detta nöje har den nuvarande försvarsministern icke bestått oss, och vi få finna oss däri. Jag förstår och senterar också de synpunkter, som varit vägledande för honom. Jag tror mig kunna säga, att, trots det han varit sparsam, har han gjort upp huvudtiteln med omsorg, och att den enda punkt, på vilken jag har anledning att känna mig besviken, är den varom överläggningen nu rör sig.

Nu har motionären föreslagit, att riksdagen skulle bevilja 850,000 kronor. Vi hava inom utskottet försökt nedbringa denna summa, ty vi ville icke gå till ett så högt belopp. Men hur vi än vredo och vände på frågan, kunde vi icke komma ned längre än till 656,000, för så vitt vi skulle lägga en beräkning för, hur anslaget skulle disponeras, till grund för den summa, som vi föreslagit.

I innevarande års riksstat är upptaget ett belopp av 1,376,000 kronor för samma ändamål, och då den nuvarande huvudtiteln, sådan den nu föreligger, endast avser sex månader under år 1923, skulle det ligga närmast till hands, att man hade hållit sig till hälften av detta

belopp. Nu förhåller det sig emellertid så, att det direkta understöd, som utgår till anslagsberättigade skyttar, skall gå ut under första halvåret med 150,000 kronor. Huvuddelen av skjutningarna äger rum på våren och för detta ändamål åtgå 400,000 kronor till 4 miljoner patroner. Då förstå herrarna, att om man i övrigt i någon mån skall tillgodose övriga delar av den frivilliga skytterörelsen, har det icke varit möjligt att nedbringa beloppet under vad utskottets förslag innebär. Totalbeloppet är ju dock icke fullt hälften av vad det är för innevarande år.

*Anslag till
frivilliga
skyttväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

Men det är en annan synpunkt, som man icke får lämna alldeles ur räkningen vid bedömandet av denna fråga, och det är den ökade omsättning av ammunitionen, som härigenom beredes statsverket. Det förhåller sig nämligen så, att vi måste hålla oss med ett så stort förråd av mobiliseringsammunition att omsättningen av densamma, inom beräknad tid, icke kan ske enbart genom den förbrukning som årligen äger rum i samband med de militära övningarna och utbildningen. Därför är det också föreskrivet, att visst antal patroner skola utlämnas till den frivilliga skytterörelsen (under senare år 8 miljoner stycken årligen) från statens förråd, och att vederbörande departement skall beredas ersättning för denna ammunition ur det till skytterörelsen beviljade anslaget. I händelse denna ammunition icke användes för den frivilliga skytterörelsen, skall den antingen användas på annat sätt eller också laddas om, och detta medför rätt betydande ekonomiska uppföringar.

Jag har visserligen hört, att andra kammaren med en rätt betydande majoritet — jag tror med 121 röster mot 97 — har avslagit vad statsutskottet här föreslagit. Det är väl sålunda icke stor anledning att våga hoppas, att riksdagen, även om denna kammare nu bifaller utskottets förslag, i en gemensam votering skall bevilja beloppet. Detta hindrar emellertid icke mig att det oaktat så långt möjligt försöka befrämja detta ärende. Jag anser det nämligen icke vara rätt, att riksdagen, sedan den under en följd av år lämnat anslag till denna rörelse, nu helt tvärt indrager sitt anslag. Ungdomen kan säkerligen använda sin tid sämre än i den frivilliga skytterörelsens tjänst. Många av de fester, som anordnas av den frivilliga skytterörelsen i samband med dess verksamhet, hava säkerligen bidragit till att höja fosterlandskänslan och lyfta ungdomen, även om en och annan av dessa fester kanske icke haft den prägel, som varit önskvärd. Men jag vill fråga: vilken stor folklig rörelse står i sådant avseende fullständigt ren och fri från anmärkning? Det är ofrånkomligt, att varje stor folklig rörelse har utslag, som äro mindre tilltalande, men därefter får man icke döma hela rörelsen utan efter dess verksamhet i stort, och då tror jag, att man om den frivilliga skytterörelsen måste säga, att den varit och är av den beskaffenhet, att den är förtjänt av statens understöd. Nu är det ju möjligt, att den skall kunna fortsätta, även om anslaget för första halvåret 1923 icke beviljas, men det är mycket troligt, att den då kommer att uppvisa en tillbakagång. Jag tror icke, att man kan våga räkna med att alla, som nu ansluta sig till denna rörelse, skola be-

*Anslag till
frivilliga
skyttväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

finnas villiga att bära hela den ekonomiska uppoffring, som det för med sig att deltaga i denna rörelse. Under år 1914 visade den frivilliga skytterörelsen ett våldsamt uppsving av lätt förklarliga skäl, och det måste betecknas såsom ett vackert utslag hos den svenska ungdomen, att den vid den tidpunkten strömmade till den frivilliga skytterörelsen. Sedermera har den gått något tillbaka men under sista tiden återigen visat anmärkningsvärd livaktighet och ökad utveckling. Det vore enligt min mening icke riktigt att man här genom en åtgärd skulle medverka till att det förnyade uppsving, som denna rörelse sålunda visat, återigen skulle förbytas i en tillbakagång.

Det är på grund av dessa skäl, herr talman, som jag, trots det jag livligt uppskattar och senterar kraven med hänsyn till den ekonomiska situation, vari vi nu befinna oss, likväl ansett mig pliktig att medverka till det beslut, vartill statsutskottet kommit och till vilket jag alltså ber att få yrka bifall.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Den siste ärade talaren har så utomordentligt vackert talat om detta anslags nödvändighet, att det är svårt att ställa sig på den motsatta sidan. Jag måste dock bekänna, att jag icke kunnat tillägna mig den uppfattningen av situationen, som den ärade talaren fört till togs. Herr Kvarnzeliuss tillkännagav allra sist — och jag anhåller, att kammaren måtte taga fasta på det — att det redan meddelats, att skytterörelsen som sådan icke behöver läggas ner på grund av ett uteblivet anslag vid detta tillfälle. Visserligen förklarade herr Kvarnzeliuss, att ett nedsättande eller uteblivande av anslaget skulle för skytterörelsen bli kännbart. Den skulle icke kunna bära de utgifter, som skulle läggas på dess axlar, om den skulle på frivillighetens väg fullfölja sin verksamhet hädanefter som hittills. Herr Kvarnzeliuss sade i detta sammanhang också några vackra ord om skytterörelsen och frågade vilken stor folkrörelse, som kunde uppvisa en renare och blankare sida än densamma. Jag tror det är litet oförsiktigt av den ärade talaren att göra en så stor sak av denna rörelse, som man dock måste säga, att den med alla sina förtjänster har synnerligen svåra avigsidor, vilka jag för min del tror väga minst lika mycket som de goda sidor man kan ställa fram här. Herr Kvarnzeliuss gjorde också i början av sitt anförande en jämförelse mellan nykterhetsörelsen och skytterörelsen och yttrade, att det uteblivna anslaget till nykterhetsundervisningen icke behöfde medföra, att denna helt och hållet måste läggas ner. Ja, vad kommer det an på? Jo, naturligtvis på, att de enskilda nykterhetssällskapen måste själva uppbära denna verksamhet, då riksdagen nu ansett sig icke kunna ge anslag åt nykterhetsundervisningen. Då vill jag emellertid draga ut den parallellen så, att om den ena folkrörelsen får bära sina egna utgifter, då bör vid ett tillfälle som detta även den andra folkrörelsen få göra det. Kan man ställa dem

parallellt med avseende på deras fosterländska gärning, då må de också ställas parallella beträffande anslag, som riksdagen ger. Jag tror dock inte, det måste jag betona, att det är möjligt att draga denna parallell, utan man måste sätta nykterhetsrörelsen såsom en mera fosterländsk rörelse än skytterrörelsen. Jag tror också, att när man bedömer dessa två saker, måste man säga sig, att anledningen till, att riksdagen vägrade att ge anslag till nykterhetsundervisningen, var känslan av, att man icke borde hjälpa en verksamhet, som möjligen kunde reda sig själv, och detta trots att dessa medel icke skulle tagas av skattemedel utan av medel, som egentligen enligt riksdagens eget beslut skulle fonderas för just sådana ändamål — rusdrycksmedelsfonden skulle nämligen i detta fall användas. Här är det emellertid frågan om, att medlen skola utgå av skattemedel, och under sådana förhållanden kan jag icke finna annat än att riksdagen har ännu större anledning att vara försiktig med dessa utgifter.

Jag tror icke, att det skulle bli väl upptaget ute i landet — det har ju betonats av den förste ärade talaren här — att då vi i dag måst neka dyrtidstillägg i den utsträckning våra statstjänstemän ha räknat på och kanske behövt, vi skulle lämna ett så stort anslag som 656,000 kronor till detta ändamål för ett halvår. Herr Kvarnzelius har ju framhållit, att detta anslag blott är avsett för ett halvår, trots att det möjligen kan sägas, att största delen av ett årsanslag för denna rörelse faller på första halvåret. Det kvarstår dock, att vi ge anslaget för första halvåret och ställa öppet, vad vi vilja ge för nästa halvår. Jag tror inte det vore lyckligt handlat att lämna så stort anslag som 656,000 kronor. Därtill kommer, att när vi se på anslagets fördelning, såsom statsutskottet angivit den, så finna vi, att egentligen endast 400,000 kronor av dessa 656,000 äro till ett ändamål, som man möjligen skulle anse vara lämpligt, nämligen till ammunition, och det övriga är till administrativa ändamål så gott som alltsammans. Det är också en sida av saken, att denna rörelse har så synnerligen stora administrationskostnader, vilka riksdagen knappast kan ha anledning att, som den hittills gjort, understödja.

Herr Kvarnzelius ville också framhålla, att det var en god gärning, som gjordes, i det ammunition, som låg i kronans förråd, nu fick omsättning och icke behövde ligga kvar oanvänd. Ja, jag vill fråga: vore det icke lämpligare att låta de värnpliktiga skjuta litet mera och få litet mindre honnörsexercis och på det sättet göra av med ammunitionen, än att den som här med stora uppoffringar skulle ges ut för ändamål, för vilka man måste sätta ett ganska stort frågetecken.

Herr talman, jag ber för min del att få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt finnes avgiven.

Herr statsrådet H a n s s o n: Herr talman, mina herrar! Jag ber att till statsutskottets värderade ordförande få framföra ett tack för hans komplimang och för den välvilliga behandling, som statsutskottet ägnat försvarsbudgeten. Jag måste emellertid här säga några ord, som

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)

kanske icke stå i fullaste samklang med de uttalade tacksamma orden. Jag måste nämligen mot utskottets beräkningar i vissa punkter göra rätt allvarliga anmärkningar.

Utskottet har, som det förefaller mig, under sin strävan att spara ihop så mycket pengar, som behövdes för att även i år kunna föreslå anslag till det frivilliga skytteväsendet, på några punkter gjort beskärningar i av Kungl. Maj:t äskade belopp. Sammanlagt representera de sålunda gjorda nedprutningarna 589,000 kronor. Då man jämför denna summa med de 656,000 kronor, som föreslås såsom understöd åt det frivilliga skytteväsendet, skulle alltså uppstå en nettoökning på 67,000 kronor. Men granskar man närmare de poster, på vilka statsutskottet gjort sina nedprutningar, skall man komma till det resultatet, att de sålunda gjorda besparingarna till större delen äro besparingar endast på papperet, och att den verkliga merutgiften, som åsamkas genom ett bifall till utskottsförslaget, torde stanna på omkring en halv miljon.

Jag ber, herr talman, om ursäkt, att jag här berör också andra anslag under huvudtiteln än skytteanslaget. Men jag tror för min del, att det kan vara lämpligt att här nu beröra även dessa andra punkter, i synnerhet som de ha ett visst sammanhang med den föreliggande. Jag ber därför att något få belysa den sparsamhets- eller prutningsmetod, som utskottet i vissa fall har använt.

Den första stora besparingen, som möter i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, är nedprutningen av anslaget till rekryteringskostnader från 195,000 till 50,000 kronor. Detta är emellertid ingen verklig nedprutning. Den möjliggöres endast därigenom, att man för de 145,000 kronorna kan anlita reserverade medel i stället för att begära anslag av riksdagen, och det är alltså ingen minskning i den faktiska utgiften.

Går man vidare, skall man finna ett förslag att minska tryckningskostnaderna för armén med 40,000 kronor eller från 190,000 kronor, som äskats, till 150,000 kronor. I detta sammanhang uttalar utskottet, att med iakttagande av sträng sparsamhet det här skall vara möjligt att minska utgiftssumman. Jag tror mig kunna säga, att lantförsvarets kommandoexpedition, som har stor del i handhavandet av detta tryckningsanslag, sedan ett par år tillbaka nedlagt ett mycket energiskt och även framgångsrikt arbete på att begränsa tryckningskostnaderna. Men ehuru man på sistone vidtagit till och med en så drastisk åtgärd, som att icke låta de värnpliktiga behålla sina instruktionsböcker utan taga tillbaka dem för att de skola på nytt användas av nyinryckande, visar det sig, att de höga tryckningskostnaderna än så länge gjort, att den beräknade anslagssumman under de senare åren våldsamt överskridits. Sålunda uppgick den verkliga kostnaden under tryckningsanslaget för 1920 till 510,000 kronor och för 1921 till 635,000 kronor. Nu föreslår utskottet 150,000 för ett halvår, och då snarare större utgifter ligga på första än på andra halvåret, skulle det alltså betyda en nedprutning till mindre än hälften av tryckningsanslaget. Då kan man naturligtvis säga, att detta ju inte hindrar affärens gång, tryckningsanslaget är ett förslagsanslag och kan

alltså överskridas. Jag vill emellertid här ha slagit fast, att det icke finns någon utsikt till att den av utskottet föreslagna besparingen skall kunna bli verklighet trots alla de ansträngningar, som gjorts för att nedbringa tryckningskostnaderna. Det finns ingen förhoppning om att kunna reducera dem till mindre än hälften av tryckningskostnaderna för 1921.

Går man till nästa besparing, som gäller furageringsanslaget, där utskottet gjort en prutning på 88,592 kronor, tror jag man nödgas upprepa omdömet: skenbesparing. Kungl. Maj:t har vid uppgörande av sin proposition iakttagit all möjlig försiktighet i beräkningarna, och jag tror, att om man möjligen brustit på någon punkt, har det snarast varit, att man kanske räknat för sangviniskt och att möjligen den motsedda nedgången i priserna icke skall bli så stark, som man vid tillfället för budgetens uppgörande trodde, att den skulle kunna bli. Men i varje fall ha Kungl. Maj:ts beräkningar hållit sig rätt mycket i underkant och när utskottet därför gör en ny prutning, blir faran verklig, att beräkningarna icke skola hålla streck. Kungl. Maj:t har räknat med ett rationspris av 1:30 pr häst och dag. Utskottet sänker detta till 1:25. Under fjärde kvartalet 1921 var rationsmedelpriset 1:69 pr häst och dag, under första kvartalet i år 1:46,5, steg under andra kvartalet i år till 1:55,5 och enligt vad intendentsdepartementet meddelar väntar man under tredje kvartalet ytterligare stegring. Under sådana omständigheter är det knappast troligt, att det skall vara möjligt att uppnå i verkligheten den besparing, som utskottet här genom en omräkning trott sig kunna göra. Även dessa 88,000 kronor gå alltså bort.

Så finns det en annan stor post, nämligen anslaget till hästlega. Där har utskottet genom att räkna med annat legningspris än Kungl. Maj:t kommit på halvårsbudgeten och tilläggsstaten till en besparing på 193,000 kronor. Kungl. Maj:t räknar med ett legningspris av 6 kronor pr häst och dag och utskottet med 4 kronor. I år ha ännu icke för övningarna legda hästar i större utsträckning tagits i anspråk, men där legning förekommit, visar det sig, att legningskostnaderna ännu äro väsentligt högre än vad utskottet trott sig kunna räkna med. Vid legning inom fjärde arméfördelningen ha sålunda betalats 11 à 12 kronor per dag och inom sjätte fördelningen i genomsnitt 8 kronor. Jag tror således, att det även i detta avseende finns grundad anledning förmoda, att det icke skall visa sig möjligt att uppnå den besparing, som utskottet räknat med.

Den post, som jag till sist skulle vilja beröra, är en besparing på marinens bränsleanslag på 77,600 kronor. Kungl. Maj:t har räknat med ett bränslepris 100 procent över 1913 års pris, utskottet tror sig kunna räkna med endast 73 procent. Jag har sökt göra mig underrättad om det faktiska läget för dagen, och från en av våra större kolfirmor har meddelats, att grosshandelspriset ligger 95 à 100 procent över 1914 års pris, och en av våra större importörer hade i en tidning häromdagen ett uttalande, däri han trodde sig kunna konstatera den sannolika eventualiteten, att kolpriset komme att visa en fast och stigande tendens. Här talar alltså sannolikheten för, att även denna avsedda besparing blir en besparing på papperet.

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.*
(Forts.)

Det visar sig således, att i alla de fall, där man försökt att genom omräkning av Kungl. Maj:ts förslag komma till en mindre summa, finnes föga förhoppning om att detta skall kunna omsättas i verkliga besparingar, under det givetvis den stora ökning man föreslagit genom anslaget till skytteväsendet blir en verklig utgift, där icke ett öre blir oanvänt. Kungl. Maj:t har i fråga om skytteanslaget lagt huvudvikten vid den ekonomiska synpunkten och uttryckligen förklarat, att vad som här åstundas icke är ett principiellt avgörande. I propositionen framhålls att man alldeles oavsett vilken principiell ståndpunkt man intar borde kunna enas om, att det statsfinansiella läget gör, att några utgifter av detta slag icke böra få belasta övergångsbudgeten. Har man kunnat anse detta vid budgetens uppgörande, tror jag det finns ännu större anledning att vidbliva den ståndpunkten efter det statsutskottet nu hunnit granska Kungl. Maj:ts förslag och förelägga riksdagen resultatet därav.

Dessutom synes det mig, att utskottsförslaget lider av en oklarhet. Är detta ett anslag för ett helt år eller för ett halvt år? Innebär beviljandet av dessa 656,000 kronor, att anslaget skall räcka för hela 1923, eller komma vi, när nästa riksdag sammanträder, att ytterligare få diskutera om anslag under 1923 till det frivilliga skytteväsendet? Denna summa täcker ungefär hälften av det tidigare årsanslaget. Beträffande anslaget till skytteförbundens överstyrelse och till skytteförbunden är det tydligen angivet i beräkningarna, att de skola gälla för året 1923. Beträffande anslaget för äldre skyttar på 150,000 kronor står i utskottets motivering angivet, att det är räknat för hela år 1923, men beträffande de övriga posterna, nämligen till ammunition, 400,000 kronor, till målskjutningsmateriel och till övriga utgifter, finns ingen sådan uppgift. Jag måste säga, att det blir ytterst svårt för Kungl. Maj:t att på basis av statsutskottets utlåtande, eventuellt omsatt i en riksdagsskrivelse, föreskriva något rörande användningen av detta anslag, ty sådant utskottets yttrande är formulerat kunna de, som skola uttaga anslaget, med skäl göra anspråk på att få göra uttagning av den större delen under första halvåret 1923 och även förbruka vad som då utlämnas. Då det så är, innebär givetvis icke detta fastställande av beloppet till 656,000 kronor en nedprutning till hälften, som det här anförts. Emellertid påstod utskottets talesman i andra kammaren, att det var aldrig avsikten annat än att de 656,000 kronorna skulle vara ett helårsanslag, och gjorde också yrkande om ändring i utskottsmotiveringen för att markera detta. Jag vill alltså endast här konstatera, att i den punkten utskottsutlåtandet vidlades av en oklarhet, som inte kan anses vara lycklig.

Då jag vid framläggande av förslaget inför Konungen, att icke äska anslag av riksdagen till den frivilliga skytterörelsen, lagt tyngdpunkten på den ekonomiska sidan av saken, följer därav, att jag saknar större anledning att här blanda mig i den del av diskussionen, som fått en mera principiell karaktär. Jag nödgas emellertid även på den punkten säga några ord och då i första hand till min partivän Johan Nilsson, nämligen i fråga om möjligheten att realisera tanken på skytterörelsens direkta ställande i försvarsutbildningens tjänst. Jag anser det — i mot-

sats till min partivän — icke omöjligt. Det kan ju hända, att om ett förslag i denna riktning förelägges militära myndigheter och detta förslag skall motsvaras av inskränkningar på andra områden, man från de militära myndigheternas sida kommer att förklara, att hellre än att få en sådan kombination med skytterörelsen vill man behålla de utbildningstillfällen på andra områden, som man annars skulle få avstå ifrån. Detta är möjligt, men naturligtvis finns det ingen praktisk omöjlighet för en kombination av skytteväsendet och försvarsorganisationen. I andra länder har man icke bara den möjligheten under diskussion, utan man diskuterar också, huruvida man bör ställa ungdomens fysiska utbildning i närmaste kontakt med försvarsutbildningen. I den mån denna fysiska utbildning eller skjututbildning gäller en ungdom, som ännu icke kommit till lägerplatserna, skall den givetvis avse att giva ungdomen en förutbildning, så att när den inträder i värnpliktsåren och skall underkastas sina värnpliktsövningar, den skall hava uppnått en sådan färdighet, att man kan undgå att öda bort en del av utbildningstiden på mera primära övningar; dessa skola redan vara undangjorda och man kan koncentrera sin kraft under övningstiden på den verkliga militärutbildningen. För övrigt har man ju sedan många år tillbaka i Schweiz haft en sådan kombination av försvarsorganisationen och skytteväsendet. Där har man en obligatorisk och en frivillig skytterörelse. Skytterörelsen tjänar där dels som en förberedelse och skolning, men dels och framför allt såsom ett medel att efter det ungdomen vapenövat uppehålla dess skutskicklighet under de år, som de tillhöra beväringen och lantvärnet — icke landstormen, ty där är det sedan frivilligt — genom vissa obligatoriska skjutningar i hemortens skytteförening.

När jag i statsverkspropositionen skrivit, att här bör göras en undersökning, har min tanke varit, att det kan finnas möjligheter för att man genom en sådan organisation, i vilken de värnpliktiga på sin hemort kunna undangöra en del, som annars skall inläras på övningsplatserna, kunna vinna en begränsning av den egentliga övningstiden och därmed också en begränsning av kostnaderna, då dessa givetvis bliva avsevärt större under sammandragning av de värnpliktiga, än om en del av dessa övningar utföras på vissa ledighetstimmar i hemorten. Därmed vill jag icke hava sagt, att när en gång försvarsrevisionen kommer med sitt förslag, detta blir av den art, att en lämplig kombination kan göras. Att möjlighet finnes, därom är jag emellertid övertygad, och jag har därför också i statsverkspropositionen givit uttryck åt den tanken, att möjligheten skall av försvarsrevisionen nogta undersökas.

Då har man svarat, att under sådana förhållanden, när man vill undersöka möjligheten av att giva skytteväsendet en försvaret bättre tjänande organisation, är det oklokt att genom en vägran av anslaget för första halvåret 1923 bringa sådana rubbningar i den nuvarande skytteorganisationen, att man måhända, när inpassandet i försvarsorganisationen skall ske, står inför uppgiften att nyorganisera en skytterörelse, att skapa på nytt de skytteorganisationer, som skulle vara nödvändiga för den tänkta kombinationen med försvarsväsendet. På denna erinran, som

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

också återfinnes i statsutskottets utlåtande här, där man gör gällande, att skytteväsendets hittillsvarande organisation skulle äventyras, om icke anslag nu beviljas, har jag i andra kammaren svarat, att jag icke tror, att statsutskottets egna ledamöter ens allvarligt kunna fästa avseende vid det talet. Skytteorganisationen är förvisso icke av den bräckliga beskaffenhet, att den skulle avhänga av ett halvårsanslag från riksdagen, och jag styrkes i den uppfattningen därav, att jag under de samtal jag haft i saken med representanter för skytterörelsen aldrig hört den synpunkten framföras, att icke organisationen skulle kunna uppehållas, om icke statsanslag för det kommande halvåret beviljas. Jag tror sålunda, att man kan avföra det argumentet från diskussionen. Det har säkerligen ingen mera reell innebörd. En annan sak är, att om staten icke lämnar bidrag eller väsentligen minskar sina bidrag, får skytterörelsen givetvis underkasta sig vissa inskränkningar, men vilken verksamhet får icke göra det i dessa tider! Vid uppgörandet av budgeten har det måst iakttagas en sådan sparsamhet, att man även på områden, där det kunde hava varit mera önskvärt än i detta fall, att större anslag beviljats, måst göra prutningar. Jag tror även, att det måste sägas, att man i fråga om de ordinarie anslagen till arméns och marinens övningar fått iakttaga en sparsamhet, som gör, att man får gå till väga med den största försiktighet vid dessa övningars anordnande. Under sådana omständigheter och då det på dessa punkter icke uppstått någon opposition, förstår jag knappast den opposition, som framträder mot indragningen av skytteanslaget under första halvåret 1923. Och jag vill upprepa här, vad jag sade i andra kammaren, att hade situationen varit den, att de 656,000 kronor, som det nu gäller, hade så att säga stått till förfogande vid budgetens uppgörande, skulle jag hava funnit, att vissa ökade anslag för de ordinarie övningarna hellre bort upptagas än anslag till den frivilliga skytterörelsen.

Den frivilliga skytterörelsen har icke här drabbats av någonting annat än vad som skett på så många andra områden under den finansiella nöd, vari vi befinna oss. Jag tror, att man kan göra denna besparing, utan att det skall skada den frivilliga skytterörelsen, och att en sådan besparing skall kunna förstås även av skytterörelsens egna män, i synnerhet om beslutet åtföljes av ett starkt betonande därav, att detta är en åtgärd, vidtagen uteslutande av lämplighetsskäl i nuvarande ekonomiska situation. Då tror jag verkligen, att man skall kunna säga, att riksdagen handlat ansvarigt, om den följer Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Pettersson, Anton: Herr greve och talman, mina herrar! Då Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition indragit anslaget till skytterörelsen, är det en åtgärd, som har väckt förståndning icke bara bland skyttarna utan också hos alla fosterlandsvänner, som i skytterörelsen se en förstärkning av vårt försvarsväsen.

Genomgår man statsverkspropositionen och departementschefens yttrande till densamma, ett yttrande, i vilket utskottets reservanter in-

stämt, så finner man där två stora huvudpunkter, som synas hava legat till grund för Kungl. Maj: ts avslagsyrkande, nämligen dels, att den frivilliga skytterörelsen i sin nuvarande form icke är av sådan betydelse ur försvarssynpunkt, att den bör till väsentlig del uppehållas med statsmedel, och dels, vilket reservanterna särskilt trycka på, att det statsfinansiella läget är mera kritiskt än någonsin. Jag känner icke till, om herr statsrådet har någon annan form att föreslå, som är mera lämplig och varigenom man kunde mera effektivt utnyttja skytterörelsen än genom den organisation vi nu hava. Men jag är alldeles övertygad om att vår nuvarande organisation och den skytterörelse vi äga har betydelse ur försvarssynpunkt. Bör det ändå icke hava en viss betydelse, om hundratusen och mer än hundratusen man här i landet hava förmåga att handskas med ett gevär! Det är ju ändå så, att det lossas av de frivilliga skyttarna ungefär lika många skott som det skjutes i hela vår armé. Det har som sagt också tryckts på det finansiella läget, men då vi veta, att det anslag som nu föreslås att utgå till skytterörelsen icke utgör en procent av hela anslagssumman till försvarsväsendet, så borde det väl ändå vara skäl att göra den uppoffringen för skytterörelsen.

Det har sagts här, och det har understrukits av herr statsrådet, att det icke skulle vara så farligt att för ett halvår slopa anslaget för skytterörelsen. Det kanske icke vore så farligt, om man hade fulla garantier för att skytterörelsen finge anslag i fortsättningen, men jag vet icke, om herr statsrådet kan giva dessa garantier, att om vi nu slopa anslaget för ett halvår, vi kunna få anslag i fortsättningen. Statsutskottets reservanter trycka också på detta och säga i sitt förslag till utlåtande: "Enligt utskottets mening är det här ifrågavarande området också sådant, att besparing utan olägenhet kan ske."

Jag har för att få veta, huru det skulle ställa sig bland skyttarna, skickat ut en rundskrivelse till samtliga skytteföreningars ordförande i Västmanlands skytteförbund. Jag har velat veta, huru ordförandena anse, att verksamheten skulle kunna upprätthållas inom skytteföreningarna, om anslaget helt slopades. Jag skall icke trötta kammaren med att här angiva alla dessa uttalanden utan skall endast anföra exempel ur några stycken.

Det är icke bara de små skytteföreningarna ute på landsbygden, som skulle få det svårt, utan även en del stadsföreningar skulle få det mycket svårt att upprätthålla sin verksamhet. Så skriver t. ex. ordföranden i Köpings skytteförening: "Skulle statsanslaget helt indragas, finnes ingen som helst utsikt att kunna uppehålla skytteföreningsverksamheten härstädes." Ifrån Arboga skyttegille har jag fått en skrivelse, undertecknad av ordföranden, kassaförvaltaren och sekreteraren, vari det heter: "Då under den gångna tiden gillet för verksamhetens bedrivande, förutom statsanslaget, måst årligen anskaffa 400 à 500 kronor, vilket belopp det under dessa tider torde vara ytterst problematiskt, om gillet vidare kan uppdriva, skulle genom statsanslagets slopande gillet existens helt och hållet äventyras." Styrelsen för Kungsörs skytteförening skriver, att därest skytteanslaget helt skulle indragas av inneva-

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)

rande års riksdag, detta vore liktydigt med föreningens upplösande, då man ej på frivillighetens väg kan uppehålla densamma. Från en annan skytteförening skriver man: "Statsanslaget har framför allt varit det, som hållit föreningens ekonomi uppe. Skulle detta indragas, synes det vara liktydigt med att vår förenings tillvaro sättes på spel." I en annan skrivelse heter det: "Med anledning av förfrågan, huru ett indragande av statsanslaget till Fagersta skytteförening skulle verka, vill jag framhålla, att detta förhållande med största sannolikhet skulle leda till hela föreningens upplösning." På ett håll skriver man: "Med anledning av Eder ärade skrivelse angående skytteanslaget vilja vi härmed endast meddela, att ett indragande härav skulle under nuvarande förhållanden helt lamslå skytterörelsen här på platsen." Och en annan förenings ordförande: "Indrages statsanslaget, kommer enligt min övertygelse skyttet att inskränka sig till endast idrott för de ekonomiskt bättre lottade och skjutskickligheten inom armén högst avsevärt sjunka." En annan yttrar: "Till svar härå vill jag framhålla, att föreningens ekonomi är sådan, att utan anslag från staten kunna vi absolut inte uppehålla verksamheten inom vår förening. Statsanslaget är ett livsvillkor åtminstone för en landsbygdsförening. Man må betänka, att största antalet, hos oss av 82 aktiva medlemmar 1921 62 skyttar, endast skjutit de fria skott de fått från staten." En ordförande trycker också på en annan sak: "En än mer sorglig och farlig konsekvens av anslagets indragande kan enligt mitt förmenande bli den, att då statsmakterna därigenom visa, hur litet värde de sätta på de uppoffringar både i arbete, tid och penningar den frivilliga skytten får vidkännas på skjutbanan, intresset hos de verkligt intresserade skyttarna försvinner."

Detta är svar, som jag erhållit från ordförande och styrelser inom Västmanlands skytteförbund, och jag är alldeles övertygad om att ifall liknande skrivelser hade utsänts till andra skytteförbund, resultatet skulle hava blivit detsamma. Det är just dessa skytteföreningar ute på landsbygden, som skulle få det synnerligen svårt att existera, om skytteanslaget helt indroges.

Det är ju så, att skytterörelsen här i Sverige är ungefär 60-årig. Jag vet, att inom Västmanlands skytteförbund är det åtminstone tre skytteföreningar, som fylla 60 år detta år. Det är ju också så inom riksdagen, att detta skytteanslag hava vi hållit på och diskuterat i ungefär 60 år. Det var 1862—1863 års riksdag, som första gången beviljade anslag till skytterörelsen. Jag skall taga mig friheten uppläsa några ord av vad utskottet första gången yttrade, då det behandlade skytteanslaget. I utskottsutlåtande vid 1862—1863 års riksdag heter det: "Att frivilliga skarpskytteväsendet, därest det fortfarande av nationen omfattas med det allvar och det varma nit, varmed denna fosterländska angelägenhet hittills i alla delar av landet blivit upptagen, bör komma att för rikets försvar och betryggande av dess självständighet bli en oberäknelig vikt och betydelse, anser utskottet så allmänt erkänt, att något vidare ordande därom, här ej torde vara erforderligt." Detta yttrades som sagt av statsutskottet första gången det hade att behandla

skyttefrågan, och jag förmodar, att dessa ord skulle utskottets majoritet även i dag kunna underskriva.

Jag nämnde, att skytterörelsen är ungefär 60-årig. Det brukar ju vara vanligt, att när en person har tjänat staten så länge, att han blivit 60-årig, han åtminstone får en pension. Jag hade hoppats, att herr statsrådet åtminstone varit så intresserad av skytterörelsen, att han givit den en liten pension. Nu vill jag därmed icke säga, att skytterörelsen skall jämföras med en tjänsteman, som har gränat i statens tjänst. Skytterörelsen är ingen sådan där åldrig rörelse utan är lika ungdomlig nu, som för 60 år sedan.

De åsikter jag här kommit till äro inga teoretiska spekulationer, utan jag har kommit till dem under de 20 år, jag haft nöjet och äran tillhöra svensk skytterörelse. Jag har haft tillfälle iakttaga det uppoffrande arbete, som utföres av skyttarna runt om i våra bygder. Jag hoppas kammaren skall behjarta de synpunkter jag här framhållit och att när den om en stund, som jag förmodar, går till votering i denna fråga, en votering, som väl är överstökad på tio minuter, denna icke skall giva till resultat en dödsstöt åt skytterörelsen, en rörelse som på intet sätt har förverkat statsmakternas förtroende utan vunnit förståelse och talrika anhängare runt om i de svenska bygderna.

Herr Nilsson i Malmö nämnde, att han icke ansåg anslaget till skytterörelsen vara så motiverat, därför att militärerna ansågo, att pengarna kunde användas på bättre sätt. Det är ju rätt märkligt att höra dessa ord från det hållet. Jag har för min del trott, att herr Nilsson och hans parti icke hade fäst sig så mycket vid den s. k. militära sakkunskapen. Här kommer i alla fall herr Nilsson och vädjar just till att militärerna tycka så och så. Herr Nilsson är, om jag icke miss-tager mig, medlem av försvarsrevisionen, och jag förmodar, att herrarna i försvarsrevisionen själva skulle söka bilda sig ett omdöme i en fråga utan att vid alla möjliga tillfällen lita till den militära sakkunskapen. Jag hoppas i likhet med herr försvarsministern, att den försvarsrevision vi nu hava tillsatt på ett eller annat sätt skall komma att beakta även skytterörelsen.

Herr Nilsson i Malmö yttrade också, att skyttarna själva borde kunna offra något litet för skytterörelsen. Ja, hur är det i det fallet? Utskottet har ju föreslagit ett statsbidrag på 4 miljoner skott. Det lossades här i fjol ungefär 12 miljoner skott. Skillnaden mellan 4 miljoner och 12 miljoner är 8 miljoner. Om man beräknar dessa skott till 10 öre stycket, blir det i alla fall 800,000 kronor, som skyttarna få offra endast för inköp av skott.

Herr Nilson i Kristinehamn ville söka påvisa, att nykterhetsrörelsen vore mera fosterländsk än skytterörelsen. Jag vill icke yttra mig därom, men jag är övertygad om att vi ur försvarssynpunkt kunna komma längre här i landet med 100,000 skyttar än med 100,000 nykterhetsmän.

Då jag, som jag förut yttrade, anser, att skytterörelsen på intet sätt har förverkat statsmakternas förtroende, utan är en rörelse, som

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

är synnerligen livskraftig och värd att stödjas, anhåller jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag för-
anledes att begära ordet av det yttrande statsutskottets ordförande
nyss hade.

I mitt förra anförande gjorde jag vissa jämförelser mellan detta
anslag och de anslag, som förut utgått till stipendier, och statsutskottets
ärade ordförande sade därom, att detta icke var analogt. Det vet jag
mycket väl, ty för det ena anslaget övar man sig i vapnens bruk, men
för det andra bedriver man studier. Jag kan som ett exempel taga
anslaget till journaliststipendier, vilket är indraget. Dessa journalister,
som hava ett jäktande arbete och många gånger äro utslitna, då som-
maren kommer — kanske det t. o. m. gäller någon av dem som sitta
här och troget vakta på pressläktaren för att återgiva vad kammarens
ledamöter säga — de behöfve komma ut och få en resa för att studera,
rekreera sig och få nya intryck. De anslag, som skulle möjliggöra det,
indragas. Jag undrar verkligen, vad man skulle säga i landet, om man
indrager sådana anslag och bifaller anslaget till skytterörelsen. Ni få
icke lov att studera, ni få icke lov att rekreera er, ni få icke vila, men
om ni vilja gå ut och skjuta, skola vi hjälpa er med ett anslag! Punkt
och slut! Jag tror icke, att en sådan politik skulle upptagas allt för
vänligt ute i landet.

Sedan sade statsutskottets ärade ordförande vidare, att statsrådet
hade lämnat öppen frågan, huruvida man bör kombinera skytterörelsen
med försvarsorganisationen, och som kammarens ledamöter redan hava
hört, står den frågan fortfarande öppen för statsrådet. Men den står
icke lika öppen — det kan jag ju säga utan att röja några hemligheter
— för försvarsrevisionen, ty där har man redan rätt ingående dryftat
den saken, och det var därpå jag stödde mitt personliga utlåtande om
omöjligheten i att kombinera skytterörelsen med försvarsorganisationen.
Sedan kan man naturligtvis tala om att man anser, att det är lämpligt
ändå. Men då får man nog, såsom herr statsrådet tycktes vara böjd
för, ombygga eller omlägga hela skytterörelsen. Ty om skyttarna förut
varit ute och övat sig i att hantera gevären, är det klart, att de äro
mera hemma i sin konst, när de sedan få tjänstgöra som värnpliktiga
än de oövade. Härför böra de kompenseras, d. v. s. man bör giva
dem en kortare utbildningstid. Men då kommer den omständigheten
till, att man icke skjuter på bestämda tider flera dagar i rad på övnings-
platserna, utan i samband med andra övningar en dag då och en dag då.
Nu kunde visserligen de värnpliktiga, som redan äro utbildade skyttar,
befrias från deltagande i skjutövningarna, men denna förmån hade för
dem intet värde, då man icke kunde lämna dem någon sammanhängande
ledighet vid in- eller utryckningen. Man kan här hava vilken uppfatt-
ning man vill, men jag tror och är fullkomligt övertygad om, att man
till sist icke kommer att kombinera skytterörelsen med försvarsorganisa-
tionen. Stora praktiska hinder möjliggöra detta. Det kan icke vara

meningen — dess bättre finnes icke resonans härför — att man skall inkräkta på skolstudierna och låta skolbarnen öva sig i skjutning. Infördes en obligatorisk övningstid på det sättet, medgiver jag, att man skulle kunna göra en sådan kombination. En sådan utveckling som att göra skyttar av barnen vid tidig ålder böra vi helst undvika. Och därmed är en kombination mellan skytterörelsen med försvarsorganisationen omöjliggjord. Jag får kanske också tillägga, att statsutskottets ärade ordförande, som också är försvarsrevisionens ordförande, mycket väl vet, vad som har sagts på den punkten i försvarsrevisionen, vilket jag icke här skall referera. Men jag vill bara slå fast, att frågan icke står öppen för oss nu längre, enär vi hava dryftat den mycket ingående.

Statsutskottets ärade ordförande yttrade även, att skytterörelsen medför, att man kan få en omsättning av ammunitionen. Det är riktigt, men ingenting utesluter, att man kan använda ammunitionen i statens egen försvarsorganisation. Om vi tänka oss en minskning på ett eller annat sätt av försvarsorganisationen, så blir det ännu större möjligheter att använda ammunitionen på skjutbanorna, som förut hava ansetts otillräckliga. Det blir då större möjlighet för staten att använda sin egen ammunition samtidigt som de värnpliktiga mera kunna egna sig åt skjutning än vad som hittills skett.

Ja, herr talman, med dessa ord ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Hellberg: För min del kan jag nog förstå bägge de synpunkter, vilkas förespråkare här kämpa så starkt mot varandra, men jag får bekänna, att jag inte kan ansluta mig till vare sig den ena eller andra av dessa ståndpunkter.

Det föreligger för mig inte någon anledning att vid detta tillfälle uttala min mer personliga uppfattning om skytterörelsen. Det har här i diskussionen framförts en del erinringar och anmärkningar mot den, och jag kan ju säga, att jag mer enskilt också hört andra anmärkningar än dem, som här kommit till uttryck, och vilka rikta sig mot vissa byråkratiska tendenser hos skytterörelsens ledning. Det förefaller mig ändå, att man inte kan bedöma en rörelse efter de svagheter, som framträda hos densamma — varje rörelse måste vara behäftad med sådana, och jag tror det är förståndigt att i fråga om en rörelse tillämpa samma princip, som jag tycker är förständig då det gäller att bedöma människor, att man bör uppskatta deras goda sidor utan att förneka deras svagheter. Man må emellertid ha vilken uppfattning som helst om skytterörelsen, så tycker jag ändå, att var och en borde erkänna, att det ligger mycken billighet i denna begäran, att skytterörelsen, vilken, såsom den näst föregående talaren erinrade, under ett 60-tal år åtnjutit understöd genom statsanslag, inte skall mista detta anslag omedelbart innan försvarsrevisionens utlåtande kommer fram för offentligheten.

Nu har den siste ärade talaren på Malmöhusbänken visserligen för sin del försäkrat, att försvarsrevisionen redan är färdig med sin uppfattning i frågan. Däremot hörde vi, att herr statsrådet åtminstone räk-

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

nar med möjligheten, att denna rörelse skulle på något sätt i vårt land, liksom fallet varit i Schweiz, kunna inlemmas i en blivande försvarsorganisation. Här stå sålunda uppenbarligen två militära auktoriteter, herr Nilsson och herr statsrådet, mot varandra, och om det också skulle bli herr Nilsson som slutligen avgår med seger, vilket kanske inte skulle förorsaka så stor sorg för herr statsrådet, synes mig att man bör tillämpa den gamla regeln: "vänta och se", till dess utlåtandet föreligger; och till dess det föreligger, förefaller det mig vara ganska billigt begärt, att skytterörelsen fortfarande kommer i åtnjutande av anslag.

Nu har det visserligen sagts, att om anslaget indrages denna gång, betyder det inte så mycket, rörelsen komme att fortgå i alla fall — herr statsrådet gick ända därhän, att han menade, att anslagets tillfälliga indragning kan ske utan skada för rörelsen. Männe ändå inte detta är en av de retoriska överdrifter, som man under en diskussion skattar åt, när man försvarar sin ståndpunkt? Så litet är inte värdet av 656,000 kronor under ett halvår — en del av anslaget är ju avsett för hela året, men större delen för halvåret — att inte uteblivandet av detta anslag nog komme att förorsaka om inte rörelsens undergång — det tror jag väl inte — men åtminstone avbräck för densamma. Detta tror jag ingen, som vill se saken, såsom den i verkligheten är, kan vilja förneka. Det är såsom sagt en gammal organisation, den har fått sina fasta former under statsmakternas understöd, och om detta understöd ett, tu, tre, faller bort, nog blir det kännbart, om det brister.

Å andra sidan får jag säga, att jag har en mycket livlig uppfattning av omöjligheten av att under nuvarande situation vidhålla i stort sett samma krav på anslagets höjd som under föregående år — det skulle visserligen här vara en något mindre reduktion, men i det stora hela skulle halvårsanslaget utgöra ungefär hälften av det gamla helårsanslaget. I denna efterkrigstid råder nog allmänt i vårt land en stor obnägenhet för allt, som har sammanhang med eller förbereder kriget och att då få detta anslag beviljat under så svåra ekonomiska förhållanden, som vi befinna oss i, förhållanden, som nödvändiggöra inskränkningar å det ena området efter det andra, det tror jag inte är möjligt. För min del är jag övertygad, att om valet skall stå mellan utskottets förslag och rent avslag, så avgår den senare ståndpunkten med seger, och detta tycker jag, på grund av skäl som jag förut anfört, skulle vara beklagligt.

Jag tror, att det naturliga vore att här gå fram efter samma metod, som man tillämpat i fråga om andra jämförliga anslag, nämligen att nedsätta dem. Det har erinrats om anslagen till nykterhetsrörelsen: de ha avknappats, men inte indragits, och på samma sätt synes mig att man borde gå tillväga även i detta fall. Jag tillåter mig därför, herr talman, att föreslå en nedsättning av anslagsbeloppet.

När det gäller att fixera summan, är det alldeles givet, att det kan bli mycket beroende på tycke och smak. Efter samråd med en del personer här i kammaren, har jag bestämt mig för att stanna vid ett belopp av 300,000 kronor, d. v. s. något mindre än hälften av vad utskottet

föreslår för första hälften av nästkommande år. Jag vet inte, om den näst siste talaren skulle vilja beteckna detta såsom en pension, men det är en betydlig nedsättning av det anslag, som förut kommit rörelsen till del för varje år — det vore kanske lämpligare att beteckna det såsom väntpengar; sådana bruka ju utbetalas till dem, som ställas på exspektans. Jag tillåter mig alltså, herr talman, hemställa, att riksdagen måtte besluta att till det frivilliga skytteväsendets befrämjande å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 under fjärde huvudtiteln bevilja ett reservationsanslag av 300,000 kronor, att fördelas av Kungl. Maj:t efter inhämtat förslag från skytteförbundens överstyrelse.

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

Herr Widell: Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet kritiserade det sätt, varpå statsutskottet verkställt beräkningen av vissa anslag, och förklarade, att de besparingar som här framkommit, till största delen vore besparingar på papperet, då de vore besparingar på förslagsanslag, som kunde överskridas. Det är ju alldeles klart, att besparingar på förslagsanslag på visst sätt kunna sägas vara besparingar å papperet, men å andra sidan måste man ju i statsutskottet, om det anser, att de beräkningsgrunder, som följts av departementschefen, äro onödigt höga, anse som sin skyldighet att sätta ned dessa beräkningsgrunder. Det är ju också klart, att man kan tvista om vilken som har rätt. Statsutskottet har trott på ett starkare prisfall än departementschefen, och det är däri skillnaden ligger. Det kan ju hända, att departementschefen får rätt och statsutskottet orätt, det får framtiden utvisa: att profetera i denna punkt är en vanskelig sak, såsom vi alla veta.

I fråga om ett särskilt anslag, undrar jag emellertid, om herr statsrådet verkligen kan vidhålla sin ståndpunkt. Det gäller nämligen hästlegningsanslaget. Där har Kungl. Maj:t beräknat anslaget efter 6 kronor per legningsdag, men utskottet har nedsatt det efter beräkning av 4 kronor. Nu förklarade departementschefen, att faktiskt har man fått betala 8 kronor under den sista tiden. Det är icke någon hemlighet för statsutskottets första avdelning, att man vid vissa truppförband fått betala mycket höga belopp för legning, men enligt uppgifter, som jag fått och som jag har all anledning tro vara riktiga, beror detta på en mindre lämplig organisation av legningsförfarandet. Jag vågar vädja till herrar jordbrukare här i kammaren, om verkligen jordbrukarna i dessa tider kunna få lega ut häst utan karl och utan furage till ett pris av 6 kronor per dag. Jag tror, att det skulle betraktas såsom en synnerligen fin affär. Jag tror icke, att 4 kronor per dag är för lågt beräknat, om man nämligen ställer om så, att legningen sker direkt hos jordbrukaren och icke med användande av mellanhänder, som nu kanske taga största delen av beloppet för sin räkning.

Herr statsrådet frågade vidare, vad statsutskottets mening var med detta anslag på 656,000 kronor, om det var ett helårsanslag eller ett anslag bara för ett halvår. Ja, vad ammunitionskostnaderna beträffar, den största punkten, och vissa av de andra, är det att räkna som ett belårsanslag. Förhållandet är nämligen det, att för att skyttegillena

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.*
(Forts.)

och skytteförbunden skola kunna beräkna huru mycket ammunition som skall utlämnas till skyttarna, måste årsanslaget uppföras i sin helhet för första halvåret, eljest vet man icke, vad man har att röra sig med. Därför har statsutskottet tagit upp hela ammunitionsanslaget för första halvåret och för senare halvåret avsett endast ett relativt obetydligt belopp för vissa speciella ändamål. I själva verket är det sålunda en mycket betydande nedprutning av det hittills varande anslaget, som statsutskottet har gjort, och ett årsanslag på 1,300,000 kronor är icke att jämföra med det av statsutskottet tillstyrkta halvårsanslaget på 656,000 kronor. Detta halvårsanslag är nämligen till största delen att betrakta såsom helårsanslag, och vad som behöves för det andra halvåret är en obetydlighet.

Nu är det visserligen sant, att dessa 656,000 kronor äro mycket pengar, och herr statsrådet har ställt denna säkra utgift mot de, såsom statsrådet anser, imaginära besparingar, som statsutskottet gjort på fjärde huvudtiteln. Ja, om det vore, såsom herr statsrådet anser, att statsutskottet gjort dessa besparingar för att skaffa pengar till skytterörelsen, då vore naturligtvis denna jämförelse fullkomligt berättigad. Men nu har statsutskottet verkställt denna minskning i de beräknade förslagsanslagen icke för att få pengar till skyttarna — det kan naturligtvis icke komma i fråga — utan det har ansett såsom sin skyldighet att verkställa en lägre beräkning, när det funnit anledning därtill föreligga.

Av de yttranden, som den ärade talaren på malmöhusbänken hade, skall jag endast upptaga två punkter. I sitt första anförande förklarade han, att krigserfarenheterna visade, att den personliga skjutskickligheten icke längre kunde tillmätas så stor betydelse: nu litade man för avgörandet på kulsprutor, handgranater och sådant mera. Jag tror, att den ärade talaren där tagit miste. Om han hade hört ett anförande i dag i andra kammaren från sakkunnigt håll, så kanske han hade kommit på andra tankar, då en militär där framhöll, huru man under kriget organiserade särskilda förband av precisionsskyttar, som hade spelat en mycket betydande roll. Jag tror, att den personliga skjutskickligheten i kommande krig liksom hittills kommer att spela sin mycket stora roll.

Den ärade talaren förklarade vidare, att enligt den behandling, som frågan om det frivilliga skytteväsendets inpassning i den allmänna försvarsorganisationen hade fått hos försvarsrevisionen, var det nu fullkomligt uteslutet, att ett sådant inpassande skulle ske. Det är visserligen sant, att frågan ingående diskuterats inom försvarsrevisionen, men något beslut har icke fattats, och för min del tror jag, att det icke är uteslutet, att uppslag kunna framkomma, som möjliggöra ett inpassande i den blivande organisationen, och där har jag ett starkt stöd i statsrådets auktoritet. Herr statsrådet har precis samma uppfattning som jag, men då vill jag fråga, om det kan vara lämpligt att nu alldeles indraga ifrågavarande anslag, och om man verkligen kan hoppas, att icke detta skall bli dödsstöten för skytterörelsen. Ja, det är naturligt-

vis möjligt, att den kunde fortleva, och det tror jag den komme att göra, men den komme att taga en skada, som det skulle taga årtal att reparera. För min del är jag övertygad om att, vare sig skytterörelsen ingåss i en blivande försvarsorganisation eller icke, densamma väl behöves i vårt land.

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

Jag har redan sagt, att det förslag, som statsutskottet framlagt om anslag å 656,000 kronor, innebär en mycket betydande förminskning av anslaget, och följden av detta är, att det måste ske väsentliga inskränkningar i skyttegillenas verksamhet. Trots detta har jag för min del i statsutskottet måst ansluta mig till dess förslag med hänsyn till nuvarande finansiella svårigheter. Nu har emellertid framkommit ett yrkande om ett ändå starkare beskärande, ned till 300,000 kronor. Då jag för min del har att fatta ståndpunkt till detta yrkande, kan jag icke underlåta att giva den ärade talare, som framställde det, rätt i, att saken ligger synnerligen ogynnsamt. Efter det beslut, som fattats i andra kammaren, förefaller det mycket litet sannolikt, att det skulle vara möjligt att i en gemensam votering genomdriva det belopp, som statsutskottet föreslår. Om jag också anser detta belopp innebära en nedprutning, så stor, som vi kunnat taga på vårt ansvar att göra, så föreligger nu ett tvångsläge. Man står inför två onda ting: antingen att icke få något alls eller eventuellt, om det kan vara förhoppning att detta 300,000 kronors anslag skall kunna genomdrivas, att få detta anslag nu, och så hoppas på bättre tider. Inför detta dilemma får jag för min del säga, att jag måste ansluta mig till det av herr Hellberg framställda yrkandet om ett lägre belopp, men det sker givetvis med mycket stor tvekan och utan någon som helst glädje. Men jag tror i alla fall, att det för skytterörelsen är så värdefullt att få om också blott detta mindre belopp, att jag måste, såsom jag sade, ansluta mig till detta yrkande.

Herr Möller: Jag behöver väl knappast försäkra, att jag i och för sig ingalunda har något emot, att den svenska ungdomen utbildar sig till skyttar. Jag har för min del aldrig stått på den ståndpunkt, som jag vet att en del personer inom den socialdemokratiska rörelsen gjort, att det i och för sig skulle ligga något olämpligt eller skadligt i att de av den svenska ungdomen, som är intresserad därför, roar sig med att utbilda sig till skyttar, och sannolikt skulle man också kunna säga, att i vissa fall detta skulle medföra en viss nytta ur landets synpunkt. Men jag måste i alla fall erkänna, att, efter alla de händelser vi upplevat och efter den, enligt min uppfattning, totalt förändrade situationen i försvarsfrågan, kan skytterörelsens befrämjande icke längre sägas vara ett landets intresse av samma art, som man med rätta kunde göra gällande att det var tidigare. Det är uppenbart, att i detta ögonblick, när man på varenda punkt, där man tror det vara möjligt, gör indragningar på staten, måste den, som ser på frågan om skytterörelsen en smula kallblodigt, fråga sig, om det icke i själva verket, lika väl som när det gäller de flesta andra rörelser, är riktigt och lämpligt, att densamma drives helt och hållet på frivillighetens grund. Nu föreligger icke denna

Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)

fråga i dag, då det endast gäller en rent tillfällig åtgärd. Men jag kan icke neka mig att göra en jämförelse med vissa andra synnerligt välkända händelser i vårt land.

Det är icke många dagar sedan den nu sittande regeringen ansåg sig nödsakad att vidhålla den ståndpunkt, arbetslöshetskommissionen hade intagit i fråga om understöd och nödhjälpsarbeten för alla arbetslösa ungarlar och för alla icke försörjningspliktiga kvinnor. Vi ha måst konstatera, att vi icke anse oss ha råd att lämna hjälp till människor, som dock, till fullt 75 procent åtminstone, äro alldeles utan skuld till det nödläge, vari de råkat; vi ha funnit oss nödsakade att lämna dem totalt vind för våg. Jag vågar säga det till eder, mina herrar, att när man fattar ett sådant beslut som detta under nuvarande situation på arbetsmarknaden, betyder det uppenbarligen — jag klandrar icke beslutet i och för sig, jag förstår mycket väl de skäl, som dikterat detsamma — det betyder i och för sig, att man driver en massa av den svenska arbetande ungdomen *ut på landsvägen för att tigga*, ut på gatorna för att tigga. Det är det faktiska läget nu för kanske 20,000 eller 30,000 människor i vårt land, som ingenting hellre skulle vilja än att få fatt i något arbete, på vilket de redligen kunde försörja sig. Jag tycker att riksdagen har på vissa punkter här gått litet för långt, då den under detta år genomfört en sparsamhetsprincip, som har varit mycket snäv. Hela landets situation är dock ofantligt svår, och jag är övertygad om, att de människor åtminstone, som äro oförvitliga och hederliga och ingenting hellre önska än att få arbete, de skola icke kunna fatta, att man samtidigt med att man förklarar: ni måste ut på landsvägen och måste söka klara eder så gott ni kan utan arbete, beviljar ett anslag, som efter debatten här måste anses onödigt för att ifrågavarande rörelse skall kunna upprätthållas.

Jag skall för övrigt icke gå in på någon argumentation i denna sak. Jag är övertygad om att, ur vilken synpunkt den än ses, det är fullkomligt försvarligt att göra denna indragning på staten för skytterörelsen. Jag känner icke närmare till rörelsens organisation, men jag blev ganska häpen, när jag såg, att ensamt för administration och överstyrelsens arbete behöves ett statsanslag på 50,000 kronor, ty det är, med den erfarenhet jag har om folkrörelser, ett mycket betydande belopp även för en organisation, som omfattar något hundratusental av personer. Jag menar, att under sådana omständigheter som dem, under vilka vi leva, finns icke anledning — det har även andra erkänt, trots att vi hört en och annan patetisk ton från ett enda håll — att tro, att indragningen av anslaget skulle komma att förstöra rörelsens livsmöjligheter. Vid sådant förhållande ber jag, herr talman, att bestämt få yrka på bifall till reservanternas och Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror att det skulle kunna göra, åtminstone i någon mån, ett gott intryck om vi även på denna punkt, efter det beslut, som bl. a. här fattats under förmiddagen, visade en smula sparsamhet.

Herr Lindhagen: Det kan ju synas onödigt, att var och en

av oss vid den för varje riksdag återkommande debatten i skyttefrågan återupprepar sina skäl, men man får väl ändå göra det, så att det icke misstydtes så, att man skulle intaga en förändrad ställning, ehuru kanske icke en sådan misstanke vilar över var och en av oss. Men vid detta tillfälle är det två särskilda anledningar som göra, att jag tycker, att även vi, som äro klara med vår ståndpunkt sedan gammalt, böra hava rättighet och skyldighet att yttra några ord.

Till en början vill jag säga, att jag icke kan vara med om motiveringen i den kungliga propositionen, en motivering som helt anaminats av reservanterna. Bakom denna fråga ligger nämligen en annan och mycket större fråga, som verkligen förtjänar att något beröras också i denna debatt, nämligen frågan om människornas avvapning eller, såsom vi kalla det i förevarande fall, avrustningen. Det är nedslående och föga förhoppningssgivande för framtiden, att, då nu föreslås indragning av skytteanslaget, man icke gör det såsom en förberedelse för denna avrustning, på vilken folken vänta, utan bara såsom en tillfällig lättnad i budgeten för ett år, för att sedan återkomma och söka inpassa skytterörelsen i den nya försvarsorganisationen.

Med andra ord: då vi nu tro att vägen skall gå mot befrielse från vapnen, som varit till sådan olycka för folken och så oerhört demoraliserat individerna, skulle vi kunnat hoppas, att man icke ställde i utsikt såsom framtidsperspektiv för svenska folket en ny härordning, i vilken skytterörelsen skall inrangeras. Ur denna synpunkt har regeringens proposition kanske gjort större skada med avseende på folkets upplysning, än om man tillstyrkt skytteanslaget såsom fortsättning på något, som mycket snart skall upphöra. Avrustningen är något alldeles nödvändigt för mänskligheten. Den är för det första den yppersta källa till besparingar, när vi nu leta efter sådana, och den representerar dessutom andliga värden, och det är det, som vi behöva. Det är kanske därför som avrustningen erhållit en allt mindre notering på den politiska börsen. Men säkert är, att ett klart avrustningskrav, framfört från de mäktige, d. v. s. från taburetterna och även från riksdagen naturligtvis, om man får drömma sig fram till något otroligt, skulle betyda ett nyskapande av en idé, av en förhoppning, av något som de små människorna hade att hålla sig till. Det behöves här en revolution; det att skrida till avrustning skulle betyda en resning omsider mot våldet såsom kulturmedel.

Här tala vi fortfarande bara om våldet som om en självskriven sak och om vapnen såsom en framtidens nytta. Här gäller endast att bevilja ett mindre anslag, därför att händelsevis vår portmonnä är tom i år, men vi hoppas, att den framdeles åter skall bli fylld, så att vi med glatt hjärta kunna återupptaga beviljandet av detta folkförstörande anslag.

Men även om man nu har den uppfattningen, att staten i framtiden fortfarande måste uppehålla ett försvar, så menar jag, att det finnes en fristående anledning att i allt fall från detta försvarsväsen bortamputera det frivilliga skytteväsendet. Vilja vi hava ett försvarsväsen och

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.*
(Forts.)

icke intressera oss för avrustning och lägga manken till på den bogen och gå fram i världen för det kravet, få vi väl åtminstone säga oss, att det är ett oerhört ont, som vi vilja upprätthålla. Det bör väl då bli en statsangelägenhet helt och hållet. Att även engagera de enskilda individerna för att de också frivilligt skola intressera sig för denna sak, det är endast att skapa ofantlig skada för deras upplysning och karaktär och för krafter, som en gång skola avskaffa militärväsendet.

Jag kan icke förstå den siste talaren, herr Möller, då han för sin del sade, att han icke hade något emot, att folk öva sig något i skjutning för militära ändamål. Jag upprepar, vad jag sagt förut: vad betydde egentligen dessa övningar? Jag frågar den talare, som nyss hade ordet och berättade om, med vilket liv och lust han deltagit och fortfarande deltar i skytterörelsen: vilka tankar, vilka produktiva krafter, vilket hjärtelag har fötts hos honom under detta intresserade arbete? Det betyder ju egentligen ingenting annat än — jag har sagt det två gånger förut, och jag måste upprepa det — att öva folk i att träffa pricken, som representerar ett människohjärta.

Nu förstår jag emellertid, att skytterörelsens folk, som fått denna omvårdnad av statsmakterna och levat sig in i att det är en särskilt fosterländsk gärning, åt vilken de hängiva sig, också fatta den som sådan och här ser ett ideellt intresse. Det låg förra året, då denna fråga behandlades, på våra bord ett upprop från skytteföreningar, vari påvisades alla fördelarna av att bevilja anslaget, och man summerade sedan ihop dessa skäl till en enda stor klimax, att därigenom skulle landet få — hör väl, mina herrar — "ett skjutskickligt folk". Därpå svarar jag: vi skulle få ett fördummat folk.

Då således ur avrustningssynpunkt ett slopande av skytteanslaget är en i och för sig nyttig början, och även om det icke blir full avrustning, är en början till att avrusta människornas sinnen, något, som man kan glädja sig över, så ber jag, herr talman, att på de skälen — icke på Kungl. Maj:ts och ännu mindre på vissa herr Möllers skäl — få yrka bifall till propositionens slutkläm.

Herr Rosén: Herr talman! Vid behandlingen av skytteanslaget vid sistlidne års riksdag tillät jag mig beträffande den frivilliga skytterörelsen uttala vissa önskemål, som under en lång följd av år hava framförts av intresserade medlemmar i skytteföreningar. Om dessa önskemål icke kunde uppfyllas, så förklarade jag mig förhindrad att vidare rösta för anslag till skytteverksamheten. I intet avseende hava dessa önskemål blivit uppfyllda. Jag vet väl, att frågan varit uppe till debatt inom skytterörelsen, men den har icke föranlett några åtgärder.

Min uppfattning om den frivilliga skytterörelsen blev åtskilligt korrigerad under mitt arbete inom statsrevisionen i höst. Jag gick då igenom överstyrelsens räkenskaper rätt noga, och under den granskningen fick jag det intrycket, att den frivilliga skytterörelsen är ett fullständigt ämbetsverk. Herr Möller har redan påvisat att överstyrelsen har mycket höga administrationskostnader. Ja, för år 1920 hade riksdagen beviljat

något över 90,000 kronor i administrationskostnader, och nu är det meningen att bevilja 50,000 kronor för ett halvt år för överstyrelsens verksamhet. Man skulle sålunda öka detta belopp, fastän penningvärdet är ett annat. Andra anslag hava också på den grunden nedsatts. Arméförvaltningen hade emellertid visat en viss välvilja gentemot skytterörelsen för år 1920 och lämnat ett rätt avsevärt större anslag än riksdagen hade beviljat. Då statsrevisorerna gjorde anmärkning på detta, förklarade man, att det anmärkta förfarandet berodde på ett misstag. Det är alldeles uppenbart, att administrationskostnaderna äro för höga. Endast överstyrelsens sammanträden kosta för ett år 9,500 kronor, och denna summa utgår huvudsakligen till dagtraktamenten. Jag kan icke underlåta att nämna, att man t. o. m. betalt dagtraktamente till herrar i Stockholm, som hava deltagit i enstaka sammanträden. Jag tycker, att när det gäller en rörelse av detta slag, det går något för långt, då man för inspektion utgav över 11,000 kronor, medan man för bildande av skytteföreningar utgav för hela landet endast 87 kronor 97 öre. Det är icke vanligt, att personer, som stå i spetsen för rörelser av detta slag, få någon som helst ersättning, men här utgår dock först till tjänstemännen — och det är ju riktigt — lön och dessutom dyrtidstillägg, och sedan erhålla de herrar, som stå i ledningen, dagtraktamente i likhet med stats-tjänstemän.

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)*

Herr Kvarnzelius antydde, att rörelsen gått något tillbaka. Ja, från 1914 till 1920 har den gått tillbaka med icke mindre än 45 %. Medlemsantalet har under den tiden sjunkit från 188,000 till 103,000. 1921 uppvisar visserligen någon ökning, nämligen 112,000 medlemmar, men det är i alla fall 20,000 medlemmar mindre än år 1912. Rörelsen är alltså i kraftig tillbakagång.

Jag har den bestämda uppfattningen, att man måste försöka att spara på alla områden, och på den grund, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag begärde ordet för att få återtaga det yrkande, som jag tidigare gjort, och förena mig i det yrkande, som är gjort av herr Hellberg. Jag anser nämligen, att klokheten bjuder att här hellre se till att om möjligt rädda något till denna rörelse än att äventyra att icke få någonting alls.

Eftersom jag har ordet, ber jag emellertid att få tillägga ytterligare ett par saker. Med anledning av vad herr Rosén yttrade, vill jag fästa uppmärksamheten på, att i den överslagskalkyl, som här ligger till grund för utskottets förslag, ingå 50,000 kronor till skytteförbundens överstyrelses administrationskostnader m. m. under år 1923. Det är sålunda icke, som herr Rosén antog, endast avsett för första halvåret 1923 utan för hela det året. Det framgår för övrigt tydligt, om man går tillbaka till överstyrelsens egna anslagsäskanden i frågan. Jag för min del vill icke inlåta mig på någon närmare diskussion, huruvida överstyrelsens administrationskostnader m. m. äro för höga. Jag saknar erforderlig kännedom om den saken för att kunna bedöma det, men

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.*

(Forts.)

jag tror, att jag vågar det påståendet, att det ligger en betydlig överdrift i herr Roséns uppgifter om att överstyrelsen har blivit ett fullständigt ämbetsverk. Jag tror, att det icke är mera än en fast tjänsteman, en sekreterare — kanske också några skrivbiträden.

Jag ber även, när jag har ordet, få med anledning av vad herr Nilson i Kristinehamn yttrade säga, att jag i likhet med honom beklagar, att riksdagen icke ansett sig kunna gå med på de anslag till nykterhetskurser eller sociala upplysningskurser, som voro föreslagna. Men därav drager jag icke samma slutsats som han, att man därför även skall straffa andra av statsunderstöd förtjänta föreningar och vägra dem anslag. Ätminstone anser jag mig icke kunna göra det. Det är dock, som herr Hellberg förut yttrade, så, att även om dessa anslag blevo strukna, vilket jag beklagar, hava ju dock icke alla anslag till nykterhetens befrämjande på upplysningens väg blivit indragna. Anslagen till den administration, som erfordras för att dessa organisationer, som hava sig anförtrott att leda denna verksamhet, skola kunna uppehålla sin verksamhet, hava beviljats jämte åtskilliga andra. Hade vi fått ytterligare det anslag, som avslogs, så hade givetvis dessa organisationer i högre grad kunnat främja den uppgift, som, både enligt min och herr Nilsons mening, i mycket hög grad är landsgagnelig. Det förefaller mig emellertid icke vara riktigt att resonera som herr Nilson i Kristinehamn, att därför att den verksamhet, som man själv anser förtjänt av understöd, icke får sådant, så skall icke heller andra ha något. Det är det slaget av missunnsamhet, som jag tycker, att man icke bör odla.

Jag vill även, med anledning av vad den ärade talaren från Malmöbänken yttrade, säga, att det skulle säkerligen glädja militärerna, ifall herr Nilsson på alla andra områden hade den stora vördnad för den militära auktoriteten, som han har i fråga om dess ställning till den frivilliga skytteörelsen. Men min erfarenhet av samarbetet med honom, som jag för övrigt sätter mycket värde på, är, att huru solklara skäl man än må komma med, så förhärdat han dock sitt hjärta och tror icke alls på dem.

Jag ber, herr greve och talman, att få förena mig i herr Hellbergs yrkande.

Herr Nilson. Karl August: Herr talman! Blott ett par ord. Det är en fullkomlig missuppfattning av den siste ärade talaren, att mitt motiv skulle vara missunnsamhet, därför att anslaget till nykterhetsundervisningen icke gick igenom. Det är långt ifrån så; det har från min sida icke anförts annat än som en parallell. Herr Kvarnzelius drog ju själv upp det i sitt första anförande, och jag har sedan utfört det samma.

Mitt skäl för avslag är det ekonomiska läget. Jag har fått vara med, herr talman, att dag efter dag i bevillningsutskottet söka plocka reda på, om det finnes någon möjlighet att få budgeten att gå ihop, och att söka efter alla möjliga utvägar för att få inkomster. När man har fått vara med om detta en tid och fått tänka på, huru sakerna

ligga, huruvida det är möjligt att få inkomster och utgifter att gå ihop, eller var man skall taga felande medel, får man en annan synpunkt på saken, när det gäller att giva ut 650,000 kronor till någonting, som man verkligen anser vara mindre nödvändigt, eller som t. o. m. kan anses vara av den arten, att det icke har något berättigande i samma grad som andra förut av riksdagen nekade anslag.

Det är på denna motivering, herr talman, som jag förenar mig med reservanterna.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman, att i avseende på den nu föredragna punkten framkommit följande yrkanden:

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Hellberg*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att momentet I avfattades på följande sätt:

"I) i anledning av förevarande motioner till det frivilliga skytteväsendets befrämjande å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa under fjärde huvudtiteln ett reservationsanslag av 300,000 kronor att fördelas av Kungl. Maj:t efter inhämtat förslag från skytteförbundens överstyrelse";

3:o) att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den av herr N. A. Nilsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr *Hellbergs* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren behagade antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av herr N. A. Nilssons m. fl. reservation.

Jämväl om kontrapositionens innehåll äskades emellertid votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 26 i statsutskottets utlåtande nr 4 A antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr N. A. Nilsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.
(Forts.)

*Anslag till
frivilliga
skytteväsen-
dets befräm-
jande.*

(Forts.)

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;
Nej — 48.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 A punkten 26 med den av herr Hellberg under överläggningen föreslagna ändring beträffande moment I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr N. A. Nilsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;
Nej — 54.

Punkterna 27—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

*Anslag till
truppförban-
dens övningar.*

Punkten 45.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att upptaga ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 1,822,463 kronor, med 701,321 kronor.

Uti en inom andra kammaren av herr K. Starbäck m. fl. väckt motion, nr 38, hade vidare hemställts, att riksdagen ville besluta ett anslag till frivilliga övningar med landstormen under första halvåret 1923 med 47,955 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å herr Starbäcks m. fl. berörda motion upptaga ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 1,822,463 kronor, med 686,017 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar C. J. G. Swartz, J. Nilsson i Skottlandshus, J. L. Widell, J. B. Johansson, A. Pettersson, J. D. Nor-

man och B. F:son Holmgren, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr Starbäcks m. fl. i ämnet väckta motion måtte upptaga ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 1,822,463 kronor, med 711,017 kronor.

Anslag till
truppförbandens
övningar.
(Forts.)

Herr Widell: Herr greve och talman! I förevarande punkt har antecknats en reservation, vari yrkas ett belopp, som med 25,000 kronor överstiger utskottets, för att bereda medel till frivilliga landstormsovningar. Då jag har anslutit mig till denna reservation, skall jag be att med ett par ord få motivera densamma.

Man hade tidigare den uppfattningen om landstormens uppgift, att den var det sista försvarsuppbådet, som tillgreps först sedan linjen och dess reserver voro konsumerade. Numera är förhållandet ett helt annat, som också visade sig 1914. Landstormen är nu det uppbåd, som först av alla måste mobiliseras. Den har att betäcka arméns koncentration och uppmarsch och har att skydda broar och andra strategiskt ömtåliga punkter. Efter krigsutbrottet har den att skydda etapplinjerna. Krigserfarenheten visar också till fullo betydelsen av en sådan organisation som landstormen. Emellertid har man först efter 1901 börjat vidtaga några åtgärder för att hjälpa upp denna viktiga gren av försvaret. Man har anskaffat förråd av vapen och beklädnadsartiklar, men ända till 1914 vidtogs ingenting att tala om för att skaffa landstormen befäl och organisation. Det visade sig också vid mobiliseringen 1914, att befälsförhållandena i landstormen voro synnerligen otillfredsställande, men 1914 års senare riksdag beslöt obligatoriska landstormsovningar, och det förutsattes dessutom, att det skulle hållas frivilliga befälsövningar, för vilka kostnaderna skulle delvis täckas genom anslag av statsmedel. Sådant anslag har också utgått hela tiden ända tills i fjol, då riksdagen beslöt att stryka detta anslag. Beslutet fattades i första kammaren med endast tre rösters majoritet, och andra kammaren biföll anslaget, men vid gemensam votering avslogs det. Nu ha de obligatoriska landstormsovningarna varit inställda sedan år 1918. Det förefaller mig då vara så mycket viktigare att dessa frivilliga övningar komma till stånd. Det har också i andra kammaren väckts en motion av ett rätt stort antal motionärer, som yrka på ett anslag av omkring 48,000 kronor till frivilliga landstormsovningar. Den minoritet i statsutskottet, som velat tillstyrka anslag till landstormsovningar, har emellertid med hänsyn till de finansiella förhållandena icke ansett sig kunna tillstyrka hela det belopp, som motionärerna ha begärt, utan stannat vid en summa av 25,000 kronor. Förhållandet är ju det, att på privat väg hava insamlats rätt avsevärda medel, som möjliggöra att nödtorftigt upprätthålla denna rörelse under den närmaste tiden, och därför torde man till nästa år, enligt de upplysningar jag fått, kunna reda sig under första halvåret med ett belopp av 25,000 kronor. Nu har utskottet avstyrkt motionen med som det brukar sägas en välvillig motivering, men denna rörelse kan icke leva endast på en välvillig motivering, utan det är viktigt för den, att den såsom förut får det pekuniära under-

*Anslag till
truppförban-
dens övningar.*
(Forts.)

stödet. Det säges visserligen, att försvarsrevisionens förslag bör avvaktas, och sedan får man se; sedan kan det hända, att man anser sig böra bifalla anslaget. Vilket förslag försvarsrevisionen kommer med i fråga om landstormen, är jag naturligtvis icke berättigad att säga, men jag tror, att det finnes ingen i denna kammare, som väntar, att revisionen skall framlägga förslag om en så vidsträckt övning för landstormen, att man därigenom på obligatorisk väg skulle kunna tillgodose behovet av befäl, utan att man framdeles såsom hittills nog bleve tvungen att i ganska stor utsträckning vädja till den frivilliga rörelsen. till den privata offerviljan.

Det är ett synnerligen värdefullt arbete, som dessa landstorms-föreningar under den gångna tiden utfört. Deras medlemmar ha med liv och lust deltagit i övningarna och gjort sitt bästa för att kunna, om det gällde, uppträda såsom dugligt landstormsbefäl. Det har naturligtvis för denna rörelse varit ett hårt slag, att landstormsanslaget indrogs. Det innebar, kan man säga, åtminstone i viss mån ett underkännande från riksdagens sida av denna rörelse. Om nu även denna riksdag skulle ställa sig på samma ståndpunkt, bleve svårigheterna för denna rörelse att hålla sig upprätt ännu större.

På dessa grunder ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag anhåller att i korthet få yrka bifall till utskottets hemställan. Redan i fjol beslöt riksdagen att indraga det ifrågavarande anslaget av ekonomiska hänsyn. Det var utslutande sådana hänsyn, som föranledde riksdagen att avbryta det understöd, som riksdagen under en följd av år lämnat. När det ansågs vara skäl därtill i fjol, så finns väl ingen anledning att i år, i en svårare ekonomisk situation börja att ånyo lämna detta anslag. Det förefaller mig icke vara möjligt. Då det skälet är, så vitt jag förstår, fullständigt avgörande, skall jag tillåta mig att med hänsyn till detta skäl yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman, jag skulle säga ungefär detsamma som herr Ekman. Det är intet, som inträffat, som bör föranleda riksdagen att ändra mening, och därför instämmer jag med herr Ekman i hans yrkande.

Friherre Fleming: Herr greve och talman, mina herrar! Det hände för någon tid sedan att försvarsrevisionens medlemmar voro inbjudna att höra ett föredrag, som hölls av en medlem i frivilliga landstormsföreningen. Beklagligtvis var det ytterst få av revisionens medlemmar som infunnit sig, men jag tror, att de, som voro där, fingo ett mycket starkt intryck av det intresse, som verkligen besjälade denna landstormsförening och landstormsföreningarna i allmänhet. I det föredrag, som hölls där, meddelade föredragaren vilka kategorier, som deltagit i dessa kurser, och jag skall därför tillåta mig läsa upp en bit av det,

för att giva herrarna ett begrepp om vilka delar av Sveriges folk, som deltaga i och intressera sig för dessa övningar. I övningarna, som höllos år 1914—1915, fördelade sig deltagarna med hänsyn till yrken på följande sätt: läroverkslärare 1,55 %, folkskollärare 2,45 %, läkare och apotekare 0,75 %, arkitekter, ingenjörer och hyggmästare 8,20 %, journalister 1,20 %, direktörer och disponenter 2,35 %, fabriks- och godsägare 3,40 %, lanthbrukare 20,05 %, köpmän 12 %, kontorschefer och banktjänstemän 4 %, kontorister 3,10 %, rådmän, stads- och landsfiskaler m. fl. 0,85 %, järnvägs-, post- och tulltjänstemän, lantmätare och jägmästare 4,10 %, inspektorer och arbetsförmän 8,20 %, poliser och vaktmästare 2,55 %, hantverkare 9,20 % samt arbetare av skilda yrken 16,05 %.

*Anslag till
truppförban-
dens övningar.
(Forts.)*

Jag lägger särskild vikt vid denna sista siffra "arbetare av skilda yrken 16,05 %". Dessa kurser voro befälskurser. Nu torde kammaren finna av dessa siffror, att detta är dock en i sann mening demokratisk rörelse, och sålunda en rörelse som i dessa tider borde understödjas. Föredragshållaren slutade med en passus, som borde uppmärksammas. Den lyder: "Det är just genom vägrandet av anslaget, som man berövar alla dessa arbetare och lägre yrkesmän möjlighet att deltaga i landstormsövningarna, och först härigenom riskerar man, att landstormsintresset kan synas urarta till enbart en 'överklass'-angelägenhet. En indragning av meromnämnda anslag måste följaktligen tillintetgöra det allmänna intresset för landstormen. Själva landstormsbegreppet faller i glömska, och landstormen blir en död organisation."

Jag tror, att det är mycket sant i de orden. Det har nyss talats om anslag till skytteväsendet såsom en fosterländsk rörelse. Liksom jag anser det vara en fosterländsk rörelse, så vill jag säga, att kanske i ännu högre grad dessa landstormsbefälskurser äro av fosterländsk betydelse, ty, såsom den förste talaren anförde, är det icke landstormsmännen, som numera sist skola uppträda till hemortens försvar, utan de uppträda först. När det, som herrarna minnas, 1914 ringde i kyrkklockorna, var det landstormen som inkallades. Jag tror, att det är klokt att underhålla detta intresse och icke skapa, såsom föredragshållaren sade, en överklassrörelse, utan landstormsövningarna böra läggas på en bredare basis. Jag ber kammaren beakta denna rörelse, som säkerligen är värd uppmuntran, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr C. J. G. Swartz m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Anslag till
truppförban-
dens övningar.
(Forts.)

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 A punkten 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr C. J. G. Swartz m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;
Nej — 35.

Punkterna 46—70.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Aug. försvars-
revisionens
arbete m. m.

Punkten 71.

I denna punkt hade utskottet, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i ännu, hemställt, att riksdagen måtte upptaga ordinarie förslagsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, nu 200,000 kronor, med halva beloppet eller 100,000 kronor.

Herr Lindhagen: Under punkten 71 förekommer bland annat också anslag till den s. k. försvarsrevisionen. Det har varit ett önskemål inom ganska vida kretsar inom vårt folk, att slöjan över försvarsrevisionens arbete måtte någon gång lyftas, så att svenska folket kunde få skåda dess förehavanden. Detta önskemål har icke i något avseende uppfyllts, men i dag kommer för första gången en ljusglimt, i det att försvarsrevisionens ordförande här från sin plats i kammaren förklarar, att i försvarsrevisionen brukar herr Nilsson i Malmö alltid visa misstroende mot alla militärernas utredningar och uppgifter. Här har herr Kvarnzelius verkligen lyftat något på slöjan. Med vilken rätt? Jag vet icke, om han har kamraterna med sig. Det är i allt fall ett fullbordat faktum, och när man sagt a, bör man också säga b.

Jag kan icke förstå, vad det är för slags politik, att man icke skall få veta, efter vilka linjer försvarsrevisionen arbetar, så att folket får diskutera denna sak, utan att det skall ordnas från högsta håll på det sättet, att svenska folket och dess representanter skola ställas inför ett fullbordat faktum. Först sedan får riksdagen fatta ett beslut, utan att kunna göra något åt saken. Ur denna synpunkt ber jag att få intervjua herr Kvarnzelius, men då han nu icke är här, i stället herr Nilsson i Malmö och försvarsministern, om och när svenska folket kan få veta, vad denna försvarsrevision egentligen har för sig. Av herr Kvarnzelius' politiska ställning i allmänhet till militärfrågan förefaller det mig, som om en rent militaristisk organisation hotar. Det föreföll, som om herr Nilsson i Malmö, vilken icke trodde på militärerna, befann sig i minori-

teten, ty så behandlades han av herr Kvarnzelius. Nu har emellertid det upplysts för mig, att först i september skola vi få veta något. Varför skola vi få veta en sak i dag och det andra i september? Varför kunna vi icke få veta alltsammans redan i morgon? Jag ber att få intervjua herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet och herr Nilsson i Malmö om denna sak, på grund av att herr Kvarnzelius är frånvarande och icke bevakar sin kommittés intressen.

*Ang. försvarsrevisionens
arbete m. m.
(Forts.)*

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr Lindhagen har riktat en interpellation till mig, och därav framgår, att han önskar få reda på, vad försvarsrevisionen har för sig. Det är klart, att jag icke har någon som helst rätt att svara å försvarsrevisionens vägnar. Jag undrar också, om det vore riktigt att få en allmän debatt om dessa saker rörande försvarsrevisionen, innan denna revision själv har tagit ståndpunkt till de många olika spörsmål, som den har sig förelagt. Jag måste därför avböja och säga vad jag kan säga, nämligen att försvarsrevisionen har för avsikt att komma in med sitt betänkande i november.

Herr Lindhagen: Herr Nilsson i Malmö sade, att försvarsrevisionen ännu icke tagit ståndpunkt till någon fråga, och därför kan man icke begära, att revisionen skall giva något bestämt besked. Jag har åtminstone, herr talman, hört och halvofficiellt fått den förklaringen, att försvarsrevisionen är färdig med sitt förslag om lantförsvaret och att den arbetar på sjöförsvaret. Alltså måste herr Nilssons uppgift vara inkorrekt eller också måste den halvofficiella uppgiften vara oriktig. Jag anhåller att få upplysning om den saken.

Jag har också hört, att varför man icke får veta något är på grund av en särskild önskan från försvarsrevisionen om förtegenhet. Det är således icke meningen att pålägga regeringen någon skuld för det, som jag och många med mig anse vara ett missförhållande. Det är ganska begripligt, att vill försvarsrevisionen icke yppa något, så kan man icke nu tvinga regeringen själv att säga något.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Jag vill, herr vice talman, ytterligare säga, att försvarsrevisionens arbete består i en handläggning av många frågor, och även om försvarsrevisionen har tagit ståndpunkt till några, så är dess arbete därför icke färdigt. Man kan alltså icke säga något om försvarsrevisionens förslag och tankar, innan hela organisationen är genomgången. Mera kan jag icke säga. För övrigt har jag icke hört, att herr Lindhagen har utverkat kammarrens tillstånd att få framställa någon interpellation till mig rörande denna sak.

Herr Lindhagen: Jag vill, herr vice talman, säga, att jag icke väntat något besked, ty det blev, såsom jag förmodade, de obotfärdigas förhinder, som ändå skulle avgå med segern.

Ang. försvars-
revisionens
arbete m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den för-
varande punkten hemställt.

Punkterna 72—146.

Punkterna 73, 75, 78, 81, 138 och 146 lades till handlingarna. Vad
utskottet i de återstående punkterna hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 4 B, angående regle-
ringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 fjärde huvudtitel,
innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Punkterna 22, 28, 29, 35 och 36.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda
framställning angående engångskostnader för försvaret; och
nr 51, i anledning av kamrarnas återremiss av punkt 2 (utrikesde-
partementet) i statsutskottets utlåtande nr 3 A.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. nya
byggnader för
folkskolesemi-
nariet i Lin-
köping.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående nya byggnader för folkskoleseminariet i
Linköping.

Med föranledande av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr
237, hade utskottet i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hem-
ställt, att riksdagen måtte

a) medgiva, att dels till tomt för ett dubbelseminarium i Linköping
finge, mot den nedskrivning av domänfonden, som Kungl. Maj:t efter
vederbörandes hörande prövade skälig, upplåtas det staten tillhörande
markområde av Ålebrunns- och Smedjelyckorna i nämnda stad, vilket
vore angivet å ett av arkitekten Gustaf Linden i september 1921 upprättat
”förslag till ändringar i stadsplanen för anordnande av ny seminarie-
tomt”, dels till Linköpings stad finge mot enahanda nedskrivning av
domänfonden utan ersättning med full äganderätt överlåtas den del av
nämnda lyckor, som erfordrades för framdragande av Brunnsgatan i
enlighet med omförmälda förslag till stadsplan, dels ock staden tillför-
säkrades rätt att hava avloppsledningar framdragna över seminarietom-
ten i den sträckning, vari Folkungagatan och Utställningsgatan varit
avsedda att framdragas, samt att verkställa de reparations- och under-

hållsarbeten, som kunde krävas för nämnda avloppsledningar, dock med skyldighet för staden att på egen bekostnad utan dröjsmål vidtaga de åtgärder, som erfordrades till förekommande i möjligaste mån av olägenhet, som kunde förorsakas seminariet genom nämnda arbeten;

b) besluta, att byggnader för ett dubbelseminarium skulle å omförmälda tomt uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Georg A. Nilsson upprättade ritningar, samt för påbörjande av sagda byggnadsarbeten anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

*Ang. nya byggnader för folkskoleseminariet i Linnköping.
(Forts.)*

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Endast några få ord, riktade mot ett ganska oförsvarligt slöseri i ett fall, där dylikt verkligen bör undvikas. Jag kommer icke alls till något annat resultat än det, som utskottet kommit till. Men det var så, att då ritningarna förelades utskottets andra avdelning, så observerades det, att i denna stora skolbyggnad, liksom i alla andra, upptogs en stor samlingssal, inredd på sådant sätt, som dessa samlingssalar bruka vara inredda. Det var tydligen avsett, att denna samlingssal skulle användas på samma sätt som samlingssalarna i dessa stora skolor bruka användas, således endast några minuter till morgonandakt varje dag och vid vissa tillfällen för skrivningar. Jag påpekade redan i avdelningen, att ett sådant slöseri vid stora byggnadsföretag har staten inte precis rätt till, även om gammal slentrian varit av den art, att opposition icke har väckts på denna punkt. Vidare hänvisade jag till att dessa samlingssalar mycket väl här i landet liksom t. ex. i Amerika skulle kunna inredas så, att de bleve tillgängliga vid den dagliga undervisningen på ett helt annat sätt än för närvarande. Här har också på vissa håll i landet — statsrevisorerna lade märke till det i Växjö vid besök å seminariet där — gjorts anmärkningar mot, att dessa stora utrymmen icke kunna tillvaratagas på grund av att dessa salar ha uppförts på ett fullkomligt otidsenligt och bakvänt sätt. I Amerika har man dem ofta inredda till studiesalar och studierum för eleverna, och där har man satt dem i samband med biblioteket. Man kan mycket väl tänka sig — även utan några större förändringar av ritningarna — att vid de nya, stora undervisningsanstalterna här i landet dessa stora salar kunna inredas på sådant sätt, att eleverna där kunna bedriva sina studier utanför de vanliga lektionstimmarna, t. ex. genom uppställande av referensbibliotek och anordnandet av sittplatser och pulpeter, så att eleverna där kunna ha sina arbeten och få tillfälle att förvara dem från den ena gången de sitta i denna studiesal till den andra. Jag fick det erkännandet av avdelningen liksom sedan i utskottet, att jag visserligen hade rätt i dessa påpekningar, men det var tämligen omöjligt för statsutskottet att taga på sitt ansvar att framkomma med förslag i ärendets nuvarande läge. Man rädde mig där att i kammaren påpeka förhållandet och att, emedan ny kostnadsberäkning i alla fall skall göras, då rikta en vördsam hemställan till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att vid omarbetnin-

Ang. nya
byggnader för
folkskolesemi-
nariet i Lin-
köping.
(Forts.)

gen av kostnadsförslaget också söka taga hänsyn till en sådan inredning, att det här berörda slöseriet måtte kunna undvikas och att utrymme på för undervisningen fruktbärande sätt måtte kunna tillvaratagas.

Det är denna synpunkt jag här nu velat framföra till beaktande så långt det låter sig göra vid omarbetningen av ritningarna i samband med det nya kostnadsförslag, som nästa år skall framläggas för riksdagen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det förevarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inredning och möblering av nybyggnad för hantverksskolan i Kristinehamn för blind jänte en i ämnet väckt motion. Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Ang. krono-
ombud hos
prövnings-
nämnderna
m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering ävensom en i ämnet väckt motion.

I detta betänkande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 167 icke kunnat oförändrad bifallas och med anledning av motionen I: 134 av herr Rooth, antaga ett i betänkandet infört förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 (nr 117) om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

Detta förslag hade avseende på, bland annat, 44 § av ifrågavarande förordning, för vilken paragraf förordats följande ändrade lydelse:

Såsom kronans ombud och för — — — äga anledning. Där så anses oundgängligen nödvändigt, må, efter Kungl. Maj:ts medgivande, person med länsbokhållares kompetens av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnas att såsom biträdande kronombud föra kronans talan beträffande vissa ärenden eller vissa grupper av ärenden.

För granskning av avgivna taxeringsuppgifter, taxeringslängderna och hos prövningsnämnden anförda besvär samt för anförande av besvär och avgivande av förklaringar i beskattningsmål må landskamrerare erhålla ledighet från övriga med tjänsten förenade göromål, om och i den mån Kungl. Maj:ts befallningshavande prövar sådan ledighet oundgängligen erforderlig för att prövningsnämndens arbete må kunna avslutas inom föreskriven tid eller på landskamreraren ankommande handläggning av besvärmål i beskattningsfrågor icke må bli under längre tid fördröjd.

Enahanda ledighet må, om och i den mån sådant finnes nödigt, beviljas hos Kungl. Maj:ts befallningshavande anställd tjänsteman, vilken förordnats till biträdande kronombud.

Enligt en vid betänkandet fogad reservation hade herr *Johansson* i Kälkebo ansett, att stadgandet i 44 §, som avsåge förordnande av biträdande kronombud att föra kronans talan beträffande vissa ärenden eller vissa grupper av ärenden, borde förslaget utgå, och att från motiveringen borde uteslutas det stycke å sidan 4, som handlade om uppdelning av kronombudskapet, samt följaktligen yrkat, att 44 § måtte få följande lydelse:

”Såsom kronans ombud och för — — — — äga anledning.

För granskning av avgivna taxeringsuppgifter, taxeringslängderna och hos prövningsnämnden anförda besvär samt för anförande av besvär och avgivande av förklaringar i beskattningsmål må landskamrerare erhålla ledighet från övriga med tjänsten förenade göromål, om och i den mån Kungl. Maj: ts befallningshavande prövar sådan ledighet oundgängligen erforderlig, för att prövningsnämndens arbete må kunna avslutas inom föreskriven tid, eller på landskamreraren ankommande handläggning av besvärsmål i beskattningsfrågor icke må bli under längre tid fördröjd.”

Reservation hade anmälts jämväl av herrar *Wohlin* och *Bengtsson* i Kullen, vilka instämt i herr *Johanssons* i Kälkebo reservation.

Herr *Hult*: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag deltagit i arbetet inom den kommitté, som har berett frågan om omorganisation av prövningsnämnderna, skall jag be att få säga några ord beträffande denna fråga.

Frågan om omorganisation av prövningsnämnderna har ju huvudsakligen uppkommit av den anledningen, att det visat sig vara alltför knapp tid tillmätt, dels till beredandet av taxeringsmaterialet före prövningsnämndernas sammanträden, dels också för dessa nämnders sammanträden. Inom kommittén föreslogos de åtgärder, som avse att få ändring till stånd på berörda avseenden och även beträffande några ytterligare delar i fråga om prövningsnämndernas arbete. Jag tror för min del, att det skall visa sig vara mycket nyttiga och nödvändiga åtgärder, som det nu är meningen att härvidlag bringa i verkställighet. Det är emellertid på en punkt, som jag ej kunnat biträda kommittén i den uppfattning, som gjort sig gällande, och det är i fråga om sättet för den förberedande granskningen av taxeringsmaterialet. Hittills gällande bestämmelser gå ut på, att landskamrerarne ha till tjänsteåliggande att granska taxeringsmaterialet och bereda de besvärärenden, som inkomma till prövningsnämnderna i anledning av taxeringsnämndernas beslut i taxeringsärenden. Nu har ju detta arbete tillvuxit alldeles kolossalt under de senare åren. Dels ha ju beskattningsföremålen blivit flera, och taxerings- eller beskattningslagarna ha ju snart sagt årligen förändrats, vilket har medfört en betydlig ökning i arbetet för landskamrerarne. Dessa ha därför också varit hänvisade till att söka bereda sig det biträde, som varit möjligt att åstadkomma inom landskontoren, men taxeringsarbetet har hittills utförts på landskamrerarnes tjänsteansvar.

Ang. krono-
ombud hos
prövnings-
nämnderna
m. m.
(Forts.)

Ang. krono-
ombud hos
prövnings-
nämnderna
m. m.
(Forts.)

Nu har från landskamrerarne gjorts framställning om, att man måtte bli befriad från det ansvar, som måste följa, även i det fallet, att granskningsarbetet verkställs av annan än landskamreraren själv. Det är på denna punkt, som jag och herr Johansson i Kälkebo till sakkunnigebetänkandet fogat en reservation, enär vi ansett, att man icke bör — i varje fall ej utan närmare utredning på den berörda punkten — befria landskamrerarne från den dem åliggande ansvarsskyldigheten i detta avseende.

Anordningen med extra kronoombud kommer väl att praktiseras så, att vissa tjänstemän eller någon tjänsteman på landskontoret förordnas att fungera som extra kronoombud vid prövningsnämnderna. Då förslaget jämväl avser att bereda längre tid för prövningsnämndernas sammanträden, för att på så sätt åstadkomma lättnad för den, som skall granska taxeringsmaterialet, och giva honom tillfälle att undan för undan avverka det granskade materialet, så måste det bli mer än ett sammanträde, och då menar jag, att vissa olägenheter kunna uppkomma genom anordningen med extra kronoombud, ty det kan leda till ett ojämnt arbete inom prövningsnämnderna. Det är naturligtvis på det sättet, att olika personer icke alltid ha samma uppfattning vid tolkningen av gällande författningar, vilket gör, att prövningsnämnderna skulle kunna tänkas bli inbjudna till att fatta olika beslut i precis likartade ärenden, om nämligen olika föredragande komma att fungera vid olika tillfällen. Visserligen har ju kammarrätten, då kammarrätten varit hörd i detta ärende, invänt, att det ur principiell synpunkt icke kan vara något att anföra mot den av kommitténs majoritet föreslagna anordningen, men jag vill därutinnan erinra, att det torde vara någon skillnad, om ett ämbetsverk, som har att fatta beslut, gör detta på föredragning av olika personer, med hänsyn till den träning och de förutsättningar i övrigt, som ämbetsverkens beslutande medlemmar i regel äga, innan de gå till verket, då däremot prövningsnämnderna i regel bestå av lekmän, som naturligtvis icke ha motsvarande träning. Detta gör, att jag för min del har fruktat, att man, genom att beträda den väg, som här ifrågasättes, skulle kunna tänkas åstadkomma beslut i taxeringsärenden, vilka beslut icke skulle stå i god överensstämmelse med varandra. Detta är den huvudsakliga anmärkning, som jag haft på den föreliggande punkten.

Dessutom har jag ansett, att om åtgärder böra vidtagas för att lätta landskamrerarnes arbetsbörda, så böra dessa bli beroende av ett övervägande, *på vilken punkt lättningen bör beredas*. Då man från de personers sida, som ha att syssla med taxeringsärenden, erkänner, att bland landskamrerarnes tjänsteåligganden taxeringsärendena torde vara de ojämförligt viktigaste, så kan det ifrågasättas, huruvida man icke bör taga i övervägande att bereda åt landskamrerarne fullt kvalificerad hjälp i fråga om andra ärenden, där man nu skulle kunna lätta deras arbetsbörda, så att den mest kvalificerade kraften, landskamreraren, fortfarande finge tagas i anspråk för taxeringsmaterialets granskning.

På grund av dessa skäl har jag, som sagt, herr greve och talman, icke kunnat ansluta mig till kommittémajoritetens förslag, som nu seder-

mera har omfattats av Kungl. Maj:t i den proposition, som ligger till grund för föreliggande bevillningsutskottsbetänkande; och då så är förhållandet, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag, med den ändring, som innefattas i den av herr Johansson i Kälkebo avgivna reservationen.

*Ang. krono-
ombud hos
prövnings-
nämnderna
m. m.
(Forts.)*

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman, mina herrar! Vid denna sena timme skall jag icke upptaga någon större debatt om denna reservation.

Den föregående ärade talaren har framfört ungefär samma synpunkter som reservanten, herr Johansson i Kälkebo, anförde i den avdelning av utskottet, där denna fråga behandlades. Dessa invändningar ha i varje fall icke inom avdelningen befunnits övertygande och ha icke heller inom utskottet i dess helhet vunnit något nämnvärt understöd. Det beror på att de faror, som man anser, att den föreslagna bestämmelsen skulle kunna komma att innebära, nog i mycket hög grad äro mera inbillade än verkliga.

I den paragraf, 44 §, som stadgar den rätt det här är fråga om, nämligen att utse extra eller biträdande kronoombud, heter det: "Där så anses oundgängligen nödvändigt, må, efter Kungl. Maj:ts medgivande, person med länsbokhållares kompetens av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnas att såsom biträdande kronoombud föra kronans talan beträffande vissa ärenden eller vissa grupper av ärenden." För det första skall alltså åtgärden anses oundgängligen nödvändig, för det andra skall medgivande fordras av Kungl. Maj:t, och vidare skall Kungl. Maj:ts befallningshavande, efter sådant medgivande, förordna kompetent person att vara biträdande kronoombud. Jag tror, att häri ligger tillräcklig garanti för att icke de missförhållanden skola uppstå, som den siste ärade talaren här sökt påvisa. Och framför allt är det min övertygelse, att Kungl. Maj:ts befallningshavande till biträdande kronoombud icke skall förordna en person, som står på spänd fot med eller kan komma i något mindre gott förhållande till den ordinarie landskamreraren.

Då efter min uppfattning införandet av den föreslagna bestämmelsen i § 44 är dikterat av det förhållandet, att det i vissa län finnes så oerhörda mängder av sådana ärenden att bereda, att det icke är någon levande möjlighet för *en* man att i längden ensam sköta om dessa saker, tycker jag, att det icke är ur vägen, att man på denna punkt gör ett försök i den föreslagna riktningen och ser efter vad ett förordnande av biträdande kronoombud under dessa garantier kan komma att innebära.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hult: I anledning av utskottsrepresentantens erinran skall jag be att få säga, att det behöver ingalunda vara så, att det extra kronoombudet skall stå på någon spänd fot med landskamreraren, för att olägenheter skola uppstå av ifrågavarande bestämmelse. Jag går ut ifrån

Ang. krono-
ombud hos
prövnings-
nämnderna
m. m.
(Forts.)

— och det tror jag att jag sade i mitt första anförande — att olika personer kunna ha olika meningar rörande tolkningen av våra författningar. Det har väl visat sig vara fallet, skulle jag tro, inte bara en gång, utan mycket ofta, och det är i sådana fall som prövningsnämnden kan komma att fatta diametralt motsatta beslut beträffande likartade ärenden. Detta är risken här, och det finnes, såsom den ärade utskottsrepresentanten kan erinra sig, myndigheter hörda i ärendet, vilka just påpekat detta.

Sedan säger herr Nilsson, att det skall inte förordnas biträdande kronombud annat än då detta är oundgängligen nödvändigt. Jag vill erinra om att den skrivelse, som ligger till grund för framställningen, har inkommit från samtliga landskamrerare. Således får man gå ut ifrån, att det föreligger ett känt behov av extra hjälp, åtminstone i de allra flesta län. Det skulle nog också bli regel, att det förordnades dylika extra kronombud i de allra flesta län.

Vidare gjorde herr Nilsson gällande, att det skulle finnas personer, lämpliga att förordna såsom extra kronombud. Ja, jag är verkligen inte övertygad därom. Ligger ansvaret kvar på landskamreraren, så får landskamreraren se till, att han får den mest kvalificerade hjälp, som står till buds, men han skall själv stå i ansvar för granskningsarbetet. Han kan härvid sortera upp arbetsmaterialet och för dessa kanske inte fullt kvalificerade personer, som stå till hans hjälp, lägga fram de arbetsuppgifter, som inte äro av mera invecklad beskaffenhet än att han kan överlåta detta arbete till dem, som icke ha samma förfarenhet som han själv. Genom att icke bifalla utskottets hemställan skulle man låta ansvaret fortfarande ligga hos landskamreraren, som därmed, så vitt jag förstår, i regel eller alltid skulle bli hänvisad till att handlägga de allra viktigaste ärendena själv. Och detta, menar jag, skulle vara en fördel, en verklig vinst, som man inte skall släppa ifrån sig. Men man bör genom att ställa kvalificerade krafter till landskamrerarens förfogande bereda honom möjlighet till hjälp med det enklare arbetet.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman.

Friherre Fleming: Herr greve och talman! Jag får bekänna, att jag, då denna sak diskuterats i utskottet, aldrig förstått de synpunkter, som herr Hult här egentligen lade vikten på. Han utvecklade den stora risken av att befria landskamrerarne från detta ansvar. Ja, men de äro ju inte befriade därifrån enligt förslaget, utan skola ha ansvaret kvar.

Vidare lade herr Hult stor vikt vid att icke olika åsikter skulle få göra sig gällande om hur författningen skall tolkas i en viss skattefråga. Ja, det är mycket möjligt, att två personer inom en länsstyrelse kunna ha olika uppfattning i en sådan fråga, men det kan också hända, att en landskamrerare i ett län har en helt annan uppfattning än landskamreraren i ett annat län, och då blir den önskade likformigheten lika litet vunnen.

Jag skulle också vilja säga, att det kanske inte ens är säkert, att

landskamreraren alltid är hemma utan att det kanske är en länsbokhållare, som sköter landskamrerarens plats. Då kommer man också till det resultatet, att det inte blir landskamrerarens uppfattning, som kommer till uttryck vid ärendenas behandling.

Jag tror, att de anförda farhågorna äro fullkomligt överdrivna och yrkar bifall till utskottets förslag.

*Ang. krono-
ombud hos
prövnings-
nämnderna
m. m.
(Forts.)*

Herr Hult: Herr talman! Förlåt, bara ett enda ord till!

Jag ber få erinra i anledning av baron Flemings yttrande, att det visserligen är alldeles riktigt, att landskamrerarne i olika län kunna ha olika åsikter, när det gäller att tolka författningarna. Men det är därför vi ha överinstanserna, dit man vänder sig för att uppnå den enhetlighet i tolkningen av gällande författningar, som är så eftersträfvansvärd. Jag tror alltså, att den gjorda invändningen icke är så vägande.

Herr Nilsson, Gustaf: Herr Hult påpekade i sitt förra anförande, att det skulle bli två olika föredragande, landskamreraren och biträdande kronoombudet, och att det därigenom kunde bli olika beslut i likartade skattefrågor.

Jag vill dock erinra om att det är prövningsnämnden som skall fatta beslut, således en och samma prövningsnämnd, fastän det är två olika föredragande.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande betänkande hemställt samt vidare på bifall till samma hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Johansson i Kälkebo vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Johansson i Kälkebo vid betänkandet avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;
Nej — 34.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1923 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölles.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 31, angående användande av riksbankens vinst för år 1921, bifölles vad utskottet i detta memorial hemställt.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på hemställan av herr talmannen att med behandlingen av det återstående ärendet på föredragningslistan skulle anstå till ett annat sammanträde.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11,40 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 5 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 29 nästlidne april och den 2 innevarande månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial nr 65, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

bankoutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för likviderande av förfallen skuld å statslån till Östra centralbanans järnvägsaktiebolag;

andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion med förslag till lag om vissa inskränkningar i avseende å tiden för arbetets förläggning i bagerier och konditorier;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förkortning av tiden för vissa arrenden; och

nr 37, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande visst tillägg till förordningen angående kontroll vid införsel till riket av köttvaror och djurfett m. m.; samt

första tillfälliga utskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion angående omarbetning i visst syfte av författningar rörande folkundervisningen.

Herr t a l m a n n e n yttrade: Efter samråd med andra kammarens talman får jag meddela kammaren, att vid det plenum, som inträffar om tisdag den 9 dennes kl. 3 e. m., komma gemensamma omröstningar att äga rum.

Föredrogos men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 55—64, sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande (nr 1) nr 6, bevillningsutskottets betänkande nr 33, bankoutskottets utlåtanden nr 32 och 33, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 12—14 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 9 och 10.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 165, av friherre *Fleming*, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 248 angående vissa lönefrågor vid armén och marinen m. m.; samt

nr 166, av herr *Berglund*, i samma ämne.

Herr *Wohlin* väckte en motion, nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,11 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
